
Tanja Čelebič

Izbrani vidiki izobraževanja odraslih v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU-27

Delovni zvezek štev. 8/2010, let. XIX

Kratka vsebina: Delovni zvezek prikazuje izbrane vidike izobraževanja odraslih v Sloveniji in primerjavo z državami EU-27 po letu 2000. V vključenosti odraslih, starih 25—64 let, v izobraževanje se kažejo velike razlike glede na socio-ekonomske značilnosti. Vključenost nizko izobraženih, starejših, oseb, ki opravljajo intelektualno manj zahtevne poklice, v izobraževanje je nizka. Razlike se kažejo tudi v trajanju izobraževanja in stroških udeležencev za izobraževanje. Veljalo bi okrepiti spodbude za izobraževanje odraslih in zagotavljati dostopne in kakovostne izobraževalne programe osebam, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje.

Ključne besede: izobraževanje odraslih, spodbude za izobraževanje odraslih, ovire pri izobraževanju, motivi za izobraževanje, financiranje izobraževanja odraslih.

Zbirka Delovni zvezki je namenjena objavljanju izsledkov tekočega raziskovalnega dela, analizi podatkovnih serij in predstavitev metodologij s posameznih področij dela urada. S tem želimo spodbuditi izmenjavo zamisli o ekonomskih in razvojnih vprašanjih, pri čemer je pomembno, da se analize objavijo čim hitreje, tudi če izsledki še niso dokončni.

Mnenja, ugotovitve in sklepi so v celoti avtorjevi in ne izražajo nujno uradnih stališč Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.

Objava in povzemanje publikacije sta dovoljena delno ali v celoti z navedbo vira.

Delovni zvezki Urada RS za makroekonomske analize in razvoj

Izdajatelj:

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj

Gregorčičeva 27

1000 Ljubljana

Tel: (+386) 1 478 1012

Telefaks: (+386) 1 478 1070

E-naslov: gp.umar@gov.si

Odgovorna urednica: mag. Barbara Ferk (barbara.ferk@gov.si)

Delovni zvezek: Izbrani vidiki izobraževanja odraslih v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU-27

Avtorica: mag. Tanja Čelebič (tanja.celebic@gov.si)

Lektoriranje: Sektor za prevajanje Generalnega sekretariata Vlade RS

Lektoriranje angleškega povzetka: Terry T. Jackson

Delovni zvezek je recenziran.

Ljubljana, december 2010

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

374(497.4:4)

ČELEBIČ, Tanja, 1976-

Izbrani vidiki izobraževanja odraslih v Sloveniji in mednarodna primerjava z državami EU-27 [Elektronski vir] / Tanja Čelebič. - El. knjiga. - Ljubljana : Urad RS za makroekonomske analize in razvoj, 2010. - (Zbirka Delovni zvezki UMAR ; letn. 19, št. 8)

Način dostopa (URL):

http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/publikacije/dz/2010/dz08-10.pdf

ISBN 978-961-6839-02-0

253556992

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 POMEN IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH, DRUŽBENO-EKONOMSKI PROCESI, POMEMBNI ZAIZOBRAŽEVANJE ODRASLIH, IN DEJAVNIKI VKLJUČENOSTI ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE	4
2.1 Pomen izobraževanja odraslih	4
2.2 Družbeno-ekonomski procesi, ki vplivajo na pomen izobraževanja odraslih	7
2.3 Dejavniki izobraževanja odraslih	8
3 PREGLED DOMAČIH IN MEDNARODNIH STATISTIČNIH RAZISKOVANJ O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH	10
3.1 Pregled virov statističnih podatkov o izobraževanju.....	10
3.2 Metodološke značilnosti ankete o izobraževanju odraslih	13
4 Vključenost odraslih v izobraževanje in trajanje izobraževanja	15
4.1 Vključenost odraslih v izobraževanje	15
4.2 Trajanje izobraževanja pri odraslih, vključenih v izobraževanje.....	24
5 RAZLOGI ZA IZOBRAŽEVANJE	28
6 OVIRE PRI IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH	32
6.1 Izbrane klasifikacije ovir v izobraževanju odraslih.....	32
6.2 Ovire odraslih pri izobraževanju	33
7 STROŠKI ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE, MATERIALNE SPODBUDE ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH IN DOSTOPNOST INFORMACIJ O MOŽNOSTIH IZOBRAŽEVANJA	37
7.1 Stroški odraslih za izobraževanje.....	37
7.2 Materialne spodbude odraslim za izobraževanje	41
7.2.1 Vrste materialnih spodbud odraslim za izobraževanje	41
7.2.2 Vrste spodbud za izobraževanje odraslih v Sloveniji.....	42
7.2.3 Materialne spodbude odraslim za izobraževanje — mednarodna primerjava držav EU-27	46
7.3 Dostopnost informacij o možnostih za izobraževanje in viri teh informacij	58
8 MREŽA USTANOV, KI IZVAJAJO IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH	60
8.1 Mreža izvajalcev formalnega izobraževanja odraslih	60
8.1.1 Osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje odraslih.....	60
8.1.2 Terciarno izobraževanje	63
8.2 Mreža ustanov, ki izvajajo neformalno izobraževanje.....	65
9 IZZIVI	68

Kazalo slik, okvirjev in tabel

Slika 1: Stopnja brezposelnosti ¹ in stopnja tveganja revščine ² , Slovenija, 2009, v %	5
Slika 2: Eurostatove projekcije prebivalstva po izbranih starostnih skupinah prebivalstva, Slovenija, 2008—2060	7
Slika 3: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno in neformalno izobraževanje ¹ , EU-27, 2009, v %	16
Slika 4: Stopnje vključenosti prebivalstva v starosti 25—64 let v formalno izobraževanje po ravneh izobraževanja, Slovenija, 2000, 2007 in 2008, v %	16
Slika 5: Vključenost v formalno ali neformalno izobraževanje po spolu, EU-27, 2009, v %	19
Slika 6: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje po starosti, EU-27, 2009, v %	20
Slika 7: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v vseživljenjsko učenje ¹ po starosti, Slovenija, 2004—2009, v %	21
Slika 8: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje po doseženi izobrazbi, EU-27, 2009, v %	22
Slika 9: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje ¹ po doseženi izobrazbi, Slovenija, 2004—2009, v %	22
Slika 10: Vključenost odraslih, starih 25—64 let v formalno ali neformalno izobraževanje po statusu aktivnosti, EU-27, 2009, v %	23
Slika 11: Vključenost zaposlenih v formalno ali neformalno izobraževanje po poklicu ¹ , EU-27, 2009, v %	24
Slika 12: Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca formalnega in neformalnega izobraževanja (v urah), EU-27, 2007	25
Slika 13: Razlogi za neformalno izobraževanje, Slovenija, 2007, v %	29
Slika 14: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so to želeli, po vrstah ovir pri izobraževanju, Slovenija, 2007, v %	33
Slika 15: Povprečni stroški udeležencev za formalno in neformalno izobraževanje, EU-27, 2007, v evrih	38
Slika 16: Povprečni stroški odraslih za izobraževanje po izobrazbi, EU-27, 2007, v evrih	39
Slika 17: Število odraslih, vpisanih v srednje šole, po vrsti plačnika izobraževanja, 2000/2001—2008/2009	40
Slika 18: Število osnovnih in srednjih šol za odrasle, Slovenija, 2000/2001—2008/2009	61
Slika 19: Število prebivalcev v starosti 15—64 let ¹ na eno osnovno šolo ² za odrasle po regijah, 2008/2009	62
Slika 20: Število prebivalcev v starosti 15—64 let na srednjo šolo po regijah, 2008/2009 ¹	62
Slika 21: Število višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2000/2001—2009/2010	63
Slika 22: Število prebivalcev v starosti 15—64 let na eno višjo strokovno šolo po regijah, 2009/2010	64
Slika 23: Število prebivalcev v starosti 15—64 let na en visokošolski zavod ali dislocirano enoto ¹ po regijah, 2009/2010	65
Slika 24: Število izvajalcev (organizacij) neformalnega izobraževanja, Slovenija, 2000/2001—2008/2009 ¹	66
Slika 25: Število prebivalcev v starosti 15 let ali več na izvajalca neformalnega izobraževanja po regijah, 2008/2009 ¹	67
Okvir 1: Izobrazbena struktura odraslih, starih 25—64 let, Slovenija, drugi kvartal, 2000—2010, v %	6
Okvir 2: Pomen učnih dosežkov otrok in mladine v obdobju rednega formalnega izobraževanja z vidika vključenosti odraslih v izobraževanje	19
Okvir 3: Kazalnika povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca in povprečno trajanje izobraževanja na prebivalca	25
Okvir 4: Primera sofinanciranja izobraževanja odraslih v Sloveniji, namenjena posameznikom	45
Okvir 5: Primera sofinanciranja izobraževanja zaposlenih v Sloveniji	46
Okvir 6: Pomen podpornih dejavnosti in zagotavljanja kakovosti ob uvedbi spodbud odraslim za izobraževanje	47
Okvir 7: Primer vavčerjev: Belgija (flamski del) in Švica	50
Okvir 8: Individualni izobraževalni računi za izobraževanje odraslih (Avstrija) in individualne izobraževalne kreditne kartice (Italija — Toskana in Umbrija)	51
Okvir 9: Čeki za izobraževanje — Severno Porenje-Vestfalija (Nemčija)	52
Okvir 10: Primeri dodatkov za izobraževanje v Belgiji (flamski del), v Angliji, Walesu, Severni Irski in na Finskem	54
Okvir 11: Posojila za izobraževanje — Anglija, Wales, Severna Irska	55
Okvir 12: Davčne olajšave za izobraževanje zaposlenih za podjetja — Avstrija	55
Okvir 13: Izobraževalni dopust — Avstrija, Belgija (francoski, flamski in nemški del), Estonija, Finska in Litva	56
Okvir 14: Bolgarija — primer spodbud za izobraževanje za delodajalce	57
Tabela 1: Izbrane metodološke značilnosti domačih in mednarodnih statističnih raziskovanj ter raziskav o vključenosti odraslih v izobraževanje	11
Tabela 2: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno in neformalno izobraževanje ¹ po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2009, v %	18
Tabela 3: Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca po socio-ekonomskih značilnostih prebivalcev, Slovenija in povprečje EU-27, 2007, v urah	26
Tabela 4: Razlogi za neformalno izobraževanje, EU-27 ¹ , 2007, v %	29

Tabela 5: Razlogi za neformalno izobraževanje, po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %.....	30
Tabela 6: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah ovir pri izobraževanju, EU-27, 2007, v %.....	34
Tabela 7: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah ovir pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %	35
Tabela 8: Povprečni stroški vključenih v izobraževanje za izobraževanje po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in EU-27, 2007, v evrih	38
Tabela 9: Vrste spodbud za izobraževanje odraslih, EU-27, šolsko leto 2008/2009	48
Tabela 10: Dostopnost informacij o možnostih izobraževanja, EU-27, 2007, v %.....	58
Tabela 11: Dostopnost informacij o možnostih izobraževanja ¹ , Slovenija in EU-27, glede na izbrane socio-ekonomske značilnosti, v %	59
Tabela 12: Število osnovnih in srednjih šol za odrasle po regijah, 2001/2002—2008/2009	61
Tabela 13: Število višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov po regijah, 2000/2001—2009/2010	64
Tabela 14: Število izvajalcev neformalnega izobraževanja ¹ po regijah, 2000/2001—2008/2009	66

PODATKOVNA PRILOGA NA SPLETNI STRANI

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

ACS	Andragoški center Slovenije
ADS	Anketa o delovni sili
ISCO	International standard classification of occupations – mednarodna standardna klasifikacija poklicev
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
UMAR	Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
UOE	UNESCO, OECD, EUROSTAT

Povzetek

Namen delovnega zvezka je prikazati izbrane vidike izobraževanja odraslih v Sloveniji v primerjavi z EU-27 in opozoriti na glavne izzive na tem področju. Delovni zvezek prikazuje vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje, trajanje izobraževanja, razloge za vključitev v izobraževanje, ovire pri izobraževanju, stroške odraslih za izobraževanje, spodbude za izobraževanje odraslih, dostopnost informacij o izobraževanju in mrežo ustanov za izobraževanje odraslih v Sloveniji. Prikazani so podatki od leta 2000 dalje ali od leta, za katero obstaja najstarejši podatek. Zadnje prikazano leto je leto, za katerega so bili v času priprave delovnega zvezka na voljo zadnji dosegljivi podatki. Večinoma je to leto 2009.

Vključenost v izobraževanje in pridobljena formalna izobrazba pozitivno vplivata na posameznikov osebni razvoj, njegovo socialno vključenost in družbeno kohezijo. Stopnja brezposelnosti je pri srednješolsko in terciarno izobraženih v povprečju nižja kakor pri nizko izobraženih (osebah z največ končano osnovno šolo), dohodki pa so v povprečju višji. Pri bolj izobraženih je v povprečju manjša tudi stopnja tveganja revščine. Pomen izobraževanja odraslih z vidika socialnega in ekonomskega razvoja omenjajo tudi razni domači in mednarodni strateški in drugi dokumenti (Strategija razvoja Slovenije, Memorandum o vseživljenjskem učenju, Sporočilo Komisije z naslovom Izobraževanje odraslih: za učenje ni nikoli prepozno ipd).

Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v vseživljenjsko učenje (formalno ali neformalno izobraževanje) po podatkih ankete o delovni sili (ADS) je v drugem kvartalu leta 2010 presegala povprečje EU-27 in se je že drugo leto zapored povečala. Vključenost v formalno in v neformalno izobraževanje sta razmeroma visoki, vendar pa sta se v obdobju 2004—2009 zmanjšali. Na vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje pomembno vplivajo socio-ekonomske značilnosti odraslih (spol, starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti, poklic, ki ga opravlja posameznik ipd.), kar kažejo tudi izsledki raznih mednarodnih in domačih empiričnih študij in kar so pri naši analizi potrdili tudi podatki za Slovenijo. Vključenost žensk v izobraževanje je bila v letu 2009 (letni podatek) višja od vključenosti moških. Razlika v vključenosti med ženskami in moškimi je med višjimi med državami EU-27. V obdobju 2004—2009 sta se zmanjšali vključenost žensk in moških v izobraževanje. Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje je bila v letu 2009 po pričakovanju najvišja v najmlajši obravnavani starostni skupini (25—34 let) in najnižja v starostni skupini 55—74 let. Razkorak v vključenosti najmlajše in najstarejše prikazane starostne skupine je bil med največjimi med državami EU-27. Vključenost odraslih v formalno izobraževanje s starostjo hitro upada, medtem ko je bila vključenost v neformalno izobraževanje v starostnih skupinah 25—34 let, 35—44 let in 45—54 let na približno na enaki ravni, po 55—em letu starosti pa upade. V obdobju 2004—2009 se je vključenost odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje zmanjšala v vseh starostnih skupinah. Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje z višanjem dosežene izobrazbe hitro narašča in je najvišja pri osebah s terciarno izobrazbo. Vključenost nizko izobraženih (oseb z največ končano osnovno šolo) v izobraževanje je nizka, razkorak med vključenostjo nizko in terciarno izobraženih v izobraževanje pa je bil v letu 2009 največji med državami EU-27. V obdobju 2004—2009 se je vključenost nizko izobraženih v izobraževanje še zmanjšala. Glede na status aktivnosti je vključenost v formalno ali neformalno izobraževanje najvišja pri brezposelnih, pri katerih je tudi višja od povprečja EU-27. Brezposelnim sledijo delovno aktivni in neaktivni. Vključenost v formalno izobraževanje je najvišja pri brezposelnih, vključenost v neformalno izobraževanje pa pri delovno aktivnih. Slovenija po vključenosti v formalno ali neformalno izobraževanje po vseh statusih aktivnosti presega povprečje EU-27, najbolj pri brezposelnih in najmanj pri neaktivnih. V obdobju 2004—2009 se je vključenost odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje povečala le pri brezposelnih. Pri

vključenosti v formalno ali neformalno izobraževanje se kažejo velike razlike glede na poklic, ki ga opravlja posameznik. Vključenost je bila v letu 2009 najvišja pri osebah, ki opravljajo poklice 1-3¹ po SKP, in najnižja pri osebah, ki opravljajo poklice 8-9² po SKP. V obdobju 2004—2009 so se razlike v vključenosti zaposlenih v izobraževanje med poklicnima skupinama zmanjšale. Vključenost odraslih v izobraževanje je višja od povprečja EU-27, vendar pa Slovenija po zadnjih podatkih ankete o izobraževanju odraslih v letu 2007 po povprečnem številu ur izobraževanja na udeleženca formalnega ali neformalnega izobraževanja zaostaja za povprečjem EU-27. Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca s starostjo upada, z višanjem dosežene izobrazbe pa se podaljšuje. Glede na poklic je povprečno trajanje formalnega ali neformalnega izobraževanja na udeleženca najdaljše pri zaposlenih v poklicni skupini SKP 4-5³, glede na status aktivnosti pa pri neaktivnih.

V Sloveniji je bil po podatkih ankete o izobraževanju odraslih v letu 2007 podobno kot v večini drugih držav EU, najpogostejši razlog za neformalno izobraževanje bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti. Ženske v primerjavi z moškimi najbolj odstopajo po pogostejšem navajanju razloga pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju. Moški pa v primerjavi z ženskami najbolj odstopajo po pogostejšem navajanju razloga posameznik se je moral udeležiti izobraževanja. Pri vseh obravnavanih starostnih skupinah (25—34, 35—54, 55—64 let) največji delež oseb kot razlog za izobraževanje navaja bolje opravljati delo ali/in izboljšati karierne možnosti. Enako velja za vse izobrazbene skupine, s tem, da je nizko izobraženi ta razlog redkeje omenjajo kakor srednješolsko in terciarno izobraženi. Nekatere osebe se zaradi različnih ovir ne vključijo v izobraževanje, čeprav si želijo. Največji delež oseb, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, kot oviro navajajo, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela. Visok je tudi delež oseb, ki kot oviro navajajo predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti. Ženske kot oviro pri izobraževanju najpogosteje navajajo predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti, moški pa, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela. Pri vseh starostnih skupinah največji delež oseb kot oviro pri izobraževanju navaja, da se ni skladalo z urnikom dela. Največji delež nizko izobraženih kot oviro pri izobraževanju navaja stroške izobraževanja in da si izobraževanja niso mogle privoščiti, največji delež srednješolsko in terciarno izobraženih pa, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela.

Po podatkih ankete o izobraževanju odraslih so bili v letu 2007 povprečni stroški odraslih za formalno ali neformalno izobraževanje višji od povprečja EU-27 in med najvišjimi med državami EU-27. Stroški se s starostjo hitro zmanjšujejo, z višanjem dosežene izobrazbe pa povečujejo. Glede na status aktivnosti so najvišji pri brezposelnih, nato pri zaposlenih, najnižji pa so stroški pri neaktivnih osebah. Povprečni stroški udeležencev izobraževanja za formalno ali neformalno izobraževanje so glede na poklic najvišji pri poklicni skupini ISCO 4-5. V Sloveniji obstajajo razne spodbude za izobraževanje odraslih: brezplačno izobraževanje, štipendije, razni dodatki (dodatek za aktivnost, dodatek za prevoz), izobraževalni dopust, sofinanciranje izobraževanja ipd. V drugih državah EU-27 so po zadnjih mednarodno dosegljivih podatkih, ki so na voljo večinoma za šolsko leto 2008/2009, odraslim za izobraževanje namenjene različne materialne spodbude za izobraževanje (brezplačno izobraževanje, vavčerji, individualni izobraževalni računi, povračilo stroškov izobraževanja, štipendije, razne denarne podpore in dodatki za izobraževanje, posojila za izobraževanje ipd). Primeri dobre prakse iz tujine so pokazali, da so se kot učinkovit ukrep za spodbujanje odraslih (predvsem nizko izobraženih) v izobraževanje izkazali vavčerji za izobraževanje. Ob tem je pomembno, da so

¹ Zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji (SKP 1), strokovnjaki (SKP 2), tehniki in drugi strokovni sodelavci (SKP 3).

² Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci (SKP 8) in poklici za preprosta dela (SKP 9).

³ 4. uradniki, 5. poklici za storitve, prodajalci.

posamezniku na voljo podporne dejavnosti za izobraževanje (informiranje, svetovanje). Praviloma se ob spodbudah tudi določi kriterije glede kakovosti, ki jih mora izpolnjevati izobraževalna ustanova, za katero posameznik uveljavlja spodbudo za izobraževanje. V Sloveniji imamo (so)financiranje izobraževanja odraslih (sofinanciranje šolnin za zmanjšanje izobrazbenega primanjkljaja, program znanje uresničuje sanje). Vendar pa sofinanciranje poteka na način povrnitve stroškov izobraževanja, kar pomeni, da mora posameznik najprej sam plačati stroške izobraževanja, potem pa so mu sredstva povrnjena. Tak način sofinanciranja lahko predstavlja oviro pri izobraževanju, predvsem za posameznike z nizkimi dohodki.

Pomemben dejavnik, ki vpliva na vključenost odraslih v izobraževanje, je krajevna dostopnost izobraževanja. Število osnovnih in srednjih šol za odrasle se je v obdobju 2000/2001—2008/2009 zmanjšalo. Večje število prebivalcev, starih 15—64 let na osnovno šolo za odrasle je večje v regijah z višjim deležem prebivalcev z nedokončano osnovno šolo. V treh statističnih regijah (Zasavski, Koroški in Savinjski regiji) je število odraslih v starosti 15—64 let na eno srednjo šolo precej višje od povprečja v Sloveniji. Število višjih strokovnih šol in krajev z višjo strokovno šolo se je v obdobju 2000/2001—2009/2010 povečalo, še vedno pa je Zasavska regija edina regija brez višje strokovne šole. Močno se je povečalo tudi število visokošolskih zavodov. Največ izobraževalnih ustanov za neformalno izobraževanje odraslih je v Osrednjeslovenski regiji. Leta 2008/2009 je imelo skoraj 40% občin ustanovo za neformalno izobraževanje. Število odraslih v starosti 15—64 let na organizacijo za neformalno izobraževanje je najmanjše v gospodarsko slabše razvitih regijah.

Na področju izobraževanja odraslih v Sloveniji so določeni izzivi. Povečati bi bilo treba vključenost nizko izobraženih, starejših, brezposelnih in zaposlenih v manj zahtevnih poklicih v izobraževanje. Okrepiti bi bilo treba vključenost odraslih v izobraževalne programe za potrebe trenutnega dela in v izobraževalne programe, ki posamezniku omogočajo prenosljivost veščin in večjo prilagodljivost na trgu dela. Povečati bi bilo treba vključenost zaposlenih z namenom zmanjšanja verjetnosti izgube zaposlitve in povečanja možnosti za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve. Vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje bi bilo treba spodbuditi z določenimi materialnimi spodbudami (brezplačno srednješolsko izobraževanje, vavčerji, individualni izobraževalni računi, posojila za izobraževanje, podaljšanje izobraževalnega dopusta). Povečati bi bilo treba ponudbo izobraževalnih programov, predvsem za skupine prebivalcev, ki se najredkeje vključujejo v izobraževanje. Namesto sofinanciranja izobraževanja na način povračila stroškov izobraževanja bi bilo treba uvesti financiranje, pri katerem je posameznik sofinanciranja deležen ob vključitvi v izobraževanje. Ob tem bi bilo treba zagotavljati svetovalno dejavnost za odrasle. Določiti bi bilo treba pogoje glede kakovosti, ki jih morata izpolnjevati izobraževalni program, za katerega posameznik uveljavlja spodbude za izobraževanje, in izobraževalna organizacija, ki izvaja ta program. Zagotoviti je treba nadzor nad učinkovitostjo porabe javnih sredstev, namenjenih za spodbude za izobraževanje odraslih. Treba bi bilo izboljšati dostop tistih skupin prebivalcev, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, do informacij o možnostih izobraževanja. Treba bi bilo spodbujati enakomernejši razvoj mreže izobraževalnih ustanov za neformalno izobraževanje v vseh regijah in s tem povečevati krajevno dostopnost izobraževanja. V okviru programa izobraževanja brezposelnih oseb in letnega programa izobraževanja odraslih bi bilo treba povečati število vključenih v izobraževanje in izboljšati realizacijo sredstev.

Summary

This working paper's purpose is to present selected topics in adult education in Slovenia, and compared to EU-27 average, and to show the main issues in this field. This paper presents the participation of adults in formal and non-formal education, mean instruction hours spent by participants in education, reasons for participation in education, obstacles in education, mean amount of money spent by participant in education, financial support to learners for education, as well as access to information on learning possibilities and the network of learning organisations. Data from the year 2009 or the last year for which data are available are presented.

Participation in education and acquired formal education has a positive impact on individual personal development, social inclusion and social cohesion. Among people with upper secondary and tertiary education, the unemployment rate is lower on average than among lower educated people (persons who finished at most primary school). They also have higher income. Also, the at-risk-of-poverty rate is lower among better educated persons. The importance of adult education is a topic in national and international strategic and other documents (Slovenia's Development Strategy, Memorandum on Lifelong Learning, Adult learning: It's never too late to learn etc).

According to the Labour Force Survey for second quarter 2010, the participation of the adult population, aged 25–64 years in lifelong learning (formal or non-formal education) was higher than the EU-27 average and showed an increase for the second successive year. Both the participation in formal and non-formal education are relatively high, but decreased in the 2004–2009 period. Adult participation in education depends strongly on the socio-economic characteristics of the adult population (gender, age, formal educational level, status of activity, occupation, place of living, etc), as indicated by several domestic and foreign studies and also shown in our analysis. In 2009, the participation rate of women in education was higher than participation of men (annual data). The difference in participation in education among women and men exceeded the EU-27 average. In the 2004–2009 period, the participation rates of both, women and men in education decreased. In 2009, the participation rate in education was the highest in the youngest selected age group (25–34 years) and the lowest in age group of 55–74 years. The difference between participation of the youngest and the oldest age group in education was among the highest in the EU-27. The participation rate of adults in formal education decreases strongly with age, while the participation of population, aged 25–34 years, 35–44 years and 45–54 years in non-formal education stays almost at the same level and decreases after the age of 55 years. Participation in formal or non-formal education decreased in the 2004–2009 period in all age groups. The participation rate of adults aged 25–64 years in formal or non-formal education increases rapidly with the level of acquired formal education and is the highest among tertiary-educated persons. The participation of low-educated people (those with primary school at most) in education is low; in 2009, the difference in participation between low- and tertiary-educated in education was the highest among the EU-27 countries. In the 2004–2009 period, participation of the low-educated in education decreased. Regarding participation in education by labour status, participation is the highest among unemployed people, followed by persons in employment and the inactive population. Participation in formal education is the highest among unemployed persons, participation in non-formal education among persons in employment. Slovenia exceeds the EU-27 average in all statuses of activity, the most among the unemployed persons and the less among the inactive population. In the 2004–2009 period, the participation of adults in formal or non-formal education increased only among unemployed persons. Regarding the participation of adults in formal or non-formal education by occupation, large differences exist. In 2009, the participation in education was the highest in among managers, professionals, technicians and associate professionals and the lowest among plant and machine

operators and assemblers, and elementary occupations. In the 2004–2009 period, the difference in participation in education between these two groups decreased. Participation of adults in education is higher than the EU-27 average, but according to adult education survey data for the year 2007, Slovenia lags behind the EU-27 in mean instruction hours spent by participants in formal or non-formal education. The average length of education per participant decreases with age and increases with the achieved education level. Among the employed, the greatest length of education is in among clerks and sales. Regarding the status of activity, the average length of education is the largest among inactive population.

In Slovenia, according to adult education survey data for the year 2007, the most frequent reason for participation in non-formal education was to do one's job better or/and to improve carrier prospects. Women deviate from men mostly by higher share of persons who mentioned getting knowledge/skills useful in everyday life. Men differ from women mostly by higher share of persons who mentioned that they were obligated to participate. Among all age and education groups, the highest share of persons mentioned doing their jobs better or/and to improving their career prospects. However, among low-educated persons, this reason is less important than among better educated persons. Some people who wanted to participate in education did not, because of various obstacles. The highest share of persons who wanted to participate in education but did not cited the fact that training conflicted with their work schedules. Also, the cost of training or that the individual could not afford it, was mentioned as an obstacle, most commonly among women, while among men the most common obstacle is scheduling conflicts. This is also the most common obstacle among all ages. Among the low-educated persons, the highest share mentioned too expensive education or that they could not afford it, while among the upper secondary and tertiary educated that training conflicted with work schedule.

Mean amount of money spent by participant on formal or non-formal education in 2007 were higher than the EU-27 average, according to adult education survey data. Costs decrease rapidly with age and increase rapidly with achieved level of education. Costs by status of activity are the highest among the unemployed persons, followed by persons in employment and inactive persons. The average amount of money spent by participant by occupation are the highest among clerks and sales. In Slovenia, several forms of financial support for adults are available: free-of-charge participation in education, scholarships, supplements for activity and for transport, educational leave, co-financing of education. etc. In other EU-27 countries. adults may obtain several forms of support for education (education free-of-charge, vouchers, individual learning accounts, reimbursement of education costs, scholarships, grants and supplements, loans for education, etc). Examples of good practices from abroad have shown that vouchers are an efficient measure to support low-educated people in education. They should be accompanied with information and counselling for adults. Commonly, the criteria regarding quality that should be fulfilled by educational organisations are set as a condition for the financial support. In Slovenia, co-financing of education exists, but as reimbursement of costs, which means that an individual should first pay the education by himself and then the costs are reimbursed. Individuals with low incomes may have difficulties paying for their education.

An important factor of participation in education is local accessibility of education. The number of primary and upper secondary schools for adults decreased in the period 2000/2001–2008/2009. The number of people, aged 15–64 years in primary school is higher in regions with a higher share of population with uncompleted primary school. The number of such people, aged 15–64 years, is much higher than Slovenian average in Zasavska, Koroška and Savinjska statistical regions. The number of higher vocational colleges increased in the 2000/2001–2009/2010 period, but the Zasavska region is still the only region without one. The number of higher education institutions has also increased significantly. The highest number of institutions for non-formal

education is in the largest region: Osrednjeslovenska. In 2008/2009, almost 40% of communities had an institution for non-formal education. The network of institutions for non-formal education is the least developed in economically less developed regions.

Certain issues exist in adult education. The participation in education of the low-educated, older, unemployed and those employed in less demanding occupations should be enhanced. The participation of adults in educational programmes for the needs of the current labour market and in educational programmes that enable individuals to develop transferable skills and thus higher degree of adaptation to labour market needs should be enhanced. Higher participation of adults in education should be enhanced with certain forms of support (free-of-charge upper secondary education, vouchers, individual learning accounts, loans for education, prolongation of study leave). Educational programme supply should be enhanced, especially for groups of the population that participate in education less frequently. Instead of co-financing education with reimbursement of educational costs, co-financing at the enrolment in education should be introduced. Counselling activity for adults should also be provided. Measures of the quality of educational programmes and educational institution should be set. The supervision of the efficiency of use of public funds for adult education should be introduced. For the groups of people that participate in education less frequently, the accessibility of information on the possibilities for education should be enhanced. More equitable educational institution development in regions should be provided and thus local accessibility of education enhanced. Within the educational programme for unemployed persons and adult education programme, the number of persons enrolled in education and the efficiency of funds use should be increased.

1 UVOD

Od vključenosti odraslih v formalno in neformalno izobraževanje imajo koristi posameznik, organizacija, v kateri je posameznik zaposlen, narodno gospodarstvo in družba. Vključenost posameznika v formalno in neformalno izobraževanje povečuje njegovo prilagodljivost na trgu dela in zaposljivost ter zmanjšuje verjetnost, da bo brezposeln. Stopnja brezposelnosti je pri srednješolsko in terciarno izobraženih v povprečju nižja kakor pri nizko izobraženih (osebah z največ končano osnovno šolo), dohodki pa so v povprečju višji. Pri bolje izobraženih je v povprečju manjša tudi stopnja tveganja revščine. Izobraževanje pozitivno vpliva tudi na posameznikov osebnostni razvoj, njegovo socialno vključenost in družbeno kohezijo. Za družbeni razvoj je poleg izobraževanja za potrebe dela pomembno tudi splošno izobraževanje, ki pozitivno vpliva na posameznikov osebnostni razvoj in prispeva h kulturnemu in socialnemu razvoju. Izobraževanje pozitivno vpliva na produktivnost zaposlenega in organizacije in na ravni narodnega gospodarstva na gospodarsko rast.

V nacionalnih strateških in drugih dokumentih izobraževanje odraslih predstavlja dejavnik socialne vključenosti in gospodarskega razvoja. Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji (2007) poudarja pomen izobraževanja za uspešno in kakovostno delo in poklicno pot ter kariero, pomen splošnega izobraževanja ter izobraževanja za aktivno državljanstvo. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPIO) iz leta 2004 med cilji navaja izboljšanje splošne izobraženosti odraslih, dvig izobrazbene ravni, povečanje zaposlitvenih možnosti in povečanje možnosti za učenje in vključenost v izobraževanje. Strategija razvoja Slovenije (2005, str. 30, 38) v okviru druge razvojne prioritete (učinkovito ustvarjanje, dvosmerni pretok in uporaba znanja za gospodarski razvoj in kakovostna delovna mesta) omenja pomen izobraževanja za gospodarski razvoj in med drugim predvideva na področju vseživljenjskega učenja spodbujanje povpraševanja posameznikov po izobraževanju in usposabljanju, spodbujanje večjega vlaganja delodajalcev ter povečanje privlačnosti in dostopnosti izobraževanja in usposabljanja. V okviru četrte prioritete (moderna socialna država in večja zaposlenost) je med drugim predvideno širjenje možnosti za dvig izobrazbene ravni in uvedba subvencij za izobraževanje po načelu tretjinskega sofinanciranja (delodajalec, zaposleni, država). Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva omenja razvijanje posebnih programov vračanja v programe terciarnega izobraževanja za zaposlene in brezposelne ter neaktivne. Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji (2005, str. 114) predvideva spodbujanje in omogočanje vseživljenjskega učenja (ukrep 52). Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007—2013 (2007) omenja spodbujanje izobraževanja in usposabljanja odraslih zaposlenih, izobraževanje in usposabljanje brezposelnih, izboljšanje dostopnosti različnih programov in oblik vseživljenjskega učenja. Nacionalna strategija za razvoj pismenosti (2006) med drugim omenja spodbujanje in razvoj rabe pismenosti odraslih.

V evropskih dokumentih vseživljenjsko učenje predstavlja način za zmanjšanje socialne izključenosti in revščine ter spodbujanje aktivnega državljanstva, dokumenti pa poudarjajo potrebo po večji vključenosti nizko izobraženih v izobraževanje. Memorandum o vseživljenjskem učenju (2000) poudarja, da mora postati vseživljenjsko učenje vodilno načelo za ponudbo in udeležbo v celotnem kontinuumu učnih vsebin. Memorandum omenja dva cilja vseživljenjskega učenja: zaposljivost in pospeševanje aktivnega državljanstva. Priporočilo Evropskega parlamenta in Sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje (2006) omenja osem ključnih kompetenc, ki jih potrebujemo vsi ljudje za osebno izpolnitev in razvoj, dejavno

državljanstvo, socialno vključenost in zaposlitev⁴. Omenja tudi enakost in dostopnost izobraževanja tistim skupinam prebivalstva, ki zaradi izobraževalne prikrašnanosti potrebujejo posebno podporo za izpolnitev svojih izobrazbenih zmožnosti (osebe s šibkimi osnovnimi znanji, predvsem s pomanjkljivo pismenostjo, zgodnji osipniki⁵, dolgotrajno brezposelni, starejši, invalidi, migranti in osebe, ki se po dolgi odsotnosti vračajo na delovno mesto). Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu o učinkovitosti in pravičnosti v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja (2006, str. 9) omenja, da so boljše priložnosti za učenje odraslih pomembne za pravičnost in učinkovitost in za vključitev nizko kvalificiranih v učenje. Sporočilo Komisije z naslovom Izobraževanje odraslih: za učenje ni nikoli prepozno (2006, str. 6) omenja, da sta izobraževanje in usposabljanje glavna dejavnika za spodbujanje gospodarske rasti, konkurenčnosti in socialne vključenosti. Kot izziva omenja povečanje vključenosti odraslih v izobraževanje in uravnoteženje udeležbe v izobraževanju, tako da se osebe, za katere je najmanj verjetno, da bi se vključile v izobraževanje, motivira, spodbuja in podpre pri vključevanju v izobraževanje. Posebno pozornost je treba nameniti predvsem nizko usposobljenim. Evropska komisija v dokumentu Akcijski načrt za izobraževanje odraslih: za učenje je vedno pravi čas (2007) omenja izboljševanje usposobljenosti delovne sile in dodatno usposabljanje nizko kvalificiranih delavcev. Izobraževanje odraslih pa razume kot način, da posamezniki postanejo aktivni državljani in dosežejo osebno samostojnost. Na pomen izobraževanja opozarja tudi sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij z naslovom Nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta (2008).

Vseživljenjsko učenje predstavlja v okviru politik EU glavni dejavnik izboljšanja kakovosti človeškega kapitala. Formalno in neformalno izobraževanje odraslih predstavljata v okviru politik EU poleg fleksibilnih zaposlitvenih razmerij, aktivne politike zaposlovanja in modernih sestavin socialne varnosti eno od štirih sestavin koncepta varne prožnosti. Navedene sestavine z usklajenim delovanjem zagotavljajo dinamičen trg dela in varnost posameznika. Zanesljivi in prilagodljivi sistemi vseživljenjskega učenja posamezniku zagotavljajo prilagodljivost in zaposljivost, podjetjem pa produktivnost (*Towards common principles of flexicurity*, 2007). Politike EU v zvezi z vseživljenjskim učenjem kot sestavino varne prožnosti predpostavljajo, da naj posameznik: (i) ima zagotovljen dostop do kakovostnega začetnega izobraževanja, (ii) ima končano najmanj srednjo šolo, (iii) razvije širok nabor ključnih sposobnosti, (iv) pridobiva nova znanja in veščine ter nadgrajuje že obstoječa v času delovne dobe (*Flexicurity pathways*, 2007; *Towards common principles of flexicurity*, 2007).

Glavni namen delovnega zvezka je prikazati izbrane vidike izobraževanja odraslih v Sloveniji v primerjavi z EU-27 in opozoriti na glavne izzive na tem področju. Delovni zvezek prikazuje izbrane vidike izobraževanja odraslih (vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje, trajanje izobraževanja, razloge za vključitev v izobraževanje, ovire pri izobraževanju, stroški odraslih za izobraževanje, spodbude za izobraževanje odraslih, dostopnost informacij o izobraževanju in mreža ustanov za izobraževanje odraslih) v Sloveniji in v primerjavi z drugimi državami EU-27, kjer dosegljivi podatki to omogočajo. Analiza temelji na prikazu: (i) mednarodno dosegljivih in domačih statističnih podatkov in kazalnikov EUROSTAT-a in SURS-a, izračunanih na podlagi različnih statističnih raziskovanj (anketa o delovni sili, vprašalnik UOE⁶ Nadaljnje

⁴ Ključne kompetence so: 1. sporazumevanje v maternem jeziku, 2. sporazumevanje v tujih jezikih, 3. matematična kompetenca, 4. digitalna pismenost, 5. učenje učenja, 6. socialne in državljanske kompetence, 7. samoiniciativnost in podjetnost, 8. kulturna zavest in izražanje.

⁵ Mladi, stari 18–24 let, s končano ali nedokončano osnovno šolo ali brez šolske izobrazbe, ki niso vključeni v izobraževanje ali usposabljanje.

⁶ Unesco, OECD, Eurostat.

izobraževanje, anketa o izobraževanju odraslih⁷), (ii) kvalitativnih opisov izobraževalnih sistemov v državah EU-27 na podlagi podatkovne zbirke Eurybase⁸, dopoljenih s podatki iz nacionalnih poročil, pripravljenih za mednarodno konferenco o izobraževanju odraslih CONFINTEA VI⁹ in publikacije Individual learning accounts (Cedefop, 2009) in (iii) nacionalnih predpisov in ukrepov na področju izobraževanja odraslih. V delovnem zvezku so prikazani podatki od leta 2000 dalje ali od leta, za katero obstaja najstarejši podatek. Zadnje prikazano leto je leto, za katerega so bili v času priprave delovnega zvezka na voljo zadnji dosegljivi podatki. Večinoma je to leto 2009. Prikazani so podatki, ki so bili na voljo do oktobra 2010.

Delovni zvezek prikazuje analizo stanja in gibanja na področju izobraževanja odraslih. Delovni zvezek najprej prikazuje pomen izobraževanja odraslih na ravni družbe, organizacije in narodnega gospodarstva in družbeno-ekonomske procese, ki so pomembni za izobraževanje odraslih, ter dejavnike vključenosti v izobraževanje. V tretjem poglavju prikaže metodološke značilnosti glavnih domačih in mednarodnih statističnih raziskovanj o izobraževanju odraslih. Naslednje poglavje obravnava vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje in povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca. Kjer dosegljivi podatki omogočajo, so prikazane tudi razlike v vključenosti in trajanju izobraževanja glede na izbrane socialno-ekonomske značilnosti odraslih (spol, starost, dosežena formalna izobrazba, status aktivnosti in poklic). Razlogi, zaradi katerih se odrasli vključujejo v izobraževanje, so lahko povezani s potrebami dela, osebnostnega razvoja ali z drugimi potrebami; prikazuje jih 5. poglavje. Pri izobraževanju odraslih obstajajo različne ovire, povezane z visokimi stroški izobraževanja in prenizkim dohodkom posameznika, pomanjkanjem časa, neustrezno ponudbo izobraževanja, pomanjkanjem informacij o izobraževanju ipd. Tej tematiki namenjamo 6. poglavje. Dodaten vpogled v izobraževanje odraslih dajejo podatki o stroških izobraževanja na udeleženca, ki jih prikazujemo v 7. poglavju. V tem poglavju prikazujemo tudi materialne spodbude, s katerimi država povečuje vključenost vseh prebivalcev ali izbranih ciljnih skupin odraslih v izobraževanje, in dostopnost informacij o možnostih izobraževanja, kar vpliva na odločitve za izobraževanje. V naslednjem poglavju prikazujemo mrežo organizacij za izobraževanje odraslih v Sloveniji, kar vpliva na krajevno dostopnost izobraževanja. Delovni zvezek zaključujemo z izzivi na področju izobraževanja odraslih v Sloveniji.

⁷ Angl *Adult education survey*. To je prva tovrstna statistična raziskava, ki se je izvajala v državah EU, EFTA in državah kandidatkah za vstop v EU, z referenčnim letom 2007.

⁸ Eurybase je podatkovna zbirka zelo podrobnih informacij o izobraževalnih sistemih držav, članic EU-27, in drugih držav, članic omrežja Eurydice (Islandija, Lihtenštajn, Norveška in Turčija). Eurydice je evropsko informacijsko omrežje za izmenjavo podatkov o izobraževanju. Mreža je zgrajena iz enot v 31 evropskih državah in centralne enote v Bruslju, ki od leta 2008 deluje v okviru Izvršne agencije za izobraževanje, avdiovizualne vsebine in kulture (*The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA)*).

⁹ *6th international conference on adult education*. Konferenco je organiziral Unesco.

2 POMEN IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH, DRUŽBENO-EKONOMSKI PROCESI, POMEMBNI ZAIZOBRAŽEVANJE ODRASLIH, IN DEJAVNIKI VKLJUČENOSTI ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE

Izobraževanje odraslih ima pozitivne učinke, ki se kažejo na ravni posameznika, organizacije, družbe in narodnega gospodarstva. Na vlogo izobraževanja v družbi vplivajo različni družbeno-ekonomski procesi (globalizacija, demografske spremembe, strukturne spremembe v gospodarstvu ipd.). Na vključenost odraslih skupin prebivalcev v izobraževanje vplivajo različni dejavniki, ki jih avtorji v literaturi razvrščajo v različne skupine. V nadaljevanju prikazujemo pomen izobraževanja, družbeno-ekonomske procese in dejavnike izobraževanja odraslih.

2.1 Pomen izobraževanja odraslih

Učinki izobraževanja so neposredni ali kratkoročni in posredni ali dolgoročni. Od vključenosti v izobraževanje imajo koristi posameznik, podjetje ali organizacija, družba in gospodarstvo. Učinke oziroma rezultate izobraževanja oziroma učne izide razdelimo na neposredne in posredne. Neposredni učni izidi so pridobljena znanja, veščine in kompetence. So neposredni rezultat izobraževanja, zato jih imenujemo tudi kratkoročni učni izidi. Vendar pa ima izobraževanje s pridobivanjem novih ali izboljševanjem obstoječih znanj tudi dolgoročne učinke. Govorimo o posrednih ali dolgoročnih učnih izidih. Koristi od izobraževanja so zelo raznolike in se kažejo na različnih ravneh (raven posameznika, družbe, raven organizacije in narodnega gospodarstva). Čeprav imata učinke tako formalno kot neformalno izobraževanje odraslih, pa mednarodno dosegljive študije zaradi dosegljivosti podatkov praviloma obravnavajo le učinke od formalnega izobraževanja.

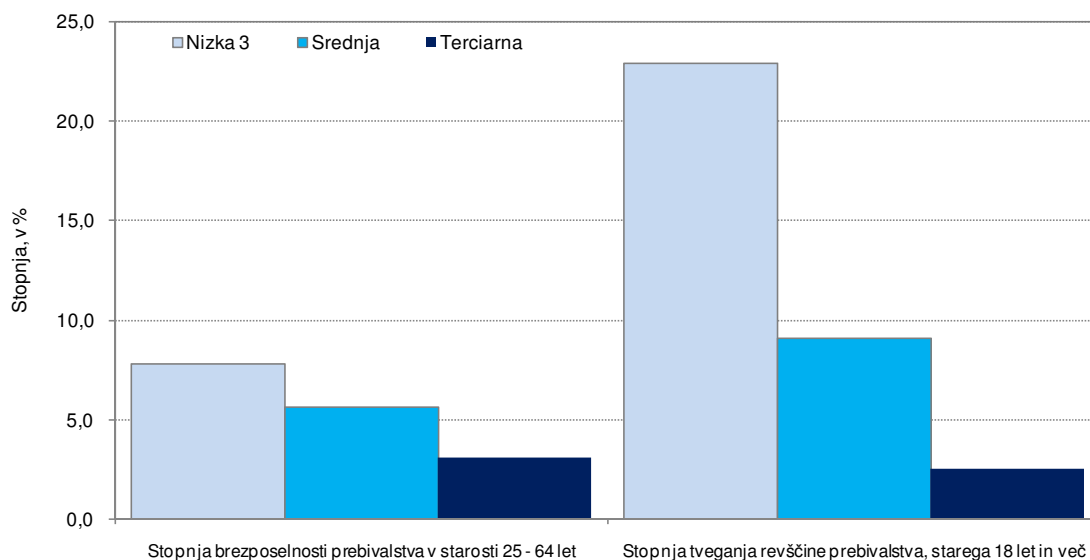
Družbene koristi od izobraževanja zajemajo zasebne koristi od izobraževanja in zunanje koristi. OECD v publikaciji z naslovom Tertiary education for the knowledge society družbene koristi od izobraževanja razdeli na zasebne koristi in zunanje koristi (Santiago et al, 2008). Zasebne koristi izobraževanja so koristi, ki jih ima posameznik, ki je bil vključen v izobraževanje. Zunanje koristi od izobraževanja so tiste, ki jih imajo tudi drugi posamezniki v družbi, čeprav niso bili vključeni v izobraževanje.

Vključenost odraslih v izobraževanje lahko pomembno prispeva k zmanjšanju stopnje brezposelnosti in povečanju zaposlenosti. Vključenost v izobraževanje prek neposrednih izidov izobraževanja (dokončanje formalnega izobraževanja, izobrazbena struktura prebivalstva, učni dosežki diplomantov ipd) vpliva na posredne izide izobraževanja (stopnja brezposelnosti, stopnja zaposlenosti). Stopnja brezposelnosti je pri terciarno in srednješolsko izobraženih v povprečju nižja kakor pri nizko izobraženih (z največ končano osnovno šolo), kar kažejo tudi podatki za Slovenijo (gl. Slika 1). Poleg dosežene formalne izobrazbe je pomembna tudi vključenost odraslih v neformalno izobraževanje. Vključenost odraslih v izobraževanje povečuje fleksibilnost in samoiniciativnost posameznika in zmanjšuje verjetnost, da bo brezposeln (Temple, 2001, str. 63; Woessmann in Schultz, 2006, str. 1, 3; Vossensteyn, 2007). Vključenost odraslih v izobraževanje lahko prispeva k zmanjšanju brezposelnosti in povečanju zaposlenosti, pod pogojem, da pridobljeno znanje, kompetence in veščine ustrezajo potrebam trga dela. Ob tem velja opozoriti, da na brezposelnost in zaposlenost poleg vključenosti v izobraževanje, pridobljene izobrazbe in znanja vplivajo tudi drugi dejavniki (trenutne in pričakovane razmere v gospodarstvu, poslovna uspešnost in obeti na ravni posameznih panog ipd).

Vključenost v izobraževanje lahko pomembno povečuje kakovost posameznikovega bivanja. Vključenost v izobraževanje povečuje fleksibilnost in samoiniciativnost posameznika in zmanjšuje verjetnost, da bo brezposeln (Temple, 2001, str. 63; Woessmann in Schultz, 2006, str. 1, 3; Vossensteyn, 2007).

Positivno vpliva tudi na njegov karierni razvoj in na višino plače (Fasih, 2008, str. 14; Lindquist, 2005). Med pozitivne učinke sodijo tudi zdravje, zadovoljstvo in osebni razvoj posameznika ter vključenost v družbo ipd. (Temple, 2001, str. 63; Woessmann in Schultz, 2006, str. 1, 3; Vossensteyn, 2007; Feinstein, Sabates, 2008, str. 57). Posameznik ima od izobraževanja različne koristi, ki povečujejo kakovost njegovega bivanja in prispevajo k njegovi socialni vključenosti.

Slika 1: Stopnja brezposelnosti¹ in stopnja tveganja revščine², Slovenija, 2009, v %

Vir: Eurostat; ADS, EU-SILC.

Opombe: ¹Stopnja brezposelnosti je odstotni delež brezposelnih v aktivnem prebivalstvu. Brezposelne osebe so osebe, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo), vendar aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se zglasile na zavodu za zaposlovanje, poslale prošnjo za zaposlitev ipd.) in so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo. Med brezposelne osebe štejemo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati po anketiranju. Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni prebivalci in brezposelne osebe skupaj. ²Stopnja tveganja revščine je izražena kot odstotek oseb, ki živijo v gospodinjstvih z razpoložljivim ekvivalentnim dohodkom pod pragom tveganja revščine. Prag tveganja revščine je opredeljen s 60 % mediane ekvivalentnega razpoložljivega dohodka vseh gospodinjstev ob upoštevanju OECD-jeve prilagojene ekvivalenčne lestvice. Izračunan je za eno odraslo osebo ter za gospodinjstvo dveh odraslih in dveh otrok, mlajših od 14 let. Prikazana je stopnja tveganja revščine za 60 % mediane ekvivalentnega dohodka po socialnih transferih. ³Nizka izobrazba pomeni največ končano osnovno šolo. Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij).

Izobraževanje pozitivno vpliva na družbeno blaginjo in družbeno kohezijo. Stopnja brezposelnosti je pri terciarno in srednješolsko izobraženih v povprečju nižja kakor pri nizko izobraženih, bolje izobraženi imajo v povprečju tudi višje dohodke. Raziskava Stenberg (2009, str. 22) je pokazala, da vsako dodatno leto formalnega izobraževanja prispeva k zaslužkom zaposlenih v povprečju 4,4 %. Brezposelnost in višina dohodka pomembno vplivata na stopnjo tveganja revščine, ki je pri nizko izobraženih precej višja kakor pri srednješolsko in terciarno¹⁰ izobraženih. Dosežena izobrazba tako posredno prek zaposlenosti in brezposelnosti ter višine posameznikovega dohodka vpliva na stopnjo tveganja revščine, socialno vključenost, stopnjo kriminalitete, strpnost, zaupanje v druge ljudi in zdravje prebivalstva (smrtnost dojenčkov, povprečna življenjska doba) (Santiago et al, 2008, str. 36; Temple, 2001, str. 63; Woessmann in Schultz, 2006, str. 1, 3; Riddell, Song, 2009, str. 1; Stenberg, 2009, str. 2; Feinstein, Sabates, 2008, str. 57). Izobraževanje tako pomembno prispeva k družbeni koheziji.

¹⁰ Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij).

Okvir 1: Izobrazbena struktura odraslih, starih 25—64 let, Slovenija, drugi kvartal, 2000—2010, v %

V Sloveniji se izobrazbena struktura odraslih, starih 25—64 let, postopoma izboljšuje. Delež prebivalcev z nizko izobrazbo (največ končano osnovno šolo) je po podatkih ankete o delovni sili za drugi kvartal v letu 2010 znašal 16,5 % in se je v primerjavi z letom 2000 zmanjšal za 8,7 o. t. Delež prebivalcev s srednješolsko izobrazbo je v letu 2010 znašal 59,8 % in se je v primerjavi z letom 2000 povečal za 0,7 o. t. Delež prebivalcev s terciarno izobrazbo pa je v letu 2010 znašal 23,7 % in se je v primerjavi z letom 2000 povečal 8,0 %. Delež prebivalcev, starih 25—64 let, z nizko izobrazbo je bil leta 2010 nižji od povprečja EU-27, delež prebivalcev s srednješolsko izobrazbo je bil višji, delež prebivalcev s terciarno izobrazbo pa nižji. Izboljševanje izobrazbene strukture odraslih je posledica visoke vključenosti mladih v srednješolsko in terciarno izobraževanje in vključenosti odraslih v izobraževanje. Kljub izboljševanju izobrazbene strukture prebivalcev, starih 25—64 let, pa podatki o izobrazbeni strukturi odraslih po starosti kažejo, da je bil v letu 2010 v srednjih (35—44 let, 45—54 let) in najvišji starostni skupini (55—64 let), delež prebivalcev z največ končano osnovno šolo precej visok, kljub temu da se je v primerjavi z letom 2000 v teh starostnih skupinah precej zmanjšal (gl. tudi Tabele 1-3 v prilogi tabel).

Na ravni organizacije vključenost zaposlenih v izobraževanje pozitivno vpliva na produktivnost posameznika in organizacije ter prispeva k poslovnim rezultatom organizacije. Vključenost zaposlenih v izobraževanje in pridobljena znanja in veščine pozitivno vplivajo na produktivnost posameznika. Učinki pridobljenega znanja se kažejo na različne načine: kot razvoj novih izdelkov in izboljšave obstoječih, prihranki časa, potrebnega za izdelavo nekega izdelka ali za opravljanje storitve, kakovost izdelkov in opravljenih storitev, vse to pa posledično vpliva na zadovoljstvo kupcev, obseg prodaje, produktivnost posameznika in organizacije in na poslovne rezultate organizacije (Stamp, 1988, str. 87; Parry, 1998, str. 200; Armstrong, 1994, str. 61; Ndlela, Toit, 2001; str. 163; Davenport, 1999, str. 29). To, v kolikšni meri bodo znanje, ki so ga zaposleni z izobraževanjem pridobili, tudi uporabljali pri delu, je odvisno tudi od tega, v kolikšni meri znanje, ki so ga zaposleni pridobili z izobraževanjem, ustreza potrebam zaposlenih. Poleg tega na (poslovne) rezultate organizacije ne vpliva le pridobljeno znanje, ampak tudi nekateri drugi dejavniki (značilnosti makroekonomskega okolja, kakovost vodenja podjetja ipd.). Izobraževanje vpliva na delovno uspešnost posameznika (hitrejše opravljanje dela, zmanjšanje števila napak, večje zadovoljstvo strank) in s tem na poslovno uspešnost organizacije. Izobraževanje zaposlenih lahko pomembno povečuje tudi zmožnost zaposlenih za opravljanje različnih del v okviru organizacije.

Izobraževanje z izboljševanjem veščin, kompetenc in kvalifikacij povečuje produktivnost na ravni narodnega gospodarstva in pozitivno vpliva na gospodarsko rast. Na ravni narodnega gospodarstva se učinek izobraževanja kaže prek vpliva na produktivnost in gospodarsko rast. Formalno in neformalno izobraževanje je pomemben vir izboljševanja kakovosti človeških virov in dejavnik gospodarske rasti. Posameznik, ki se izobražuje, ob tem razvija veščine, sposobnosti in prepričanja. Veščine so lahko kognitivne, tehnične, poklicne, socialne ipd. Po teoriji človeškega kapitala izobraževanje z izboljševanjem veščin in sposobnosti vodi do višje storilnosti. Ekonomske analize običajno poudarjajo pomen kognitivnih sposobnosti, tehniških veščin in t. i. »mehkih veščin« (socialne veščine in veščine komuniciranja) (Feinstein, Sabates, 2008, str. 51). Raziskava Hanusek in Wossman (2007) je pokazala, da eno leto izobraževanja v povprečju poveča gospodarsko rast za 0,58 o. t. Med povprečnim trajanjem izobraževanja in BDP na prebivalca obstaja pozitivna korelacija; države z daljšim povprečnim trajanjem izobraževanja imajo v povprečju tudi višji BDP. Pri tem je povezava med doseženo izobrazbo in BDP na prebivalca verjetno obojestranska. Izobraževanje je dejavnik gospodarske rasti, gospodarsko razvitejše države pa v povprečju več vlagajo v izobraževanje. Vendar na gospodarsko rast poleg trajanja (obsega) izobraževanja vpliva tudi kakovost pridobljenega znanja (Fasih, 2008, str. 17). Čeprav na gospodarsko rast poleg formalnega izobraževanja vpliva tudi vključenost v neformalno izobraževanje, mednarodne študije zaradi dosegljivosti podatkov praviloma prikazujejo le vplive

formalnega izobraževanja (merjeno s povprečnim številom let formalnega izobraževanja) na gospodarsko rast. Na gospodarsko rast poleg izobraževanja vplivajo tudi drugi dejavniki (institucionalno okolje, čas uporabe s šolanjem pridobljenega znanja¹¹, odprtost gospodarstva v mednarodno okolje ipd. (Hanusek, Wossmann, 2007), zato so med državami razlike glede vpliva povprečnega števila let šolanja na gospodarsko rast.

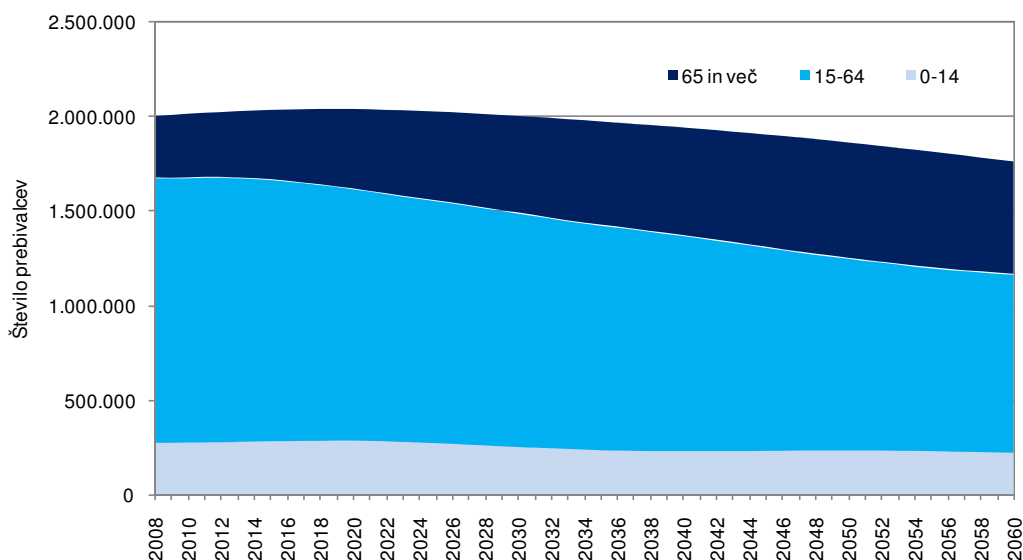
2.2 Družbeno-ekonomski procesi, ki vplivajo na pomen izobraževanja odraslih

Na pomen izobraževanja odraslih na ravni družbe vplivajo staranje prebivalstva, povečevanje zahtevnosti dela, neskladje med ponudbo znanj, veščin in kompetenc na trgu dela in povpraševanjem po njih ter strukturne spremembe v gospodarstvu.

Ob demografskih spremembam (staranje prebivalstva) se pomen izobraževanja odraslih povečuje.

Prebivalstvo v Sloveniji se podobno kakor v drugih evropskih državah stara. Po Eurostatovih demografskih projekcijah (konvergenčni scenarij do leta 2060) se bo v prihodnjih desetletjih delovno sposobni kontingent prebivalstva zmanjšal. Eurostatove projekcije prebivalstva kažejo, da se bo v prihodnjih desetletjih močno spremenila starostna struktura prebivalstva. Do leta 2060 se bosta zmanjšala delež mladega prebivalstva (0—14 let) in delovno sposobnega prebivalstva (15—64 let), precej pa se bo povečal delež starega prebivalstva (65 let in več). Ta starostna skupina je tudi edina, v kateri se bo povečalo število prebivalcev. Nasprotno pa projekcije kažejo, da se bosta v obdobju 2008—2060 število delovno sposobnega prebivalstva in število prebivalstva v delovno aktivni dobi (25—64 let) zmanjšala (gl. Sliko 2). Delovna aktivnost prebivalstva se bo po pričakovanih podaljševala, k ohranjanju zaposljivosti in prilagodljivosti starejših na trgu dela pa lahko pomembno prispeva izobraževanje.

Slika 2: Eurostatove projekcije prebivalstva po izbranih starostnih skupinah prebivalstva, Slovenija, 2008—2060

Vir: Eurostat.

¹¹ Zgodnejša ko je uporaba znanja po tem ko je bilo znanje pridobljeno, večji je vpliv na gospodarsko rast.

Zahtevnost in kompleksnost dela se povečujeta. Struktura zaposlitev glede na zahtevnost se v evropskih državah v zadnjih desetletjih hitro spreminja. Predvsem zaradi tehnoloških sprememb in globalizacije se delež zaposlitev za visokokvalificirane posameznike povečuje in za nizko kvalificirane zmanjšuje. Hkrati se je v preteklih desetletjih izboljševala tudi izobrazbena struktura prebivalstva (Schlotter, 2008). Vrsta del in znanj ter veščin, potrebnih za opravljanje dela, se spreminjajo. Napoved veščin kažejo na povečevanje kvalifikacijskih zahtev v vseh poklicnih skupinah. Pri tem izobraževanje odraslih prispeva k prilagajanju znanja in veščin zaposlenih spreminjajočim se potrebam trga dela (*Skill needs in Europe*, 2008).

Neskladje med ponudbo obstoječih znanj in veščin v družbi in povpraševanjem po njih generira potrebe po izobraževanju. Razkorak med ponudbo znanja, kompetenc in veščin ter povpraševanjem je lahko kvantitativen ali kvalitativen. Kvantitativno neskladje pomeni presežno povpraševanje po znanju in veščinah glede na obstoječo ponudbo. Nastane, ko se poveča povpraševanje ali upade ponudba določenih znanj in veščin. Razlogi za neskladje so lahko tehnološke spremembe, demografske spremembe (staranje prebivalstva), mednarodne migracije ipd. (Minine et al, 2008, str. 11).

Strukturne spremembe v gospodarstvu vplivajo na obseg in strukturo potreb po izobraževanju. Strukturne spremembe v gospodarstvu vplivajo na potrebe po pridobivanju novega znanja in nadgrajevanju obstoječega, po prekvalifikacijah in dokvalifikacijah. Pomen človeškega virov kot dejavnika razvoja se v takih razmerah še okrepi.

2.3 Dejavniki izobraževanja odraslih

Na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo različni dejavniki (sociološki, psihološki, ekonomski in drugi dejavniki). V teoriji obstajajo različni teoretični pristopi, s katerimi se skuša razložiti dejavnike vključenosti odraslih v izobraževanje. Ker je dejavnikov, ki vplivajo na vključenost odraslih v izobraževanje, veliko, jih avtorji razvrščajo v večje skupine.

Manninen teoretične pristope, ki razlagajo dejavnike vključenosti odraslih v izobraževanje, razvršča v tri skupine: psihološki, sociološki in interaktivni teoretski pristop. Psihološki pristop vključenost odraslih v izobraževanje razlaga s posameznikovimi motivi, osebnostnimi značilnostmi, izkušnjami v zgodnjem otroštvu ipd. Po psiholoških teorijah na vključenost posameznika v izobraževanje vplivajo notranji dejavniki (dejavniki, ki izvirajo iz posameznika) (Manninen, 2005, str. 13—18). Ti dejavniki so pretekle izkušnje z izobraževanjem, stališča in prepričanja posameznika o izobraževanju, motivacija za izobraževanje ipd., ki povečajo verjetnost, da se bo posameznik vključil v izobraževanje ali predstavljajo pomembno oviro v izobraževanju (Feinstein in Sabates, 2008, str. 51—52). Nasprotno kakor po psiholoških teorijah po socioloških teorijah na vključenost v izobraževanje vplivajo zunanji dejavniki. Sociološke razlage skušajo vključenost v izobraževanje razložiti z značilnostmi družbe, izobraževalne politike, podjetja ali organizacije ipd. Tretji je interaktivni pristop, ki predvideva, da je vključenost v izobraževanje posledica interakcije med posameznikom in okoljem. Na vključenost v izobraževanje vplivajo pričakovanja, potrebe posameznika po izobraževanju, njegova pričakovanja (v zvezi s koristmi izobraževanja), način socializacije v primarni družini, šoli in pri delu, možnosti za izobraževanje ipd. (Manninen, 2005, str. 13—18). Psihološki in sociološki pristop pri razlagi dejavnikov vključenosti odraslih v izobraževanje izpostavljata eno vrsto dejavnikov vključenosti odraslih v izobraževanje, vendar v praksi na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo različni dejavniki.

Po Van der Kampu na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo sociološki, psihološki in ekonomski dejavniki. Van der Kamp dejavnike vključenosti odraslih v izobraževanje razvrsti v tri skupine: 1. sociološki (izobraževanje v mladosti, prejšnja udeležba v izobraževanju odraslih, socialne vloge – delo in prosti čas, spol, starost), 2. psihološki (ovire za izobraževanje, značilnosti izobraževalne ponudbe, osebnostne značilnosti in kognitivne zmožnosti, motivacija, stališča, namere) in 3. ekonomski dejavniki (stroški izobraževanja kot ovira, udeležba v izobraževanju kot investicija) (Bogataj, Findestein, 2008). K ekonomskim dejavnikom spadajo tudi pričakovane (objektivne) koristi v obliki višjega zaslužka, kariernega razvoja in napredovanja ipd.

Nekatere novejšje študije vključenost odraslih v izobraževanje razlagajo z motivi in predstavami o izobraževanju. Ta teoretski pristop temelji na predpostavki, da v postmoderni družbi odločitve o vključitvi v izobraževanje temeljijo predvsem na posameznikovi predstavi o izobraževanju (odnosi, prepričanja, vrednote, stališča). Odločitev posameznika o vključitvi v izobraževanje temelji v glavnem na predstavi posameznika o izobraževanju. Predstava o izobraževanju je kakor posrednik med motivacijo in vključenostjo v izobraževanje. Vpliva na to, kako posameznik zaznava razpoložljive možnosti za izobraževanje in usposabljanje (Manninen, 2006, str. 16). Posamezniki z negativnimi prepričanji o izobraževanju imajo nizko samopodobo in potrebujejo veliko pozitivnih spodbud okolice (Manninen, 2006, str. 16). Pretekle izkušnje z izobraževanjem, stališča in prepričanja posameznika o izobraževanju, motivacija za izobraževanje lahko povečajo verjetnost, da se bo posameznik vključil v izobraževanje, lahko pa predstavljajo pomembno oviro v izobraževanju (Feinstein, Sabates, 2008, str. 51—52). Na to opozarja tudi 6. poglavje. Pri posameznikih, ki so imeli s preteklim izobraževanjem pozitivne izkušnje, je verjetnost, da se bodo v prihodnje vključili v izobraževanje večja kakor pri posameznikih z negativnimi izkušnjami (slabe ocene v času rednega formalnega izobraževanja, težave pri učenju ipd). Posamezniki s pozitivnimi izkušnjami, ki so bili v preteklem izobraževanju uspešni in so imeli večji občutek vrednosti in samozavesti se lažje odločijo za izobraževanje.

Kakor smo že omenili, v delovnem zvezku na podlagi dosegljivih podatkov prikazujemo razlike v vključenosti odraslih v izobraževanje glede na izbrane socialno-ekonomske značilnosti (spol, starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti, poklic) (4. poglavje), motive ali razloge za izobraževanje (5. poglavje) in ovire pri izobraževanju (6. poglavje).

3 PREGLED DOMAČIH IN MEDNARODNIH STATISTIČNIH RAZISKOVANJ O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

Domači in mednarodni statistični podatki in kazalniki o izobraževanju odraslih predstavljajo podlago za spremljanje področja izobraževanja odraslih. Za potrebe spremljanja izobraževanja odraslih v okviru domačih in mednarodnih statističnih in drugih organizacij (SURS, EUROSTAT, OECD) potekata spremljanje in razvoj statističnih podatkov in kazalnikov izobraževanja odraslih. V poglavju predstavljamo pregled in značilnosti glavnih mednarodnih in slovenskih statističnih virov podatkov o izobraževanju odraslih. Podrobneje predstavljamo anketo o izobraževanju odraslih, ki je nova mednarodna statistična raziskava.

3.1 Pregled virov statističnih podatkov o izobraževanju

Glavni viri statističnih podatkov in kazalnikov o izobraževanju odraslih na ravni EU so:

- anketa o izobraževanju odraslih,
- statistično raziskovanje (vprašalnik) o nadaljnjem poklicnem izobraževanju in usposabljanju zaposlenih v podjetjih in organizacijah (CVTS),
- anketa o delovni sili (ADS),
- priložnostni modul o vseživljenjskem učenju (2003),
- vprašalnik UOE (Unesco, OECD, Eurostat),
- anketa o porabi časa,
- EU – SILC (anketa o življenjskih pogojih),
- statistično raziskovanje izvajalcev nadaljnega izobraževanja (samo na ravni Slovenije).

Zaradi metodoloških razlik vrednosti statističnih podatkov in kazalnikov, pridobljeni z različnimi anketami in statističnimi vprašalniki, med seboj niso neposredno primerljive. Statistična raziskovanja se med seboj razlikujejo po tem, ali je njihov glavni namen pridobiti podatke o izbranih spremenljivkah izobraževanja (vprašalnik UOE, anketa o izobraževanju odraslih, vprašalnik o nadaljnjem poklicnem izobraževanju in usposabljanju v podjetjih in organizacijah, statistično raziskovanje izvajalcev nadaljnega izobraževanja), ali se v okviru statističnega raziskovanja na izobraževanje nanaša le del podatkov (anketa o delovni sili, anketa o porabi časa, EU—SILC), ali pa se podatki zbirajo v okviru posebnega modula (priložnostni modul o vseživljenjskem učenju v okviru ankete o delovni sili iz leta 2003). Med njimi so določene razlike glede namena, enote opazovanja, obdobja opazovanja, pogostosti izvajanja statističnega raziskovanja (gl. Tabelo 1), zaradi česar vrednosti statističnih podatkov, pridobljenih z različnimi statističnimi opazovanji, med seboj niso (povsem) primerljive.

Tabela 1: Izbrane metodološke značilnosti domačih in mednarodnih statističnih raziskovanj ter raziskav o vključenosti odraslih v izobraževanje

Vir podatkov	Namen	Enota opazovanja	Obdobje opazovanja	Pogostost izvajanja
Vprašalnik UOE	Vključenost otrok, mladine in odraslih v formalno izobraževanje	Osebe vseh starosti	Šolsko/študijsko leto.	Letno
Anketa o delovni sili	Vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje, dosežena stopnja in področje izobrazbe	Osebe, stare 15 let in več	V obdobju zadnjih 4-ih tednov pred izvajanjem ankete	Četrtno
Priložnostni modul o vseživljenjskem učenju (2003)	Vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje ter priložnostno učenje, razlogi za udeležbo v izobraževanju, način plačila izobraževanja, čas izobraževanja, oblike priložnostnega učenja.	Osebe, stare 15 let ali več	V zadnjih 12-ih mesecih	Enkratni modul
Anketa o izobraževanju odraslih	Vključenost v formalno in neformalno izobraževanje ter priložnostno učenje, obseg ur, namenjenih za izobraževanje, stroški in financiranje izobraževanja, pripravljenost odraslih za izobraževanje, razlogi za izobraževanje, ovire pri vključevanju v izobraževanje ter dostopnost informacij o izobraževanju	Osebe, stare 25—64 let	V zadnjih 12-ih mesecih ali v zadnjem koledarskem letu	Na vsakih 5 let
Vprašalnik o nadaljnjem poklicnem izobraževanju in usposabljanju v podjetjih in organizacijah (CVTS)	Število podjetij in drugih organizacij, ki izvajajo izobraževanje ali zagotavljajo zaposlenim izobraževanje, vključenost zaposlenih v podjetjih in drugih organizacijah v nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje, plačane delovne ure izobraževanja, stroški izobraževanja	Zaposleni v podjetjih in drugih organizacijah	Leto, v katerem se statistično raziskovanje izvaja	Na vsakih 5 do 6 let
Anketa o življenjskih pogojih (EU—SILC)	Vključenost v formalno izobraževanje	Osebe, stare 16 let ali več	Leto, v katerem se anketiranje izvaja	Letno
Anketa o porabi časa	Poraba časa za izobraževanje	Osebe, stare 10 let ali več	Nepretgano 1 leto	Na vsakih 10 let
Statistično raziskovanje izvajalcev nadaljnega izobraževanja	Vključenost v nadaljnje (neformalno) izobraževanje, organizacije, ki izvajajo neformalno izobraževanje, izobraževalni programi, število ur izobraževanja, zaposleni, opremljenost, prostori in finančna sredstva	Vse osebe, ne glede na starost	Šolsko leto	Letno
Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju (1998)	Udeležba odraslih v izobraževanju. Udeležba v izobraževanju je opredeljena kot sodelovanje odraslih v enem ali večjih organiziranih učnih dogodkih, ki trajajo več kakor pet ur na leto na kakršnem koli področju izobraževanja	Osebe, stare 16—65 let, razen dijakov, študentov ali populacije anketiranih, ki so se še vedno šolali v okviru rednega, formalnega izobraževanja	V zadnjih 12-ih mesecih	Enkratna, delno nadaljevanje je raziskava z naslovom Družbeni skupinski vplivi udeležbe odraslih v izobraževanju odraslih (2004)
Družbeni skupinski vplivi udeležbe odraslih v izobraževanju odraslih (2004)	Vključenost v formalno in neformalno izobraževanje ter v priložnostno učenje, motivi, ovire v izobraževanju in izbrane druge spremenljivke	Osebe, stare 16—65 let (razen anketirancev s statusom dijaka ali študenta)	V zadnjih 12-ih mesecih	Raziskava je delno nadaljevanje podobne mednarodne raziskave o pismenosti odraslih in udeležbi v izobraževanju iz leta 1998

Viri: Anketa o izobraževanju odraslih, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Nadaljnje izobraževanje, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Srednje izobraževanje, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Anketa o porabi časa, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Vseživljenjsko učenje, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Anketa o porabi časa, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Vpis študentov na terciarno izobraževanje, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Osnovnošolsko izobraževanje mladine in odraslih v Sloveniji, metodološka pojasnila, SURS, 2010; Mohorčič Špolar, Pangerc Pahernik, 2004.

Na podlagi podatkov ankete o delovni sili je izračunan kazalnik vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje. Namen ankete o delovni sili je pridobiti podatke o stanju in spremembah na slovenskem trgu dela — o velikosti, strukturi in značilnostih aktivnega in neaktivnega prebivalstva Slovenije. V okviru ankete o delovni sili je tudi sklop vprašanj o doseženi stopnji in področju izobrazbe, vključenosti v izobraževanje za pridobitev izobrazbe ter vključenosti v neformalno izobraževanje. Na podlagi podatkov iz ankete o delovni sili je izračunan tudi kazalnik vključenost v vseživljenjsko učenje, ki ga objavlja Eurostat. Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov. Strokovnjaki Evropske komisije opozarjajo, da je kazalnik metodološko pomanjkljiv. Problematično je predvsem merjenje udeležbe v izobraževanju in usposabljanju v zadnjih štirih tednih pred izvajanjem ankete, saj tako čas anketiranja vpliva na rezultat. Rezultati ankete o delovni sili temeljijo na verjetnostnem vzorcu in imajo vzorčne napake.

V letu 2003 je bil izveden priložnostni modul o vseživljenjskem učenju. Priložnostni modul o vseživljenjskem učenju se je hkrati z anketo o delovni sili izvajal v drugem trimesečju 2003. V anketi je bil sklop vprašanj o izobraževanju dodatno razširjen. Dodana vprašanja so se nanašala na obdobje zadnjih 12 mesecev, medtem ko se vprašanja v rednem delu vprašalnika nanašajo na obdobje zadnjih štirih tednov.

Namen statističnega raziskovanja izvajalcev nadaljnega izobraževanja je pridobiti podatke o izbranih spremenljivkah nadaljnega izobraževanja. Namen statističnega raziskovanja je pridobiti podatke o izobraževalnih programih usposabljanja, izpopolnjevanja in specializacije ter splošnega izobraževanja, s katerimi se ne pridobi višja raven formalne izobrazbe, o udeležencih teh izobraževalnih programov, o zaposlenih osebah, o opremljenosti, prostorih in finančnih sredstvih. Enota opazovanja so vse organizacije za izobraževanje odraslih in drugi poslovni subjekti, ki izvajajo nadaljnje izobraževanje. Vir podatkov so izvajalci nadaljnega izobraževanja, ki sporočajo podatke o svojem delovanju iz svojih evidenc. Izobraževalni programi so namenjeni ali vsem občanom ali pa le ožjemu krogu občanov, npr. zaposlenim osebam v posameznem podjetju, članom društev, združenj ipd., upokojencem v tretjem življenjskem obdobju itd. Udeleženci izobraževalnih programov so odrasli, mladina, šolski in predšolski otroci.

Namen vprašalnika o nadaljnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju v podjetjih in organizacijah je dobiti podatke o izbranih spremenljivkah izobraževanja in usposabljanja zaposlenih v podjetjih in drugih organizacijah. Nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje vključuje ukrepe in dejavnosti, katerih glavni cilj je pridobitev novih znanj in veščin ali razvoj in nadgradnja že obstoječih in ki jih svojim zaposlenim vsaj delno financira podjetje ali organizacija. V prikaze so zajeti podatki za podjetja z deset ali več zaposlenimi. Anketa CVTS (ang. "continuing vocational training") se v evropskih državah izvaja vsakih pet ali šest let, doslej so bile na mednarodni ravni izvedene tri ankete (s podatki za leta 1993, 1999 in 2005), z vsako novo raziskavo pa se je povečalo število držav, udeleženih v anketi (The 3rd Continuing vocational training survey (CVTS3)).

Anketa o življenjskih pogojih vključuje tudi vprašanja o doseženi izobrazbi in vključenosti v formalno izobraževanje. Namen ankete o življenjskih pogojih (EU-SILC) je ugotoviti, v kakšnih življenjskih pogojih bivajo osebe v gospodinjstvih in izbrani posamezniki, kako se vključujejo v družbo in kateri dejavniki vplivajo na njihovo večjo ali manjšo socialno vključenost. Enote opazovanja so gospodinjstva in osebe, ki živijo v njih. Del anketnih vprašanj se nanaša na gospodinjstvo kot celoto, drug del vprašanj se nanaša na osebe, ki živijo v gospodinjstvu, poseben sklop vprašanj pa se nanaša na izbrano osebo. Anketni vprašalnik vključuje tudi vprašanja o izobrazbi in vključenosti v formalno izobraževanje. Anketna vprašanja se v glavnem nanašajo na

leto, v katerem se anketiranje izvaja, medtem ko se finančni podatki iz administrativnih virov nanašajo na predhodno leto.

V okviru ankete o porabi časa se meri poraba časa za izobraževanje. Namen ankete o porabi časa je zbrati podatke o tem, kako prebivalstvo glede na različne socialno-ekonomske značilnosti in navade razporeja in preživlja svoj čas. Z anketo o porabi časa se pridobivajo tudi podatki o porabi časa za izobraževanje. Anketa o porabi časa v Sloveniji je usklajena s priporočili Eurostata, izvajala pa naj bi se vsakih 7–10 let. Anketa o porabi časa je SURS izvajal nepretrgano od 1. aprila 2000 do 31. marca 2001. V anketo so bile zajete vse osebe, stare deset let in več. Enota opazovanja so bili posamezniki, ki večinoma živijo v izbranem gospodinjstvu. Podatke je SURS zbral z vprašalniki za gospodinjstvo in vprašalniki za osebo ter z dnevniki porabe časa.

V Sloveniji sta bili izvedeni raziskavi o družbenem skupinskem vplivu udeležbe odraslih v izobraževanju odraslih in o vključenosti prebivalcev Slovenije v izobraževanju odraslih. Raziskava ACS-ja z naslovom Vključenost prebivalcev Slovenije v izobraževanju odraslih je potekala v sklopu nacionalne raziskave z naslovom Pismenost odraslih in udeležba v izobraževanju (1998). Raziskava je bila del mednarodne raziskave o pismenosti odraslih in udeležbi v izobraževanju¹², ki sta jo vodila kanadski urad za statistiko (Statistics Canada) in Inštitut za testiranje v izobraževanju s Princestona v ZDA (Educational Testing Service) in je bila končana do konca leta 1999 (Mirčeva, 2001; Mohorčič Špolar et al, 2005, str. 8). Na podlagi te raziskave je bila leta 2003 izvedena raziskava o pismenosti in življenjskih spretnostih odraslih¹³. V raziskavi so prikazani različni vidiki izobraževanja odraslih (značilnosti udeležbe odraslih v formalno in neformalno izobraževanje, motivi in ovire v izobraževanju, razlogi, zaradi katerih bi nedejavne spodbudili k večji vključenosti v izobraževanje ipd).

3.2 Metodološke značilnosti ankete o izobraževanju odraslih

Za potrebe spremljanja področja vseživljenjskega učenja na ravni EU poteka razvoj novih statističnih podatkov in kazalnikov, pomembna pridobitev na tem področju je anketa o izobraževanju odraslih. Na ravni EU poteka razvoj novih statističnih raziskovanj in mednarodno primerljivih statističnih podatkov ter kazalnikov o izobraževanju odraslih z namenom: (i) informiranja politike izobraževanja in zaposlovanja, (ii) spremljanja uresničevanja ukrepov izobraževalne politike, (iii) mednarodnih primerjav izbrane države z drugimi evropskimi državami (Task force report on adult education survey, 2005). S tem namenom je bila razvita tudi mednarodna raziskava anketa o izobraževanju odraslih (Adult education survey).

Anketa o izobraževanju odraslih je pilotna raziskava. Statistični podatki in kazalniki, ki so pridobljeni in izračunani na podlagi ankete o izobraževanju odraslih, spadajo na ravni EU v okvir statistike o vseživljenjskem učenju. To je pilotna raziskava, ki se je izvajala v državah EU, EFTA in državah kandidatkah za vstop v EU, z referenčnim letom 2007. Anketa naj bi se izvajala vsakih 5 let. Vir podatkov je posameznik, podatki so bili pridobljeni s telefonskim in terenskim anketiranjem. V anketo niso zajeti posamezniki, ki prebivajo v ustanovah (zaporih, domovih za starejše ipd).

¹² IALS – International adult literacy survey.

¹³ ALL – Adult literacy and life skills survey.

Glavni namen ankete o izobraževanju odraslih je ugotoviti, v kolikšni meri so odrasli vključeni v katero koli obliko izobraževanja in na kakšne načine pridobivajo znanje. V okviru ankete se zbirajo podatki o vključenosti odraslih v formalno izobraževanje, neformalno izobraževanje in informalno učenje (skupaj in glede na izbrane socio-ekonomske značilnosti), značilnostih učnih aktivnosti, v katere se vključujejo odrasli, obsegu ur, namenjenih za izobraževanje, stroških in financiranju izobraževanja, pripravljenosti odraslih za izobraževanje, razlogih za vključitev v izobraževanje, ovirah pri izobraževanju in dostopnosti informacij o izobraževanju (Adult education survey – AES, 2009). Ugotavlja se tudi, kako odrasli ocenjujejo svoje znanje tujih jezikov in uporabe računalnika ter v kolikšni meri se udeležujejo družbenih in kulturnih aktivnosti, kakšen odnos imajo do izobraževanja ter zakaj se (ne) udeležujejo izobraževalnih aktivnosti. Anketiranci so poročali o izobraževalnih dejavnostih v zadnjih dvanajstih mesecih ali v zadnjem koledarskem letu. V Sloveniji so anketiranci poročali o izobraževalnih dejavnosti v zadnjih dvanajstih mesecev pred anketiranjem. V anketo so bile zajete posamezne osebe, ki živijo v individualnih gospodinjstvih in so stare 25–64 let, v vzorec je bilo vključenih 7.200 oseb.

V okviru ankete o izobraževanju odraslih so posameznike spraševali o vključenosti v formalno in neformalno izobraževanje ter priložnostno učenje. Navedene vrste izobraževanja so opredelili:

- Formalno izobraževanje: je namensko, organizirano in institucionalizirano izobraževanje. Poteka v izobraževalnih institucijah (šole, fakultete), ki sestavljajo izobraževalni sistem države. S programi formalnega izobraževanja se pridobi višja stopnja izobrazbe. Formalno izobraževanje zajema osnovnošolsko, srednješolsko, višješolsko in visokošolsko izobraževanje.
- Neformalno izobraževanje: so namenske in organizirane učne dejavnosti, ki potekajo v ustanovah ali zunaj njih. Sem spadajo programi za pridobivanje, obnavljanje, razširjanje, posodabljanje ali poglobljanje znanja, s katerimi pa ni mogoče pridobiti javno veljavne izobrazbe.
- Priložnostno učenje: so učne dejavnosti, ki niso organizirane, a so namenske. Sami si izberemo način in sredstvo, s katerim si pridobimo določeno znanje (anketa o izobraževanju odraslih, Slovenija, metodološka pojasnila, 2009).

V anketo o izobraževanju odraslih je bila zajeta populacija v starosti 25–64 let. Obstajata dve opredelitvi odraslega v izobraževanju. Po prvi opredelitvi so odrasli v izobraževanju vsi posamezniki nad določeno starostjo, ne glede na vrsto vpisa (redni, izredni) (Skaalvik, Finbak, 2001, str. 1). Druga opredelitev razlikuje med izobraževanjem mladine (redno izobraževanje) in izobraževanjem odraslih (izredno izobraževanje), ne glede na starost posameznika, vključenega v izobraževanje. SURS formalno izobraževanje odraslih opredeljuje kot vsako izobraževanje po prekinjenem rednem izobraževanju. Ta opredelitev je praviloma uporabljena za formalno izobraževanje, kjer se značilnosti izobraževanja mladine in odraslih med seboj razlikujejo v organizaciji izobraževanja, načinu izvedbe, financiranju, učnih metodah in drugih značilnostih in je zaradi potreb po podatkih za vodenje izobraževalne politike smiselno razlikovati med obema vrstama izobraževanja. V anketi o izobraževanju odraslih pa je uporabljena prva opredelitev, da je odrasli vsak nad določeno starostjo (25 let).

4 VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE IN TRAJANJE IZOBRAŽEVANJA

V poglavju prikazujemo vključenost odraslih, starih 25—64 let, v izobraževanje večinoma v obdobju po letu 2004¹⁴ in povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca v letu 2007¹⁵ v Sloveniji in mednarodno primerjavo z drugimi državami EU-27. Ker na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo socio-ekonomske značilnosti prebivalcev (spol, starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti, poklic), prikazujemo tudi vključenost v izobraževanje in povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca po teh značilnostih.

4.1 Vključenost odraslih v izobraževanje

Vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje je razmeroma visoka in se je v letu 2010 drugo leto zapored povečala. V drugem četrtletju leta 2010 je bilo po podatkih ankete o delovni sili (ADS) v formalno ali neformalno izobraževanje¹⁶ v Sloveniji vključenih 18,2 % prebivalcev, starih 25—64 let. S tem Slovenija presega povprečje EU-27, ki je tega leta znašalo 9,7 %, vendar precej zaostaja za nekaterimi severnoevropskimi državami. Vključenost odraslih v izobraževanje se je leta 2010 drugo leto zapored povečala in je bila največja v obdobju 2004—2010. Razmeroma visoki sta vključenost v formalno in neformalno izobraževanje. Vključenost odraslih v formalno in tudi v neformalno izobraževanje je bila v letu 2009¹⁷ višja od povprečja EU-27, vendar pa se je v obdobju 2004—2009 vključenost v obe vrsti izobraževanja zmanjšala. Vključenost odraslih v formalno in v neformalno izobraževanje se je zmanjšala tudi na ravni povprečja EU-27, vendar pa je bilo zmanjšanje v Sloveniji večje od povprečja EU-27 in kakor v večini drugih držav EU-27 (gl. tudi Tabela 4 v prilogi tabel).

Vključenost odraslih v formalno izobraževanje se je v obdobju 2000—2008 okrepila, kar je predvsem posledica povečanja vključenosti v terciarno izobraževanje. V letu 2008 je bilo v vse ravni formalnega izobraževanja¹⁸ vključenega 4,1 % prebivalstva v starosti 25—64 let (gl. Slika 4), s čimer je Slovenija presegala povprečje EU-27, ki je tega leta znašalo 3,2 %. Najnižja je po pričakovanju vključenost odraslih v osnovnošolsko izobraževanje. Vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje je leta 2008 znašala 0,7 % in je presegala povprečje EU-27 (za 0,4 o. t.). Čeprav se delež prebivalcev z največ končano osnovno šolo zmanjšuje, pa je v Sloveniji še precej takih oseb. Delež prebivalcev z največ končano osnovno šolo v skupnem številu prebivalcev je tako v srednjih in višjih starostnih skupinah prebivalcev še precej visok (gl. tudi Tabela 3 v prilogi tabel). V letu 2008 je bila najvišja vključenost odraslih v terciarno izobraževanje (3,3 % v letu 2008), ki je prav tako presegala povprečje EU-27 (za 0,9 o. t.). V obdobju 2000—2008 se je vključenost odraslih v vse ravni formalnega izobraževanja povečala za 1,6 o. t., kar je bolj kakor v večini drugih evropskih držav, medtem ko se je vrednost povprečja EU-27 rahlo zmanjšala (gl. tudi Tabela 5 v prilogi tabel). Vključenost odraslih v srednješolsko izobraževanje se je podobno kakor v večini držav EU-27 povečala.

¹⁴ Od tega leta dalje so po podatkih ankete o delovni sili na mednarodni ravni dosegljivi podatki o vključenosti odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje glede na doseženo formalno izobrazbo, status aktivnosti in poklic.

¹⁵ Na podlagi podatkov ankete o izobraževanju odraslih.

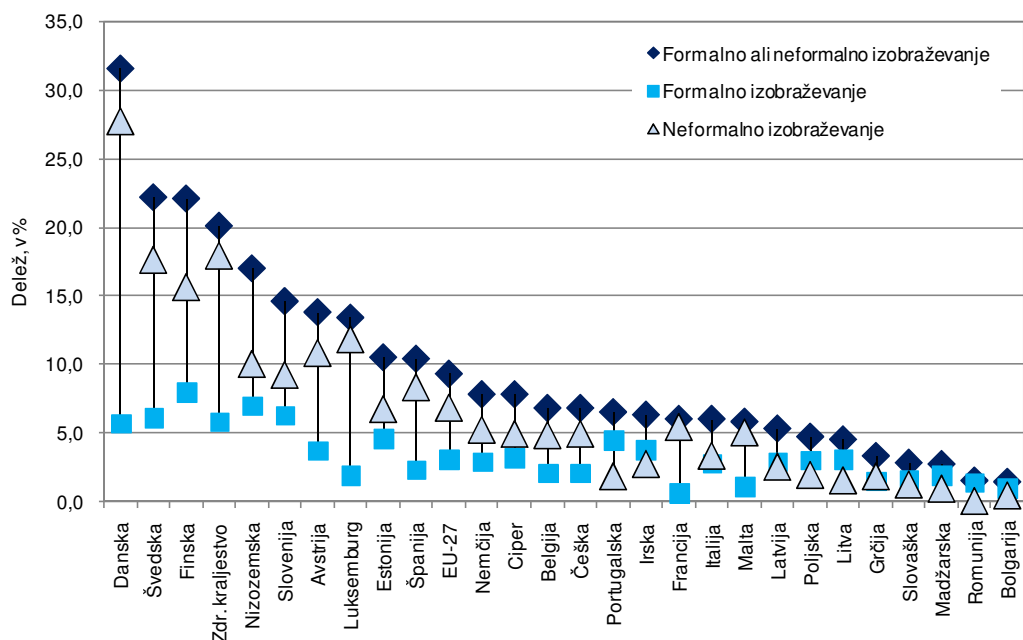
¹⁶ Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25—64 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Kazalnik je izračunan na podlagi letnih povprečij četrtletnih podatkov. V letu 2003 je prišlo do spremembe metodologije izračunavanja kazalnika, zato so vrednosti za Slovenijo primerljive od tega leta dalje.

¹⁷ Podatki o vključenosti odraslih posebej v formalno in neformalno izobraževanje so na voljo na osnovi letnih povprečij četrtletnih podatkov.

¹⁸ Po podatkih Eurostata na podlagi UOE metodologije. Zajeto je nižje, sekundarno in terciarno izobraževanje.

Podobno kakor na ravni povprečja EU-27 in v večini drugih držav EU-27 se je povečala tudi vključenost odraslih v terciarno izobraževanje, rast pa je bila močnejša kakor na ravni povprečja EU-27.

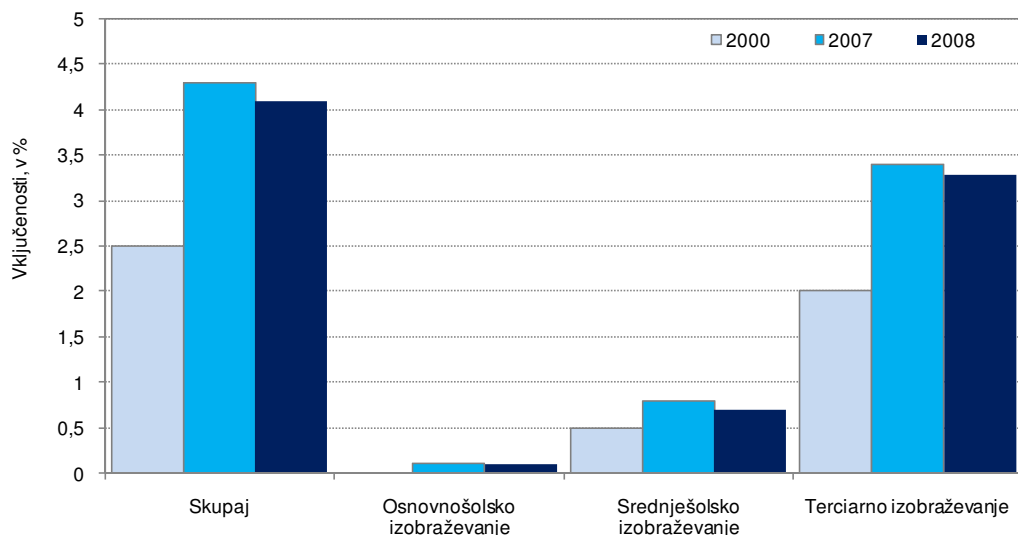
Slika 3: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno in neformalno izobraževanje¹, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, ADS, 2010.

Opomba: ¹ Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Kazalnik je izračunan na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov.

Slika 4: Stopnje vključenosti prebivalstva v starosti 25–64 let v formalno izobraževanje po ravneh izobraževanja, Slovenija, 2000, 2007 in 2008, v %

Vir: Eurostat; lastni preračuni.

Na vključenost odraslih v izobraževanje vplivajo socio-ekonomski dejavniki (spol, starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti, poklic ipd). Na vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje poleg izobraževalne ponudbe, stroškov izobraževanja, izobraževalnih potreb, kakovosti izobraževanja, krajevne dostopnosti izobraževanja in drugih dejavnikov pomembno vplivajo tudi socio-ekonomske značilnosti odraslih (spol, starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti, poklic, ki ga opravlja posameznik, območje ali kraj bivanja ipd.). Mednarodne in domače empirične študije (Qualifications systems, 2007, str. 9; Pfeiffer, 2000, str. 18; Manninen, 2006, str. 11; Mohorčič Špolar et al, 2005; Skaalvik, Finbak, 2001; Levin, 2003, str. 35; Hollenbeck, 2008, str. 2-3) kažejo, da se v vključenosti odraslih v formalno in neformalno izobraževanje kažejo razlike glede na izbrane socio-ekonomske značilnosti:

- Starost: vključenost odraslih v izobraževanje s starostjo upada. S starostjo pričakovane koristi od izobraževanja in donosi na izobraževanje upadajo, zato se starejši v primerjavi z mlajšimi redkeje vključujejo v izobraževanje. Pri starejših je lahko ovira za vključevanje v izobraževanje tudi predsodek, da so za izobraževanje že prestari.
- Dosežena izobrazba: vključenost v izobraževanje narašča z višanjem dosežene izobrazbe. Vključenost v izobraževanje je v povprečju najvišja pri terciarno izobraženih in najnižja pri nizko izobraženih. Tudi delodajalci so za izobraževanje nizko izobraženi v povprečju manj zainteresirani kakor za izobraževanje bolj izobraženih.
- Status aktivnosti: brezposelni se v povprečju redkeje vključujejo v izobraževanje kakor zaposleni, delno zaposleni redkeje kakor zaposleni za polni delovni čas, samozaposleni redkeje kakor zaposleni.
- Položaj v podjetju ali organizaciji: posamezniki, ki opravljajo manj zahtevna dela, se v povprečju redkeje vključujejo v izobraževanje kakor posamezniki, ki opravljajo zahtevnejša dela.
- Poklic: nizko izobraženi zaposleni, ki opravljajo preprosta dela, se v povprečju redkeje vključujejo v izobraževanje kakor srednješolsko in terciarno izobraženi. Razlog za razlike v vključenosti v izobraževanje glede na poklic je tudi v tem, da ima posameznik, ki opravlja zahtevnejše delo, tudi več možnosti, da znanje uporabi pri (trenutnem) delu.
- Nacionalnost: priseljenci se redkeje vključujejo v izobraževanje kakor domači prebivalci.
- Kraj/območje bivanja: vključenost posameznikov, ki bivajo na urbanih območjih, v izobraževanje je višja od vključenosti posameznikov na podeželju.

Razlike v vključenosti odraslih v izobraževanje glede na izbrane socio-ekonomske značilnosti se kažejo tudi v Sloveniji. V nadaljevanju prikazujemo na podlagi podatkov ankete o delovni sili vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje po spolu, starosti, doseženi formalni izobrazbi, statusu aktivnosti in poklicu v obdobju 2004¹⁹—2009.

Vključenost žensk v izobraževanje je višja od vključenosti moških, razlika v vključenosti pa se je v obdobju 2004—2009 rahlo zmanjšala. Vključenost žensk v formalno ali neformalno izobraževanje je v letu 2009 znašala 16,4 % in je presegala vključenost moških za 3,5 o. t. Vključenost žensk v izobraževanje je višja od vključenosti moških tudi v skoraj vseh državah EU-27 in na ravni povprečja EU-27, vendar pa je v Sloveniji ta razlika med višjimi med državami EU-27 (gl. Slika 5 na str. 19). V obdobju 2004—2009 se je vključenost žensk in moških v formalno in v neformalno izobraževanje zmanjšala, bolj pa se je zmanjšala vključenost

¹⁹ Na mednarodni ravni je večina kazalnikov o vključenosti odraslih v formalno in neformalno izobraževanje po socialno-ekonomskih značilnostih odraslih dostopnih od leta 2004 dalje.

žensk. Razlika v vključenosti v izobraževanje med ženskami in moškimi se je tako zmanjšala. Vključenost žensk in moških v formalno in neformalno izobraževanje se je zmanjšala tudi na ravni EU-27, vendar pa se je v Sloveniji zmanjšala močneje (gl. tudi Tabelo 6 o vključenosti odraslih v izobraževanje po spolu v prilogi tabel).

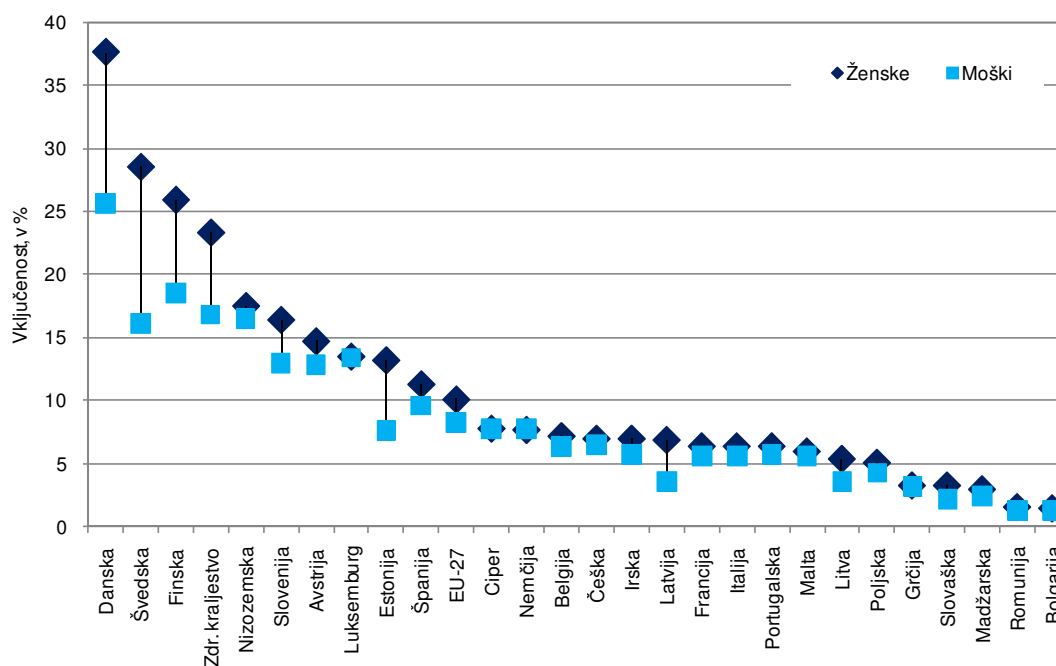
Tabela 2: Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno in neformalno izobraževanje¹ po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in povprečje EU-27, 2009, v %

	Formalno ali neformalno izobraževanje		Formalno izobraževanje		Neformalno izobraževanje	
	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27
Skupaj	14,6	9,3	6,2	3,0	8,5	6,9
Po spolu:						
Ženske	12,9	8,3	5,9	2,8	7,8	6,0
Moški	16,4	10,1	6,7	3,3	10,6	7,5
Po starosti:						
25–39 let	23,1	13,2	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
40–54 let	11,0	7,9	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
55–64 let	6,0	4,6	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
25–34 let	26,4	15,1	18,3	8,2	10,4	8,3
35–44 let	14,5	9,2	4,8	2,3	10,5	7,6
45–54 let	10,3	7,3	1,3	1,2	9,2	6,5
55–74 let	5,1	3,7	n.p.	0,4	5,1	3,4
Po izobrazbi:						
Nizka ²	3,2	3,9	0,9	1,0	2,3	3,1
Srednješolska	13,4	8,1	7,3	3,2	7,0	5,4
Terciarna ³	25,8	17,0	7,5	5,0	19,7	13,2
Po statusu aktivnosti:						
Aktivno prebivalstvo ⁴	16,3	9,8	6,6	2,7	10,7	7,8
Delovno aktivni ⁵	16,3	9,9	6,5	2,7	10,7	7,9
Brezposelni ⁶	16,7	8,6	8,8	2,9	9,1	6,3
Neaktivni ⁷	8,4	7,1	5,0	4,3	3,8	3,4
Po poklicu⁸:						
ISCO 1-3 ⁹	26,0	15,9	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
ISCO 4-5 ¹⁰	15,6	10,3	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
ISCO 6-7 ¹¹	6,6	4,2	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.
ISCO 8-9 ¹²	5,8	4,2	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.

Vir: Eurostat, ADS.

Opombe: ¹Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Izračunan je na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov. ²Največ končana osnovna šola. ³Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij). ⁴Aktivno prebivalstvo sestavljajo delovno aktivni in brezposelne osebe. ⁵Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do petka) pred anketiranjem opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedensarno), dobiček ali družinsko blaginjo. ⁶Brezposelne osebe so osebe, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem: niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo), vendar aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se zglasile na zavodu za zaposlovanje, poslale prošnjo za zaposlitev ipd.) in so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo. Med brezposelne osebe štejemo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati po anketiranju. ⁷Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo, ali brezposelne osebe. ⁸Po mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (*International standard classification of occupations*). ⁹ISCO 1-3 zajema: 1. zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, 2. strokovnjaki, 3. tehniki in drugi strokovni sodelavci. ¹⁰ISCO 4-5 zajema: 4. uradniki, 5. poklici za storitve, prodajalci, ¹¹ISCO 6-7 zajema: 6. kmetovalci, gozdarji, ribiči, lovci, 7. poklici za neindustrijski način dela, ¹²ISCO 8-9: 8. upravljavci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci in 9. poklici za preprosta dela.

Slika 5: Vključenost v formalno ali neformalno izobraževanje po spolu, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, ADS.

Okvir 2: Pomen učnih dosežkov otrok in mladine v obdobju rednega formalnega izobraževanja z vidika vključenosti odraslih v izobraževanje

Na vključenost odraslih v izobraževanje posredno vplivajo tudi učni dosežki v času rednega formalnega izobraževanja otrok in mladine. Na učne dosežke otrok in mladih v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju pomembno vplivajo socialno-ekonomske značilnosti njihovih staršev (izobrazba staršev, poklic in dohodek staršev), motivi, želje in pričakovanja staršev do otrok, kar kažejo izsledki mednarodnih raziskav PISA 2006²⁰ (PISA 2006, *Science competencies for tomorrow's world*, 2007) in Timms 2007²¹ (Japelj Pavešič, Svetlik, Rožman, Kozina, 2008). Učni dosežki v osnovni šoli vplivajo na verjetnost nadaljevanja izobraževanja na višji ravni izobraževanja, na izbiro srednješolskega programa in na odločitev za izobraževanje na terciarni ravni. Vse to posredno vpliva tudi na verjetnost, da se bo odrasli posameznik vključil v izobraževanje. Neenakosti v vključenosti v izobraževanje in v učnih dosežkih posameznika pri formalnem izobraževanju otrok in mladine se pogosto nadaljujejo tudi v odraslem obdobju (Levin, 2003, str. 34).

V Sloveniji so velike razlike v dosežkih otrok glede na izobrazbo staršev. Izsledki mednarodne raziskave Timms 2007 kažejo, da v Sloveniji na dosežke učencev močno vpliva socialno-ekonomski položaj staršev. Dosežki otrok z višanjem izobrazbe staršev naraščajo in so najvišji pri otrocih s starši z univerzitetno izobrazbo ter najnižji pri otrocih s starši s končano osnovno šolo. Na velik vpliv socialno-ekonomskih značilnosti v Sloveniji na pismenost kažejo izsledki mednarodne raziskave PISA 2006. Na Finskem, Švedskem, Danskem je, kakor kažejo izsledki raziskave PISA 2006, vpliv socio-ekonomskega položaja posameznika na njegove učne dosežke precej manjši kakor v Sloveniji.

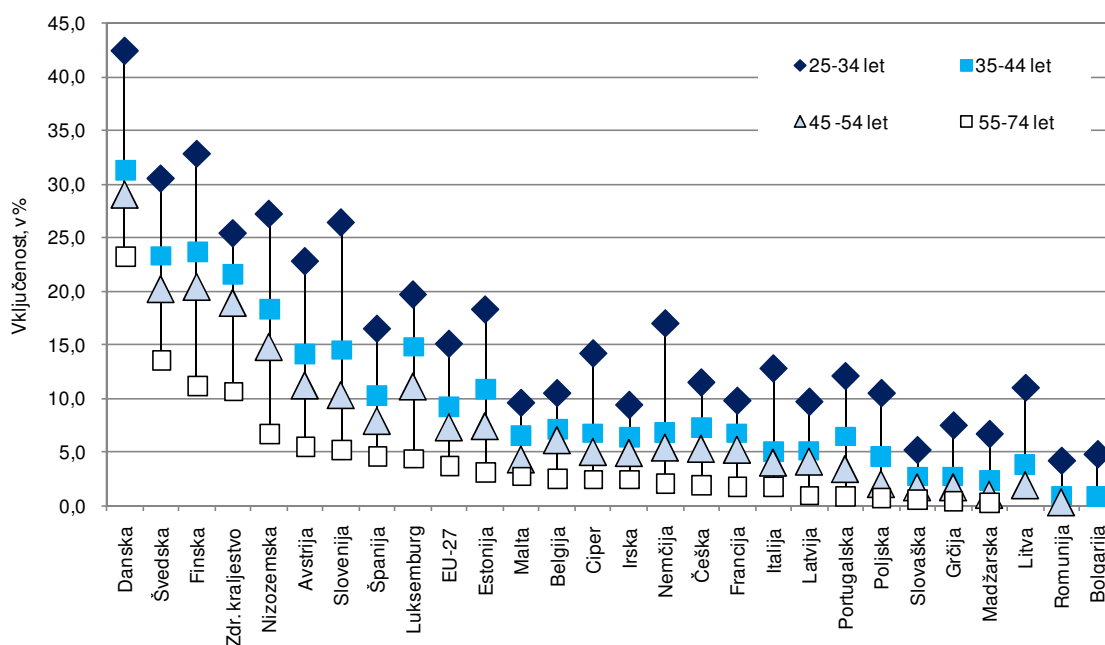
²⁰ Programme for International Student Assessment Programme for International Student Assessment (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev). PISA je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Izvaja se pod okriljem OECD. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci, učenke, dijakinje in dijaki, ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo.

²¹ Trends in International Mathematics and Science Study (Mednarodna raziskava trendov znanja matematike in naravoslovja). V raziskavo so zajeti učenci četrtil in osmih razredov osnovnih šol.

Razlike v vključenosti odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje med mlajšimi in starejšimi osebami so med največjimi med državami EU-27, čeprav so se v obdobju 2004—2009 zmanjšale.

Vključenost odraslih v izobraževanje je bila v letu 2009 po pričakovanju najvišja v najmlajši obravnavani starostni skupini (25—34 let) in s starostjo hitro upada (gl. Slika 6) ter je v najstarejši starostni skupini (55—74 let) nizka. Razlika v vključenosti najmlajše in najstarejše prikazane starostne skupine je bila tega leta med največjimi med državami EU-27. Vključenost odraslih v formalno izobraževanje²² s starostjo hitro upada. Odrasli se po 45-em letu starosti v formalno izobraževanje skoraj ne vključujejo več. Razlogov za razlike v vključenosti v izobraževanje med starostnimi skupinami je več. Starejši v povprečju od izobraževanja pričakujejo manj koristi kakor mlajši. Poleg tega je velik del izobraževanja povezan s potrebami dela, stopnja delovne aktivnosti pa je v višjih starostnih skupinah nižja kakor v mlajših starostnih skupinah. Pogosta ovira pri vključevanju v izobraževanje je tudi starost (gl. poglavje 6). Drugače kakor z vključenostjo v formalno izobraževanje je z vključenostjo odraslih v neformalno izobraževanje, ki je bila v letu 2009 starostnih skupinah 25—34 let, 35—44 let in 45—54 let na približno enaki ravni (okoli 10 %), po 55-em letu starosti pa upade. V obdobju 2004—2009 se je vključenost odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje zmanjšala v vseh starostnih skupinah, najbolj v najmlajši in najmanj v najstarejši starostni skupini. Razlika v vključenosti v izobraževanje med najmlajšo in najstarejšo starostno skupino se je tako zmanjšala. Najstarejša starostna skupina (55—74 let) je tudi edina, v kateri se vključenost odraslih v neformalno izobraževanje v obdobju 2004—2009 ni zmanjšala. Podobno kakor v Sloveniji se je tudi na ravni povprečja EU-27 vključenost odraslih v neformalno izobraževanje zmanjšala v vseh starostnih skupinah, razen v najstarejši, kjer se je povečala. Vendar pa je bil upad vključenosti odraslih v izobraževanje v Sloveniji v vseh starostnih skupinah večji kakor na ravni povprečja EU-27 (gl. tudi Tabela 7 v prilogi tabel o vključenosti v izobraževanje po starosti).

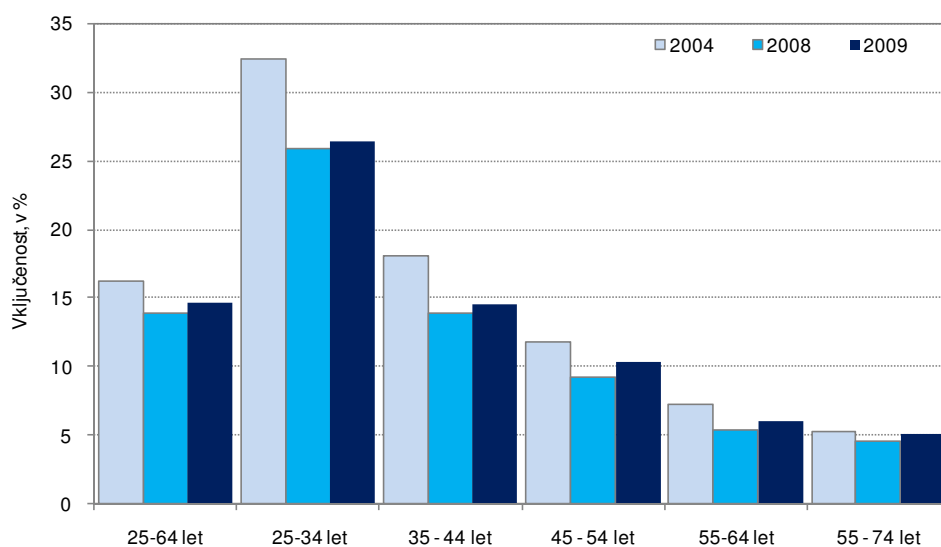
Slika 6: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje po starosti, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, Anketa o delovni sili; lastni preračuni.

²² Podatki o vključenosti odraslih v formalno in v neformalno izobraževanje so ločeno na voljo za starostne skupine, to je 25—34 let, 35—44 let, 45—54 let in 55—74 let.

Slika 7: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v vseživljenjsko učenje¹ po starosti, Slovenija, 2004—2009, v %

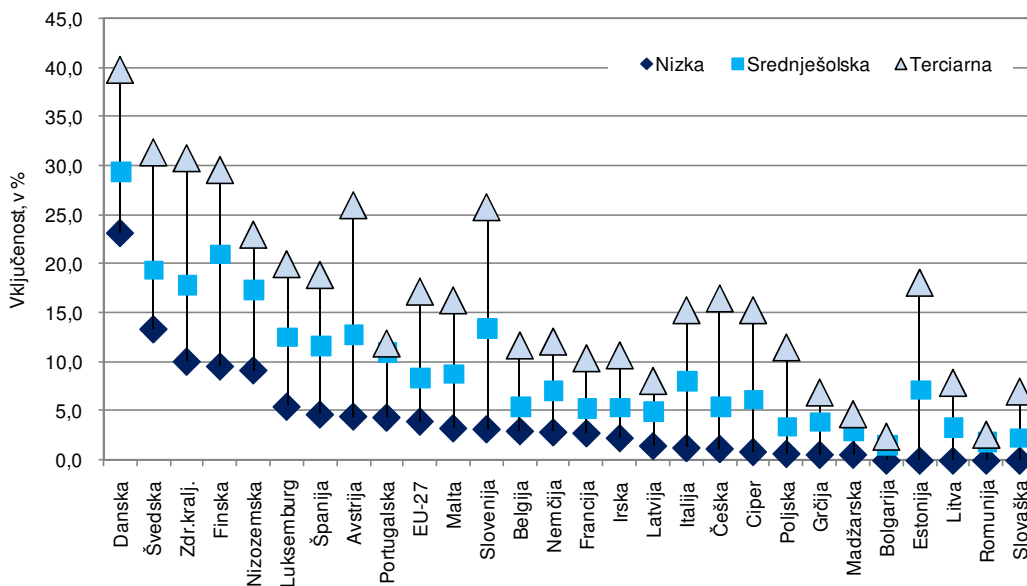

Vir: Eurostat, ADS.

Opomba: ¹Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25–64 let, v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Kazalnik je izračunan na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov.

Vključenost nizko izobraženih v izobraževanje je nizka in se je v obdobju 2004—2009 še zmanjšala, razkorak med vključenostjo nizko in terciarno izobraženih v izobraževanje pa je največji med državami EU-27. Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje z višanjem dosežene izobrazbe hitro narašča in je tako najvišja pri osebah s terciarno izobrazbo. Nizka pa je vključenost nizko izobraženih (oseb z največ končano osnovno šolo) v izobraževanje, ki močno zaostaja za vključenostjo srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje. Vključenost srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje je v letu 2009 presegala povprečje EU-27, medtem ko je vključenost nizko izobraženih za navedenim povprečjem zaostajala. Razlika v vključenosti odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje med nizko in terciarno izobraženimi pa je bila največja med državami EU-27 (gl. Sliko 8). Nizka vključenost nizko izobraženih v izobraževanje je tesno povezana s stroški izobraževanja. Nizko izobraženi imajo v povprečju nižje dohodke kakor srednješolsko in terciarno izobraženi, zato so stroški izobraževanja pri njih pogostejša ovira pri izobraževanju (gl. poglavje 6 o ovirah pri izobraževanju odraslih). V obdobju 2004—2009 se je vključenost nizko izobraženih v izobraževanje zmanjšala, kar je nasprotno kakor na ravni povprečja EU-27, kjer se je povečala. Vključenost srednješolsko in terciarno izobraženih v izobraževanje se je podobno kakor tudi na ravni povprečja EU-27 zmanjšala, vendar pa je bilo zmanjšanje v Sloveniji večje kakor na ravni povprečja EU-27. Razkorak v vključenosti v izobraževanje med nizko in terciarno izobraženimi v formalno ali neformalno izobraževanje se je tako zmanjšal, vendar predvsem zaradi zmanjšanja vključenosti terciarno izobraženih v izobraževanje (gl. tudi Tabelo 8 v prilogi tabel o vključenosti v izobraževanje po izobrazbi). Nizka je vključenost nizko izobraženih v formalno in neformalno izobraževanje. V obdobju 2004—2009 se je vključenost vseh izobrazbenih skupin odraslih v formalno in neformalno izobraževanje zmanjšala, najbolj pri terciarno izobraženih in najmanj pri nizko izobraženih (gl. Sliko 9).

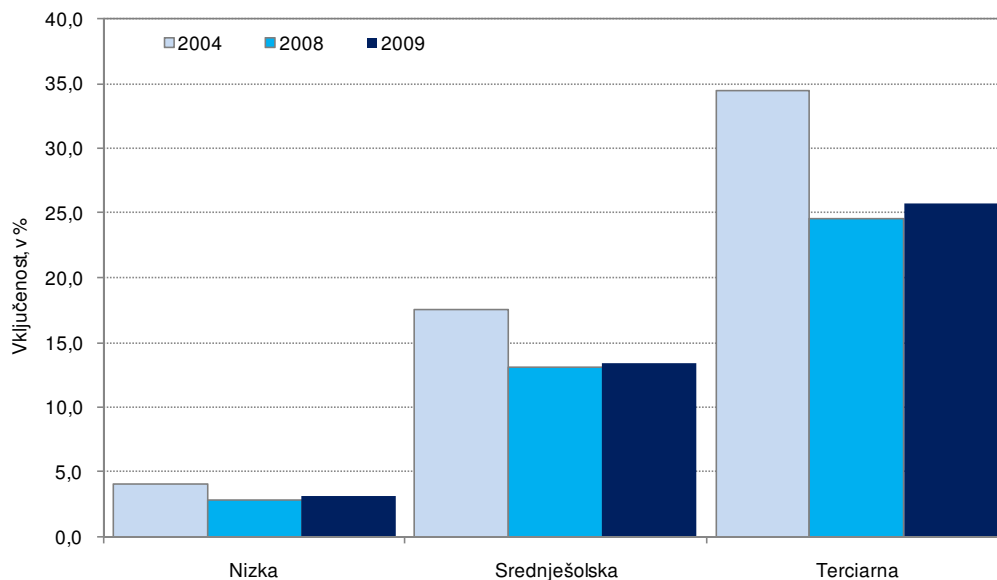
Slika 8: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje po doseženi izobrazbi, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, ADS.

Opomba: Za Bolgarijo, Estonijo, Litvo, Romunijo in Slovaško podatkov o vključenosti nizko izobraženih v formalno ali neformalno izobraževanje ni na voljo.

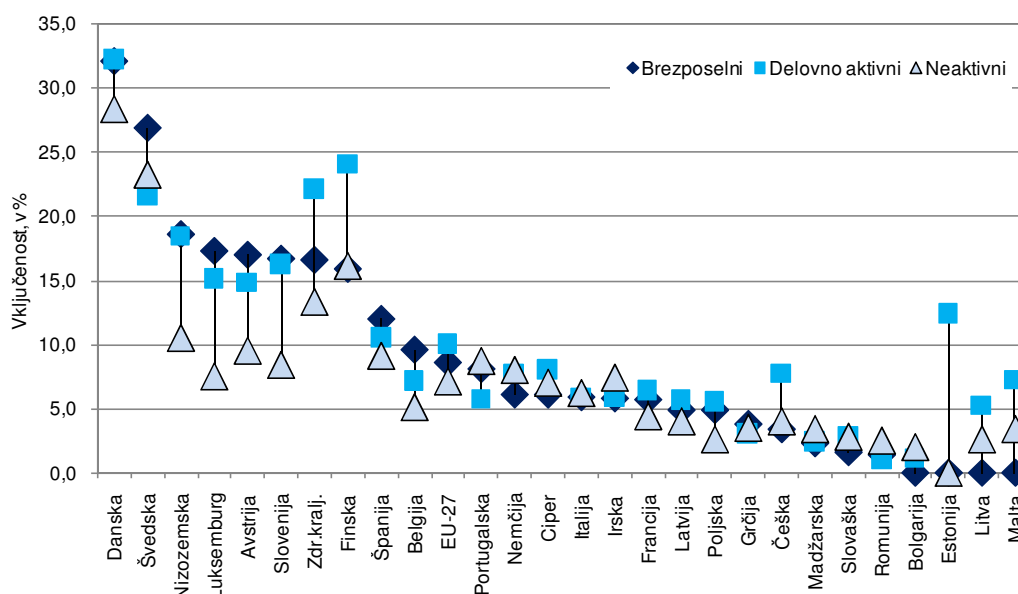
Slika 9: Vključenost odraslih, starih 25—64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje¹ po doseženi izobrazbi, Slovenija, 2004—2009, v %

Vir: Eurostat, ADS.

Opomba: ¹Kazalnik meri vključenost prebivalstva, starega 25—64 let v izobraževanje in usposabljanje v obdobju štirih tednov pred izvajanjem ankete o delovni sili. Kazalnik je izračunan na podlagi letnih povprečij četrletnih podatkov.

Slika 10: Vključenost odraslih, starih 25–64 let v formalno ali neformalno izobraževanje po statusu aktivnosti, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, ADS.

Opomba: Brezposelne osebe so osebe, ki v zadnjem tednu pred anketiranjem: niso delale (niso bile zaposlene ali samozaposlene in niso opravile nikakršnega dela za plačilo), vendar aktivno iščejo delo (v zadnjih štirih tednih so se zglasile na zavodu za zaposlovanje, poslane prošnjo za zaposlitev ipd.) in so takoj (v naslednjih dveh tednih) pripravljene sprejeti delo. Med brezposelne osebe štejemo tudi tiste, ki so že našle delo, vendar ga bodo začele opravljati po anketiranju. Delovno aktivno prebivalstvo so osebe, ki so v zadnjem tednu (od ponedeljka do petka) pred anketiranjem opravile kakršno koli delo za plačilo (denarno ali nedenarno), dobiček ali družinsko blaginjo. Neaktivno prebivalstvo so osebe, stare 15 let in več, ki niso razvrščene med delovno aktivno prebivalstvo ali brezposelne osebe.

Vključenost v formalno ali neformalno izobraževanje je glede na status aktivnosti najvišja pri brezposelnih, pri katerih je tudi višja od povprečja EU-27. Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje glede na status aktivnosti je bila v letu 2009 najvišja pri brezposelnih, rahlo nižja vrednost je bila pri delovno aktivnih, najnižja pa je bila pri neaktivnih (gl. Sliko 10). Visoka vključenost brezposelnih v izobraževanje je povezana z višjo vključenostjo brezposelnih v formalno izobraževanje v primerjavi z delovno aktivnimi, medtem ko je vključenost v neformalno izobraževanje višja pri delovno aktivnih. Slovenija po vključenosti v formalno ali neformalno izobraževanje po vseh statusih aktivnosti presega povprečje EU-27, najbolj pri brezposelnih in najmanj pri neaktivnih. V obdobju 2004–2009 se je vključenost odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje povečala le pri brezposelnih, medtem ko se je pri delovno aktivnih in neaktivnih zmanjšala. Podobno kakor v Sloveniji se je tudi na ravni EU-27 vključenost brezposelnih v izobraževanje povečala, vključenost delovno aktivnih v izobraževanje pa zmanjšala. Vendar pa se je v Sloveniji vključenost brezposelnih v izobraževanje povečala bolj od povprečja EU-27, vključenost delovno aktivnih pa se je zmanjšala bolj od tega povprečja (gl. tudi Tabelo 9 v prilogi tabel o vključenosti v izobraževanje po statusu aktivnosti).

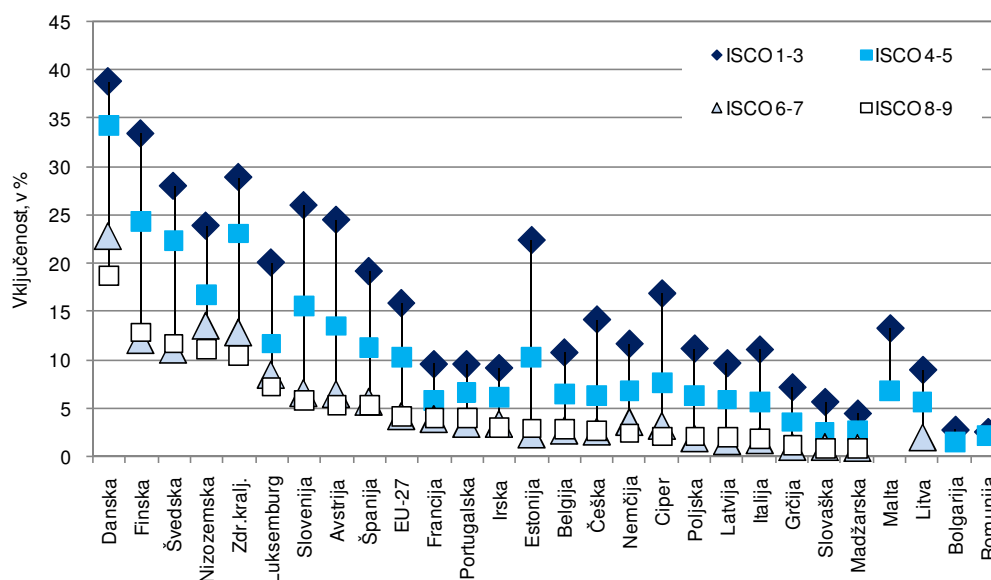
Razlika v vključenosti odraslih v izobraževanje med poklicno skupino ISCO 1-3 in ISCO 8-9 je večja kakor na ravni povprečja EU-27. Vključenost odraslih, starih 25–64 let, v formalno ali neformalno izobraževanje²³ je bila v letu 2009 najvišja pri osebah, ki opravljajo poklice 1-3²⁴ po SKP, in najnižja pri

²³ Podatkov o vključenosti zaposlenih ločeno v formalno in neformalno izobraževanje glede na poklic ni na voljo.

²⁴ Zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji (SKP 1), strokovnjaki (SKP 2), tehniki in drugi strokovni sodelavci (SKP 3).

osebah, ki opravljajo poklice 8-9²⁵ po SKP (gl. Slika 11). Vključenost v izobraževanje je višja pri osebah, ki opravljajo intelektualno zahtevnejše poklice, za opravljanje katerih je potrebna višja dosežena izobrazba. Kažejo se velike razlike v vključenosti v izobraževanje med osebami, ki opravljajo poklic ISCO 1-3, in poklic ISCO 8-9 (gl. tudi Tabela 10 v prilogi tabel o vključenosti odraslih v izobraževanje po poklicu). V obdobju 2004—2009 so se razlike v vključenosti zaposlenih v izobraževanje zmanjšale, vendar pa so bile še vedno večje kakor na ravni povprečja EU-27. V tem obdobju se je vključenost v izobraževanje zmanjšala pri vseh poklicnih skupinah, najbolj pri poklicni skupini ISCO 1-3.

Slika 11: Vključenost zaposlenih v formalno ali neformalno izobraževanje po poklicu¹, EU-27, 2009, v %

Vir: Eurostat, ADS.

Opombe: ¹Po mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (*International standard classification of occupations*). ²ISCO 1-3 zajema: 1. zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, 2. strokovnjaki, 3. tehniki in drugi strokovni sodelavci. ³ISCO 4-5 zajema: 4. uradniki, 5. poklici za storitve, prodajalci, ⁴ISCO 6-7 zajema: 6. kmetovalci, gozdarji, ribiči, lovci, 7. poklici za neindustrijski način dela, ⁵ ISCO 8-9: 8. upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci in 9. poklici za preprosta dela.

4.2 Trajanje izobraževanja pri odraslih, vključenih v izobraževanje

Poleg podatkov o vključenosti v izobraževanje dodatno informacijo o izobraževanju odraslih dajejo tudi podatki o povprečnem trajanju izobraževanja (v urah). Pri tem gre lahko za podatke o povprečnem trajanju izobraževanja na posameznika ali na udeleženca izobraževanja (gl. Okvir 3). Poglavje prikazuje na podlagi podatkov ankete o izobraževanju odraslih za leto 2007 povprečno število ur izobraževanja na vključenega v izobraževanje. Pri tem večinoma prikazujemo trajanje vključenosti v neformalno izobraževanje, saj na povprečno trajanje formalnega izobraževanja močno vplivata struktura vključenih po vrstah izobraževalnih programov in kurikulum s predvidenim številom ur izobraževanja za posamezen študijski program.

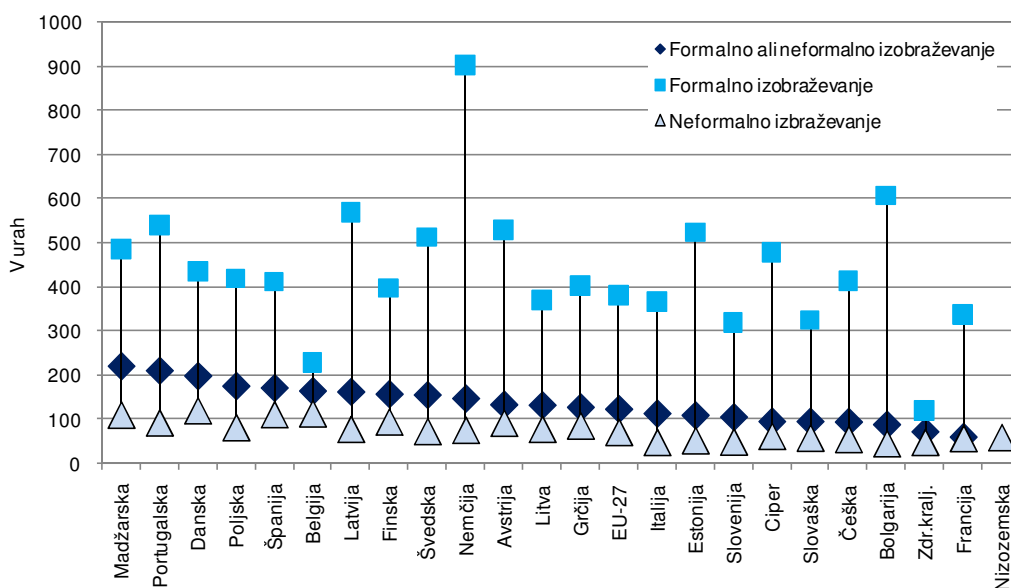
²⁵ Upravljalci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci (SKP 8) in poklici za preprosta dela (SKP 9).

Okvir 3: Kazalnika povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca in povprečno trajanje izobraževanja na prebivalca

Pogosto uporabljena kazalnika na mednarodni ravni sta povprečno število ur izobraževanja na posameznika in povprečno število ur izobraževanja na udeleženca izobraževanja. Razlika v izračunu kazalnikov je v tem, da so pri prvem kazalniku v imenovalcu zajeti posamezniki, ki so bili vključeni v izobraževanje, in posamezniki, ki niso bili vključeni v izobraževanje, pri drugem kazalniku pa le udeleženci izobraževanja. V vrednostih obeh kazalnikov so lahko velike razlike. Daljše trajanje izobraževanja na udeleženca izobraževanja še ne pomeni nujno tudi daljšega trajanja izobraževanja na posameznika, saj na vrednost tega kazalnika vpliva tudi vključenost odraslih v izobraževanje (delež populacije, vključene v izobraževanje). Ob dolgem skupnem trajanju (v urah) udeležbe v izobraževanju nizka vključenost v izobraževanje vpliva na to, da je povprečno trajanje izobraževanja na posameznika krajše kakor v primeru večje vključenosti odraslih v izobraževanje. Kazalnik povprečno število ur izobraževanja na udeleženca izobraževanja je pri mednarodnih primerjavah smiselno opazovati skupaj s kazalnikom vključenost v izobraževanje, z namenom da se prikaže morebitna povezava med obema spremenljivkama.

Slovenija po povprečnem številu ur izobraževanja na udeleženca izobraževanja zaostaja za povprečjem EU-27. Slovenija, kakor smo že omenili, po vključenosti odraslih v formalno ali neformalno izobraževanje presega povprečje EU-27, vendar po povprečnem številu ur izobraževanja na udeleženca izobraževanja²⁶ zaostaja za tem povprečjem in se uvršča v spodnjo polovico držav EU-27 (gl. Sliko 12). Za povprečjem EU-27 zaostaja glede formalnega in tudi neformalnega izobraževanja. V povprečnem trajanju izobraževanja na udeleženca se kažejo velike razlike glede na socio-ekonomske značilnosti prebivalcev.

Slika 12: Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca formalnega in neformalnega izobraževanja (v urah), EU-27, 2007

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opomba: Za Nizozemsko je na voljo le podatek o povprečnem trajanju neformalnega izobraževanja na udeleženca.

²⁶ Po podatkih ankete o izobraževanju odraslih so prikazani podatki za države, za katere so bili v času priprave delovnega zvezka na voljo podatki in za povprečje EU-27.

Tabela 3: Povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca po socio-ekonomskih značilnostih prebivalcev, Slovenija in povprečje EU-27, 2007, v urah

	Formalno ali neformalno izobraževanje		Formalno izobraževanje		Neformalno izobraževanje	
	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27
Skupaj	105	123	320	383	49	71
Po starosti:						
25-34 let	179	202	362	482	53	87
35 - 54 let	72	92	252	287	45	66
55 - 64 let	56	66	98	156	54	57
Po izobrazbi:						
Nizka ¹	76	103	292	286	40	76
Srednješolska	115	124	356	457	49	66
Terciarna ²	94	129	260	344	50	74
Po statusu aktivnosti:						
Zaposleni	85	96	260	299	44	63
Neaktivni	175	230	385	426	85	160
Brezposelni	226	289	550	608	72	98
Po poklicu³:						
ISCO 1-3 ⁴	85	104	240	315	47	66
ISCO 4-5 ⁵	95	97	294	266	40	64
ISCO 6-7 ⁶	47	75	186	266	34	59
ISCO 8-9 ⁷	85	76	332	291	38	56

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opombe: ¹Največ končana osnovna šola. ² Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij). ³Po mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (*International standard classification of occupations*). ⁴ISCO 1-3 zajema: 1. zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, 2. strokovnjaki, 3. tehniki in drugi strokovni sodelavci. ⁵ISCO 4-5 zajema: 4. uradniki, 5. poklici za storitve, prodajalci, ⁶ISCO 6-7 zajema: 6. kmetovalci, gozdarji, ribiči, lovci, 7. poklici za neindustrijski način dela, ⁷ ISCO 8-9: 8. upravljavci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci in 9. poklici za preprosta dela.

Najdaljše povprečno trajanje neformalnega izobraževanja na udeleženca izobraževanja je v najstarejši starostni skupini (55—64 let), najkrajše pa v srednji starostni skupini (35—54 let). Povprečno število ur izobraževanja na udeleženca formalnega ali neformalnega izobraževanja s starostjo upada. To je povezano z upadanjem povprečnega števila ur izobraževanja na udeleženca formalnega izobraževanja, ki je najkrajše pri starostni skupini 55—64 let. V tej starostni skupini pa je najdaljše povprečno trajanje neformalnega izobraževanja. Razlog za to je verjetno tudi v tem, da je v najstarejši starostni skupini večji del prebivalstva že neaktiven, zato pri tej populaciji ni ovir, povezanih z delom (izobraževanje se ne sklada z urnikom dela, pomanjkanje podpore delodajalca), zaradi česar se lahko udeležijo daljših izobraževanj. Poleg tega se ta populacija praktično skoraj ne vključuje v formalno izobraževanje in lahko več časa nameni neformalnemu izobraževanju. Najkrajše trajanje neformalnega izobraževanja je pri srednji starostni skupini (35—54 let), pri kateri je podobno kakor pri najmlajši starostni skupini najpomembnejša ovira ta, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela (gl. poglavje 6). Slovenija po povprečnem trajanju neformalnega izobraževanja na udeleženca izobraževanja odstopa od povprečja EU-27, kjer se trajanje izobraževanja na udeleženca s starostjo zmanjšuje.

Povprečno trajanje neformalnega izobraževanja pri nizko izobraženih precej zaostaja za srednješolsko in terciarno izobraženimi, s čimer Slovenija močno odstopa od povprečja EU-27. Ne le, da je vključenost nizko izobraženih v formalno ali neformalno izobraževanje precej nižja kakor pri srednješolsko in terciarno izobraženih, ampak je krajše tudi povprečno trajanje izobraževanja na udeleženca. Predvsem se to kaže pri neformalnem izobraževanju. Slovenija tako odstopa od povprečja EU-27, kjer je povprečno trajanje

neformalnega izobraževanja na udeleženca najdaljše prav pri nizko izobraženih. Slovenija pri vseh izobrazbenih skupinah po povprečnem trajanju neformalnega izobraževanja zaostaja za povprečjem EU-27, najbolj pri terciarno izobraženih in najmanj pri srednješolsko izobraženih.

Slovenija po trajanju neformalnega izobraževanja na udeleženca za povprečjem EU-27 najbolj zaostaja pri poklicni skupini SKP 6-7. Povprečno trajanje formalnega ali neformalnega izobraževanja na udeleženca je najdaljše pri zaposlenih v poklicni skupini SKP 4-5. Pri tej poklicni skupini je najdaljše trajanje formalnega izobraževanja, medtem ko je trajanje neformalnega izobraževanja najdaljše pri poklicni skupini SKP 1-3. Slovenija odstopa od povprečja EU-27, kjer je najdaljše trajanje formalnega in neformalnega izobraževanja pri poklicni skupini SKP 1-3. Največji zaostanek Slovenije v povprečnem trajanju neformalnega izobraževanja za povprečjem EU-27 je pri poklicni skupini ISCO 6-7 in najmanjši pri poklicni skupini ISCO 8-9.

Povprečno trajanje neformalnega izobraževanja je najdaljše pri brezposelnih, kjer pa Slovenija močno zaostaja za povprečjem EU-27. Povprečno trajanje formalnega ali neformalnega izobraževanja na udeleženca izobraževanja je bilo v letu 2007 najdaljše pri neaktivnih, kar je povezano s trajanjem formalnega izobraževanja, ki je pri tej skupini najdaljše. Povprečno trajanje neformalnega izobraževanja na udeleženca izobraževanja je v letu 2007 pri brezposelnih znašalo 85 ur in je bilo približno dvakrat daljše kakor pri zaposlenih. Vendar Slovenija po povprečnem trajanju neformalnega izobraževanja zaostaja za povprečjem EU-27 pri vseh statusih aktivnosti. Največji zaostanek je pri brezposelnih, pri katerih je povprečno trajanje neformalnega izobraževanja skoraj dvakrat krajše kakor na ravni povprečja EU-27. Najmanjši zaostanek je pri zaposlenih.

5 RAZLOGI ZA IZOBRAŽEVANJE

Razlogi za izobraževanje so lahko povezani s potrebami dela ali z drugimi potrebami. Kakor smo omenili v poglavju 2, nekatere študije vključenost odraslih v izobraževanje razlagajo z razlogi ali motivi. Razlogi za izobraževanje so lahko povezani s posameznikovim osebnostnim razvojem, zamenjavo službe, napredovanjem na delovnem mestu, družabnimi stiki ipd. Praviloma se posamezniki vključujejo v izobraževanje zaradi potreb, povezanih z delom, ali poklicnim oziroma kariernim razvojem (obdržati službo, zamenjati službo, napredovanje ipd), redkeje pa zaradi potreb, povezanih z osebnostnim razvojem, aktivnim državljanstvom ipd. V poglavju prikazujemo motive odraslih za neformalno izobraževanje, ki jih avtorji razvrščajo v različne skupine.

Winter (2006, str. 88) motive za izobraževanje razdeli v pet skupin:

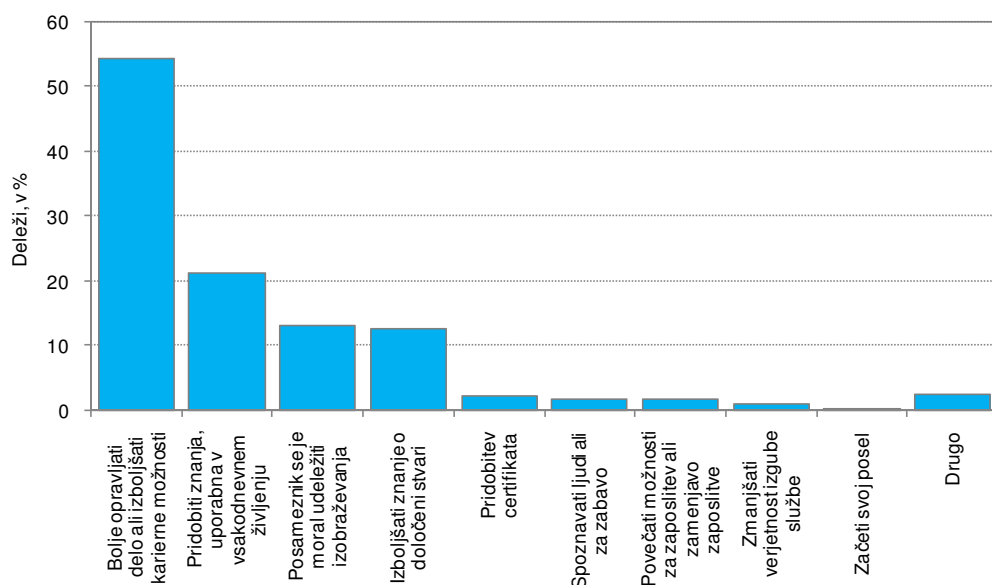
- ekonomski motivi: povezani so s poklicem (dobiti zaposlitev, obdržati zaposlitev, dobiti boljšo zaposlitev, napredovati na delovnem mestu ipd.);
- kognitivni motivi: veselje do učenja, radovednost, osebni razvoj, učenje kot podlaga za nadaljnje izobraževanje;
- motivi, povezani s socialnimi stiki: navezovanje stikov z ljudmi;
- osebni in družbeni motivi: povečanje neodvisnosti, boljše delovanje v okolju;
- prisila: posameznik se vključi v izobraževanje, ker je v to prisiljen.

V primerjalni študiji o vključenosti v izobraževanje, motivaciji in ovirah z naslovom *Adult education in Great Britain, Norway and Spain* iz leta 2001 (Skaalvik, Finbank, 2001, str. 7) so motivi za izobraževanje razdeljeni v šest skupin:

- motivi, povezani z osebnim razvojem: izobraževanje zaradi samouresničitve;
- motivi, povezani z izpolnjevanjem družinskih nalog: postati boljši starš, izboljšati sposobnost za pomoč otrokom pri učenju;
- motivi, povezani s socialni stiki: druženje in spoznavanje novih ljudi;
- motivi, povezani z izboljšanjem bralne pismenosti in veščin pisanja;
- motivi, povezani s poklicnim razvojem: povezani so z zaposlitvijo (dobiti zaposlitev, zamenjati zaposlitev, razvoj poklicne poti);
- motivi, povezani s pripravo na izobraževanje: vključitev v izobraževanje, ki je priprava na nadaljevanje izobraževanja.

V anketi o izobraževanju odraslih so razlogi odraslih za izobraževanje razdeljeni v osem skupin, največ razlogov je povezanih s posameznikovim poklicnim oziroma kariernim razvojem. V anketi o izobraževanju odraslih so razlogi razvrščeni v osem skupin: (i) zmanjšati verjetnost izgube službe, (ii) posameznik se je moral udeležiti izobraževanja, (iii) povečati možnosti za zaposlitev ali za zamenjavo obstoječe zaposlitve, (iv) začeti svoj posel, (v) pridobiti znanja, uporabna v vsakodnevnem življenju, (vi) izboljšati znanje o določeni stvari, (vi) spoznavati ljudi ali za zabavo, (vii) pridobiti certifikat, (viii) bolje opravljati delo ali izboljšati poklicne ali karierne možnosti.

Slika 13: Razlogi za neformalno izobraževanje, Slovenija, 2007, v %

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Tabela 4: Razlogi za neformalno izobraževanje, EU-27¹, 2007, v %

	Zmanjšati verjetnost izgube službe	Posamez. se je moral udeležiti izobraž.	Povečati možnosti za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve	Začeti svoj posel	Pridobiti znanja, uporabna v vsakodn. življenju	Izboljšati znanje o določeni stvari	Spoznavati ljudi ali za zabavo	Pridobitev certifikata	Bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti	Drugo
Avstrija	10,5	23,7	16,2	4,6	57,2	57,4	20,9	10,7	67,1	5,1
Belgija	3,3	24,1	9,2	2,6	29,8	38,7	11,8	8,1	64,4	1,9
Bolgarija	22,0	22,1	20,8	1,8	40,0	38,5	9,2	34,3	77,3	1,2
Ciper	2,1	16,9	8,7	1,6	38,2	64,3	14,7	13,3	53,6	4,4
Češka	13,3	7,4	16,8	4,5	33,7	46,2	10,4	20,8	54,6	0,5
Danska	16,9	38,7	9,4	2,2	63,5	90,3	44,5	27,0	86,6	n.p.
Estonija	15,1	24,9	5,8	1,6	17,6	21,1	2,4	8,8	80,2	5,5
Finska	14,3	35,3	16,1	3,7	41,1	62,1	30,0	13,5	69,1	9,4
Grčija	16,0	18,1	25,5	7,9	52,4	76,7	20,6	48,6	74,8	4,3
Italija	2,5	13,8	10,9	2,6	20,9	43,9	13,3	13,5	47,6	3,9
Latvija	27,7	33,7	17,8	4,4	58,6	43,8	24,3	37,8	74,7	1,8
Litva	31,3	26,2	17,5	3,4	42,3	50,6	11,8	41,4	77,5	3,2
Madžarska	38,3	51,4	33,3	7,5	52,0	56,0	13,2	35,2	67,8	1,3
Nemčija	19,9	25,0	15,6	3,8	14,3	45,9	10,5	11,6	68,0	5,4
Nizozemska	6,6	35,9	12,8	4,2	40,2	42,4	19,2	23,7	66,4	10,1
Poljska	6,6	5,2	7,2	1,4	7,2	7,6	0,5	7,2	67,1	2,8
Portugalska	16,0	12,2	31,8	6,6	81,6	80,5	23,7	47,4	69,9	6,2
Slovaška	26,5	66,1	23,1	4,6	30,2	34,6	8,8	19,2	63,1	1,8
Slovenija	1,0	13,1	1,7	0,3	21,2	12,5	1,8	2,3	54,4	2,5
Španija	12,7	11,8	28,4	4,8	50,8	66,6	11,8	25,0	68,4	5,0
Švedska	8,0	36,4	6,5	1,5	41,8	59,3	20,8	8,9	61,8	5,5
Zdr.kraljestvo	2,8	57,7	18,1	9,3	44,8	82,0	9,7	33,9	55,0	86,1

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opombe: ¹Podatkov o razlogih za neformalno izobraževanje za povprečje EU-27 ni na voljo.

Najpogostejši razlog za neformalno izobraževanje je bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti. Ta motiv je navedla več kakor polovica anketirancev. Pričakovane koristi neformalnega izobraževanja so pri večini udeležencev povezane s poklicem ali z izboljšanjem ekonomskega položaja, drugi motivi za neformalno izobraževanje so veliko manj pomembni. Podobno kakor v Sloveniji tudi v večini drugih držav EU-27 največji delež oseb kot razlog za izobraževanje omenja boljše opravljanje dela in izboljšanje kariernih možnosti, delež pa je v Sloveniji med najnižjimi med državami EU-27. V Sloveniji zelo nizek delež oseb kot motiv za izobraževanje navaja zmanjšanje verjetnosti izgube zaposlitve, povečati možnosti za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve ter pridobitev certifikata (gl. Tabela 4). Delež oseb, ki navaja te razloge in razlog začeti nov posel, je med najnižjimi med državami EU-27. Osebe v Sloveniji se tudi veliko redkeje udeležujejo izobraževanja zaradi spoznavanja ljudi ali zabave.

Tabela 5: Razlogi za neformalno izobraževanje, po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

	Zmanjšati verjetnost izgube službe	Posamez. se je moral udeležiti izobraž.	Povečati možnosti za zaposlit. ali zamenjavo zaposlit.	Začeti svoj posel	Pridobiti znanja, uporabna v vsakodn.ži vljenju	Izboljšati znanje o določeni stvari	Spoznavati ljudi ali za zabavo	Pridobitev certifikata	Bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti	Drugo
Skupaj	1,0	13,1	1,7	0,3	21,2	12,5	1,8	2,3	54,4	2,5
Po spolu:										
Ženske	1,0	9,8	1,4	0,2	23,7	14,9	2,3	2,0	53,7	3,0
Moški	1,0	16,6	2,1	0,5	18,5	10,0	1,2	2,6	55,1	1,9
Po starosti:										
25—34 let	1,1	10,5	3,3	n.p.	24,5	14,8	1,1	3,3	53,1	1,5
35—54 let	1,2	14,8	1,3	0,6	18,2	8,6	1,1	2,0	58,7	2,7
55—64 let	n.p.	11,2	0,4	n.p.	27,3	25,0	6,0	1,7	38,3	3,3
Po izobrazbi:										
Nizka ¹	1,3	26,9	1,5	n.p.	22,1	9,5	3,6	1,0	36,0	2,2
Srednješolska	1,5	14,6	2,2	0,6	20,2	11,4	1,2	3,0	50,0	2,8
Terciarna ²	0,2	9,0	1,0	n.p.	22,5	14,5	2,3	1,5	63,2	2,0

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opombe: ¹Največ končana osnovna šola. ²Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij).

Ženske v primerjavi z moškimi najbolj odstopajo po večji pogostosti razloga pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju, moški po večji pogostosti razloga posameznik se je moral udeležiti izobraževanja. Največji delež žensk in moških kot razlog za neformalno izobraževanje bolje opravljati delo ali/in izboljšati karierne možnosti, delež pa je višji pri moških (gl. Tabela 5). Pri nekaterih razlogih za izobraževanje se kažejo razlike med ženskami in moškimi. Ženske v primerjavi z moškimi najbolj odstopajo po večjem deležu razloga pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju in razloga izboljšati znanje o določeni stvari. Moški v primerjavi z ženskami najbolj odstopajo po večjem deležu razloga posameznik se je moral udeležiti izobraževanja.

Pri vseh starostnih skupinah (25—34, 35—54, 55—64 let) največji delež oseb kot razlog za neformalno izobraževanje bolje opravljati delo ali/in izboljšati karierne možnosti. Ta razlog je najpogostejši v srednji starostni skupini 35—54 let in najredkejši pomemben v starostni skupini 55—64 let, kjer je del populacije že upokojene. V tej starostni skupini pa v primerjavi z mlajšima starostnima skupinama najvišji delež oseb kot razlog za izobraževanje navaja pridobiti znanja, uporabna v vsakdanjem življenju. Pri najstarejši starostni skupini je motiv spoznavati ljudi ali za zabavo pogostejši kakor pri najmlajši in srednji starostni skupini. Razlog je verjetno tudi v tem, da starejšim izobraževanje pomeni obliko preživljanja prostega časa in način druženja.

Za nizko izobražene izobraževanje pogosto pomeni prisilo, za srednješolsko in terciarno izobražene način, kako izboljšati kakovost dela in karierne možnosti. Delež oseb, ki kot razlog za izobraževanje navajajo bolje opravljati delo ali izboljšati karierne možnosti je pri vseh izobrazbenih skupinah prebivalcev, najbolj pogost med vsemi razlogi, vendar nizko izobraženih ta razlog redkeje navajajo kakor srednješolsko in terciarno izobraženi. Nizko izobraženi pogosteje kakor srednješolsko in terciarno izobraženi kot razlog za neformalno izobraževanje navajajo obvezno udeležbo ali prisilo. Za nizko izobražene izobraževanje pogosteje pomeni prisilo.

6 OVIRE PRI IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

Odraslim, ki se želijo vključiti v izobraževanje, to lahko preprečujejo različne ovire, njihov pomen pa je pri različnih socio-ekonomskih skupinah prebivalcev praviloma različen. V poglavju najprej prikazujemo izbrane klasifikacije ovir v izobraževanju odraslih, v nadaljevanju pa porazdelitev ovir pri izobraževanju odraslih v Sloveniji in mednarodno primerjavo z drugimi državami EU-27.

6.1 Izbrane klasifikacije ovir v izobraževanju odraslih

Ovire pri izobraževanju lahko razvrstimo na finančne in nefinančne ovire. Finančne ovire so povezane s stroški izobraževanja in višino dohodka posameznika, nefinančne ovire pa so pomanjkanje časa, geografske ovire (oddaljenost kraja izobraževanja od kraja bivanja/dela, jezikovne ovire, socio-ekonomske ovire, neustrezna ali slaba ponudba izobraževanja, kulturne, etične in psihološke ovire (posameznikova samopodoba, starost, podoba izobraževalne ustanove), informacijske ovire (pomanjkanje dostopa do svetovanja v izobraževanju) (*Task force report on adult education survey, 2005*). Višina (neposrednih in posrednih) stroškov izobraževanja je, kakor navaja Levin (2003, str. 35), lahko pomembna ovira pri vključitvi posameznika v izobraževanje, predvsem pri skupinah prebivalstva z nizkimi dohodki. Stroški izobraževanja so neposredni (vpisnina, šolnina, kotizacija) in posredni (stroški prevoza, prehrane, bivanja v času izobraževanja).

Maxted (1999) ovire v izobraževanju razdeli v tri glavne skupine (kulturne, strukturne in osebne ovire):

- kulturne ovire: spol, starost in etnični izvor posameznika, odnos družbe do izobraževanja, prednostne naloge izobraževalne politike in strategije na področju izobraževanja, pomanjkanje sodelovanja med gospodarstvom in industrijo, potrebe podjetja ali organizacije po izobraževanju proti potrebam posameznika;
- strukturne ovire: pomanjkanje časa, pomanjkanje denarja, visoki stroški izobraževanja, pomanjkanje informacij o možnostih za izobraževanje, družinske obveznosti, prevelika oddaljenost kraja izobraževanja od kraja dela/bivanja in slabe prometne povezave, pomanjkanje povratne informacije o napredku pri izobraževanju, slaba podpora podjetja ali organizacije, v kateri je posameznik zaposlen;
- osebne ovire: vrednote v družini, pričakovanja družine do posameznika, (nizka) motivacija za izobraževanje, težave z zdravjem, pomanjkanje učiteljeve podpore, pomanjkanje samodiscipline ipd.

Darkenwald in Valentine sta ovire v izobraževanju razvrstila v šest skupin (Skaalvik, Finbak, 2001, str. 10):

- negativen odnos do izobraževanja,
- slaba kakovost izobraževanja (nezadovoljstvo s kakovostjo ponudbe izobraževanja),
- stroški, povezani z izobraževanjem,
- družinske obveznosti,
- premajhna korist od izobraževanja in
- delovne obveznosti.

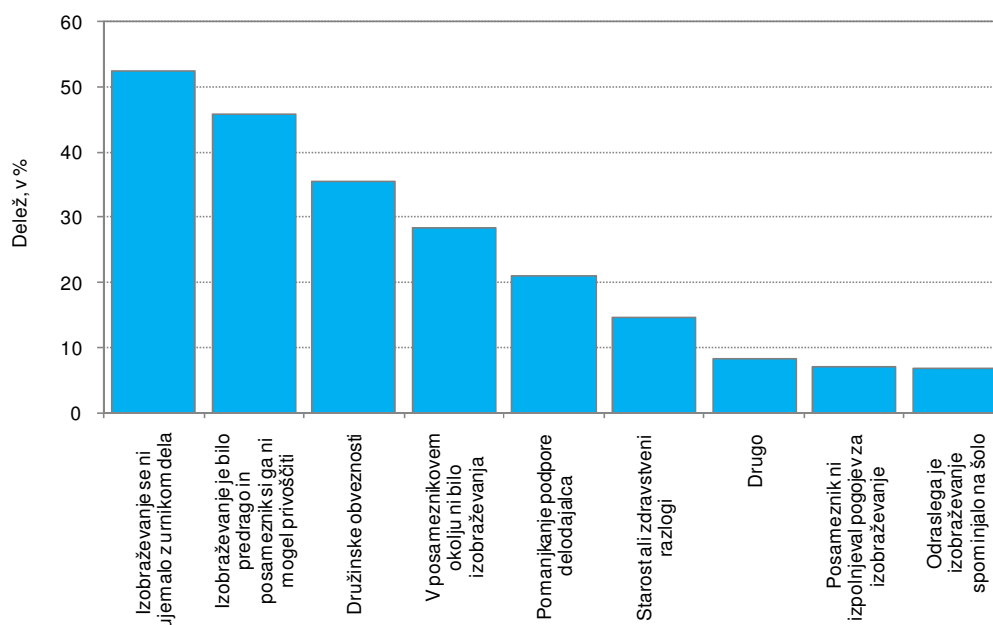
V publikaciji z naslovom *Task force report on adult education survey (2005, str. 41)* so ovire pri izobraževanju odraslih razdeljene v štiri skupine (institucionalne, situacijske, dispozicijske in informacijske ovire):

- institucionalne ovire: vstopni pogoji za vključitev v izobraževanje, stroški izobraževanja (šolnina in drugi stroški), skromna ali neustrezna ponudba izobraževanja, slaba kakovost izobraževanja,
- situacijske ovire: pomanjkanje časa, pomanjkanje denarja, oddaljenost kraja izobraževanja od kraja dela/kraja bivanja, zdravstveni razlogi,
- dispozicijske ovire in ovire, povezane z odnosom do izobraževanja: pomanjkanje motivacije za izobraževanje, nizka samopodoba in samozavest, slabe izkušnje v času začetnega formalnega izobraževanja,
- informacijske ovire: pomanjkanje informacij o ponudbi izobraževanja in njegovih koristih.

6.2 Ovire odraslih pri izobraževanju

V anketi o izobraževanju odraslih so ovire v izobraževanju razdeljene v devet skupin. V anketi o izobraževanju odraslih so anketiranci, ki se niso vključili v izobraževanje, čeprav so to želeli, spraševali po ovirah v izobraževanju. Prikazane ovire v izobraževanju so: (i) anketiranec ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje, (ii) izobraževanje je bilo predrago in posameznik si ga ni mogel privoščiti, (iii) pomanjkanje delodajalčeve podpore, (iv) izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela, (v) pomanjkanje časa zaradi družinskih obveznosti, (vi) v posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja, (vii) posameznika je izobraževanje spominjalo na šolo (viii) starost ali zdravstveni razlogi, (ix) drugo.

Slika 14: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so to želeli, po vrstah ovir pri izobraževanju, Slovenija, 2007, v %

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Največji delež oseb, ki se niso izobraževale, pa so se želele, kot oviro pri izobraževanju odraslih navaja, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela. To oviro je navedla malo več kakor polovica oseb, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele (gl. Tabela 6). S tem Slovenija odstopa od povprečja EU-27, kjer največji delež oseb kot oviro navaja družinske obveznosti. Visok je tudi delež oseb, ki kot oviro navajajo predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti. Obe sta situacijski oviri. Med ovirami so tako najpomembnejše situacijske ovire, dispozicijske ovire (starost, posameznik se ni želel udeležiti nečesa, kar ga je spominjalo na šolo) pa so manj pomembne. V Sloveniji je v primerjavi s povprečjem EU-27 veliko višji delež oseb kot oviro navedlo predrago izobraževanje in da si posameznik izobraževanja ni mogel privoščiti ter da se ni skladalo z urnikom dela. Oba deleža sta med najvišjimi med državami EU-27. Tudi delež oseb, ki so kot oviro navedle, da v okolju ni bilo izobraževanja, precej presega povprečje EU-27. Nasprotno pa je delež oseb, ki so navedle oviro, da posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje in da izobraževanje spominja na šolo, precej manjši od povprečja EU-27.

Tabela 6: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah ovir pri izobraževanju, EU-27, 2007, v %

	Posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje	Izobraževanje je bilo predrago in posameznik si ga ni mogel privoščiti	Pomanjkanje podpore delodajalca	Izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela	Družinske obveznosti	V posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja	Odraslega je izobraževanje spominjalo na šolo	Starost ali zdravstveni razlogi	Drugo
EU-27	13,3	28,3	16,3	35	36,6	18,6	13,5	13,4	24,4
Belgija	5,6	10,5	8,6	19,4	22,5	7,7	2,8	12,8	6,2
Bolgarija	16,3	56,6	11,6	24,1	28,8	29,7	6,2	11,5	7,7
Češka	7,8	19,7	22,5	36,8	38,4	16,1	2	11,8	3,6
Nemčija	20,6	37,4	28,1	31,6	29,1	21,3	9,5	10,4	11,4
Estonija	2,7	50,1	8,4	30,8	36,6	32,5	8	17,1	40,2
Grčija	7,4	33,2	9,7	42,7	48	19,1	9,7	10,5	19,3
Španija	7,5	13,4	4,7	32,6	41,2	8,5	2,7	5,8	28
Italija	19,2	26,2	15,2	44,1	49,5	16,8	16,5	19,7	12,4
Ciper	5,1	16,2	5,1	41,9	67,6	11,9	4,8	9,3	12,3
Latvija	11,2	50,8	29,7	36,8	40,1	24,1	11,9	11,9	13,7
Litva	3,2	45,6	16,2	48,4	34,2	19,6	4,9	13,2	13,5
Madžarska	13,9	42,3	39,9	53,2	37,4	32,4	18,9	12,5	15
Nizozemska	4	23,9	19,2	16,8	28,6	12,4	12,9	22,8	21,8
Avstrija	7,1	34,2	16	39,3	41,4	22,2	2,8	6,2	16,8
Poljska	9,2	61,3	20,4	31,4	29,2	31	17,5	9,1	11,5
Portugalska	11,8	22,7	20	26,5	34,5	34,2	4,1	6,8	18,9
Romunija	17,7	64,1	37,3	43	44,4	26,4	8,2	10,2	3,5
Slovenija	7,2	45,9	21,1	52,4	35,6	28,5	6,9	14,6	8,3
Slovaška	56,8	40,7	26,3	41,7	35,5	31,9	3,1	10,8	3,8
Finska	11,2	21,5	23,3	42,3	30	24,7	6,9	16,6	20,7
Švedska	5,6	31,4	18,4	31,3	22,2	21,2	6,7	22,9	19,8
Zdr.kraljestvo	20,8	33,8	22,6	43,9	42,5	25,9	24,1	17	56,5

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Ženske kot oviro pri izobraževanju najpogosteje navajajo predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti, moški pa, da se ni skladalo z urnikom dela. Ženske v primerjavi z moškimi najbolj odstopajo po višjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti. Ta delež je pri ženskah tudi veliko višji od povprečja EU-27. Precej višji od deleža moških je tudi delež žensk, ki so kot oviro navedle družinske obveznosti, kar je povezano s tem, da

ženske opravijo več teh opravil kakor moški. Nasprotno pa je pri moških v primerjavi z ženskami precej višji delež oseb, ki so kot oviro navedle, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela. Delež moških, ki so navedli to oviro, je tudi precej višji od povprečja EU-27. Moški v primerjavi z ženskami odstopajo tudi po večjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle pomanjkanje podpore delodajalca.

Tabela 7: Deleži oseb, starih 25—64 let, ki se niso udeležile izobraževanja, čeprav so si to želele, po vrstah ovir pri izobraževanju in po socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija, 2007, v %

	Posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje	Izobraž. je bilo predrago in posam. si ga ni mogel privoščiti	Pomanjkanje podpore delodajalca	Izobraževanje se ni ujemalo z urnikom dela	Družinske obveznosti	V posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja	Odraslega je izobraževanje spominjalo na šolo	Starost ali zdravstveni razlogi	Drugo
Skupaj	7,2	45,9	21,1	52,4	35,6	28,5	6,9	14,6	8,3
Po spolu:									
Ženske	6,1	55,2	17,7	47,9	43,0	32,7	7,1	18,0	7,8
Moški	8,3	36,3	24,6	56,9	28,0	24,2	6,7	11,2	8,9
Po starosti:									
25—34 let	7,8	51,3	20,2	55,0	36,8	22,2	5,7	4,7	5,7
35—54 let	8,0	48,0	27,1	57,2	36,2	32,2	8,3	14,7	7,9
55—64 let	4,1	31,1	6,1	35,0	32,0	28,5	5,0	30,3	13,7
Po doseženi izobrazbi:									
Nizka	21,0	63,2	20,4	41,3	31,2	25,6	14,7	34,2	5,1
Srednješolska	5,9	46,2	23,0	55,4	36,2	29,7	6,9	11,4	7,5
Terciarina	0,8	31,7	15,6	51,4	36,8	27,1	0,9	9,9	13,2

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opombe: ¹Največ končana osnovna šola. ² Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij).

Pri vseh starostnih skupinah največji delež oseb kot oviro pri izobraževanju navaja, da se ni skladalo z urnikom dela, delež pa močno presega povprečje EU-27. Delež oseb, ki so navedle to oviro, pri vseh starostnih skupinah prebivalcev presega povprečje EU-27, najbolj pri najmlajši starostni skupini in najmanj pri najstarejši starostni skupini. Pri starejših (55—64 let) so pomembna ovira tudi starost ali zdravstvene težave. Slovenija v primerjavi s povprečjem EU-27 pri najmlajši starostni skupini najbolj odstopa po višjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela in po nižjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle, da jih izobraževanje spominja na šolo. V srednji starostni skupini je največja razlika med Slovenijo in povprečjem EU-27 pri oviri, da je bilo izobraževanje predrago in da si ga posameznik ni mogel privoščiti, kjer delež močno presega povprečje EU-27, in pri oviri odraslega je izobraževanje spominjalo na šolo, kjer delež najbolj zaostaja za povprečjem EU-27. Pri najstarejši starostni skupini pa je največje odstopanje pri oviri v posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja, kjer delež najbolj presega povprečje EU-27 in pri oviri posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje, kjer delež najbolj zaostaja za tem povprečjem.

Pri nizko izobraženih največji delež oseb kot oviro pri izobraževanju navaja stroške izobraževanja in da si izobraževanja niso mogle privoščiti. Pri nizko izobraženih je največji delež oseb kot oviro pri izobraževanju navedel, da je bilo izobraževanje predrago in da si ga niso mogli privoščiti, medtem ko je pri srednješolsko in terciarno izobraženih največji delež oseb navedel, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela. Delež oseb, ki so kot oviro pri izobraževanju navedle predrago izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti, pri nizko izobraženih precej presega delež pri bolj izobraženih, čeprav je tudi pri srednješolsko izobraženih precej visok, zanemarljiv pa ni niti pri osebah s terciarno izobrazbo. Slovenija pri nizko izobraženih najbolj presega povprečje EU-27 po deležu oseb, ki so kot oviro navedle predrago

izobraževanje in da si izobraževanja niso mogle privoščiti, najbolj pa za tem povprečjem zaostaja po nižjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle družinske obveznosti. Pri srednješolsko izobraženih najbolj odstopa po višjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela in po nižjem deležu oseb, ki so kot oviro navedle, da posameznik ni izpolnjeval pogojev za izobraževanje. Pri terciarno izobraženih pa najbolj odstopa po višjem deležu oseb, ki so navedle, da v posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja in po nižjem deležu oseb, ki jih je izobraževanje spominjalo na šolo.

7 STROŠKI ODRASLIH ZA IZOBRAŽEVANJE, MATERIALNE SPODBUDE ZA IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH IN DOSTOPNOST INFORMACIJ O MOŽNOSTIH IZOBRAŽEVANJA

Kakor smo ugotovili v poglavju 4, se v vključenosti odraslih v izobraževanje kažejo velike razlike glede na socio-ekonomske značilnosti. Na vključenost odraslih v izobraževanje pomembno vplivajo tudi stroški izobraževanja in to, da si posameznik izobraževanja ni mogel privoščiti (gl. poglavje 6 o ovirah v izobraževanju). V poglavju najprej prikazujemo izdatke odraslih za izobraževanje po izbranih socio-ekonomskih značilnostih (starost, dosežena formalna izobrazba, status aktivnosti in poklic). V nadaljevanju prikazujemo spodbude odraslim za izobraževanje v Sloveniji. Država lahko z ukrepi izobraževalne politike spodbuja večjo vključenost vseh odraslih ali izbranih skupin odraslih (praviloma tistih, ki se najredkeje vključujejo v izobraževanje) v izobraževanje. Spodbude so praviloma materialne. V nadaljevanju poglavja prikazujemo možne vrste spodbud odraslim za izobraževanje v Sloveniji in v drugih državah EU-27. Glede spodbujanja vključenosti odraslih v izobraževanje je poleg materialnih spodbud pomembno, da so odraslim na voljo tudi podpirne dejavnosti (informiranje, svetovanje pri izobraževanju in poklicno svetovanje, karierno vodenje). Poglavje zaključujemo s podatki o dostopu do možnosti izobraževanja.

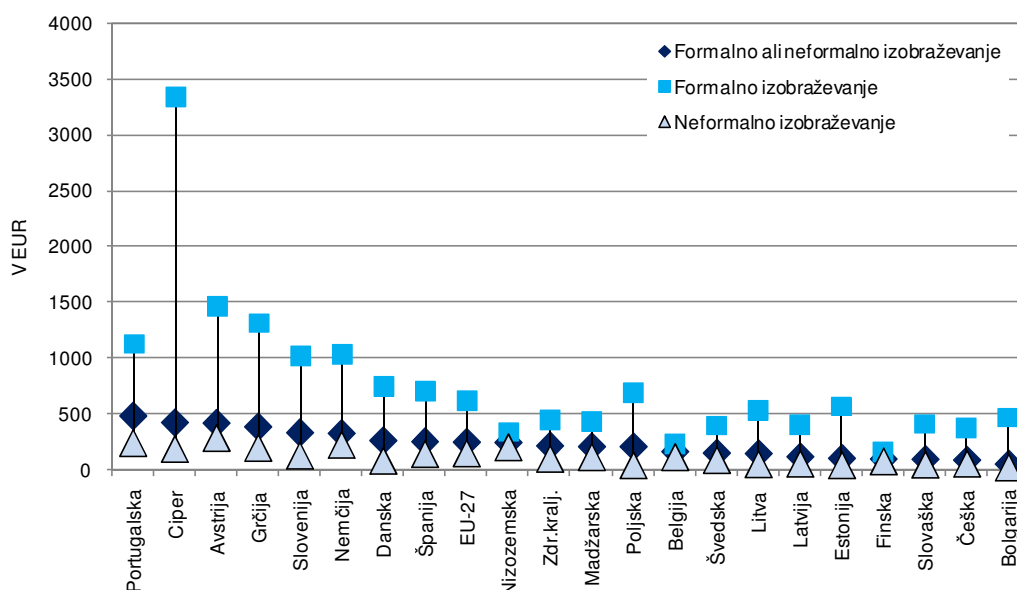
7.1 Stroški odraslih za izobraževanje

Viri financiranja izobraževanja odraslih so lahko posameznik, javni viri (država, regije ali pokrajine, občine), podjetje ali organizacija, gospodarske zbornice, delodajalci, sindikati in mednarodni viri. Na višino stroškov²⁷ posameznika za izobraževanje vplivajo stroški posameznega izobraževalnega programa, v katerega se je vključil posameznik, število izobraževanj, ki se jih je posameznik udeležil, in materialne spodbude države posamezniku za izobraževanje. V okviru ankete o izobraževanju odraslih so na voljo podatki o povprečni višini stroškov udeležencev za izobraževanje v evrih.

Slovenija po višini stroškov udeležencev za formalno izobraževanje presega povprečje EU-27, za neformalno izobraževanje pa zaostaja. Povprečni stroški odraslih za formalno ali neformalno izobraževanje so bili v letu 2007 višji od povprečja EU-27 (gl. Sliko 15) in med najvišjimi med državami EU-27 (gl. tudi Tabela 15 v prilogi tabel). Razlog je v povprečnih stroških na udeleženca v formalnem izobraževanju, ki so v letu 2007 presegali povprečje EU-27, medtem ko so bili za neformalno izobraževanje nižji od tega povprečja. Povprečni stroški za formalno in neformalno izobraževanje na udeleženca so v nekaterih gospodarsko razvitih severnoevropskih državah (Finska, Švedska, Danska) precej nizki. Kljub temu da so te države gospodarsko razvitejše od Slovenije, so stroški udeležencev za izobraževanje nižji kakor v Sloveniji. Razlog je verjetno v načinu in obsegu javnega financiranja izobraževanja odraslih in spodbudah države za izobraževanje odraslih. Ob nizkih stroških odraslih za izobraževanje je tudi vključenost odraslih v izobraževanje v teh državah najvišja med državami EU-27 (gl. poglavje 4.1 o vključenosti odraslih v izobraževanje).

²⁷ V okviru ankete o izobraževanju odraslih so med stroški zajeti plačilo šolnine in plačilo učnih pripomočkov. O višini stroškov so spraševali le, če je udeleženec sam v celoti ali delno plačal stroške izobraževanja.

Slika 15: Povprečni stroški udeležencev za formalno in neformalno izobraževanje, EU-27, 2007, v evrih

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Tabela 8: Povprečni stroški vključenih v izobraževanje za izobraževanje po izbranih socio-ekonomskih značilnostih, Slovenija in EU-27, 2007, v evrih

	Formalno ali neformalno izobraževanje		Formalno izobraževanje		Neformalno izobraževanje	
	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27	Slovenija	EU-27
Skupaj	329	246	1.015	611	125	146
Po starosti:						
25-34 let	512	395	972	786	125	178
35 - 54 let	252	193	1.130	480	113	136
55 - 64 let	179	129	258	141	175	122
Po izobrazbi:						
Nizka ¹	126	102	397	178	70	82
Srednješolska	326	213	948	580	127	128
Terciarna ²	365	336	1.209	762	130	189
Po statusu aktivnosti:						
Zaposleni	335	201	1.207	492	114	134
Neaktivni	340	461	459	842	244	281
Brezposelni	275	493	459	922	157	195
Po poklicu³:						
ISCO 1-3 ⁴	351	254	1.259	595	109	166
ISCO 4-5 ⁵	389	161	1.303	331	114	108
ISCO 6-7 ⁶	262	143	851	431	187	112
ISCO 8-9 ⁷	219	94	920	323	78	66

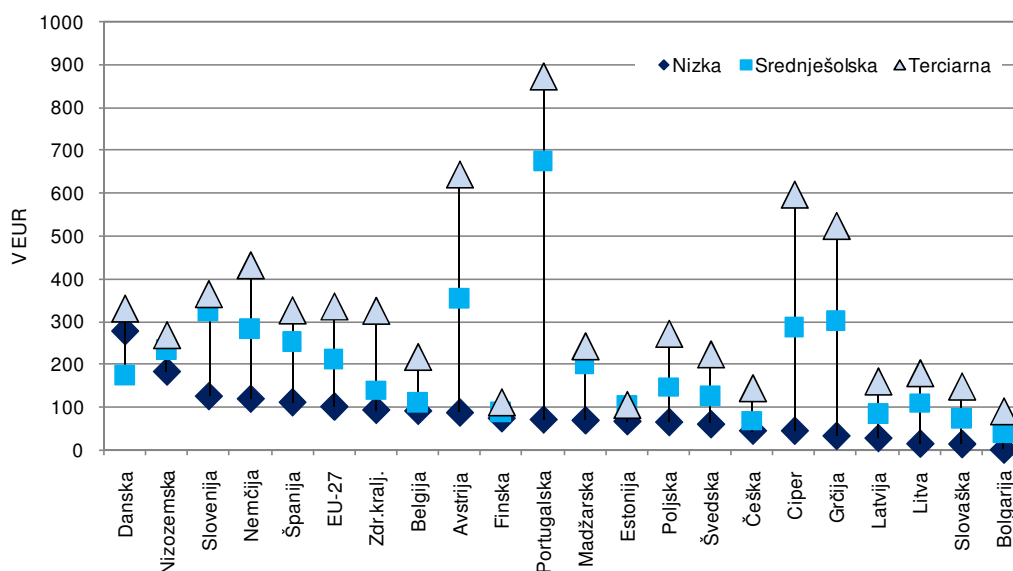
Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Opombe: ¹Največ končana osnovna šola. ² Terciarno izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij). ³Po mednarodni standardni klasifikaciji poklicev (*International standard classification of occupations*). ⁴ISCO 1-3 zajema: 1. zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, 2. strokovnjaki, 3. tehniki in drugi strokovni sodelavci. ⁵ISCO 4-5 zajema: 4. uradniki, 5. poklici za storitve, prodajalci, ⁶ISCO 6-7 zajema: 6. kmetovalci, gozdarji, ribiči, lovci, 7. poklici za neindustrijski način dela, ⁷ISCO 8-9: 8. upravljavci strojev in naprav, industrijski izdelovalci in sestavljalci in 9. poklici za preprosta dela.

Slovenija po višini povprečnih stroškov udeležencev za neformalno izobraževanje za povprečjem EU-27 najbolj zaostaja pri najmlajši starostni skupini (25–34 let), najbolj pa presega to povprečje pri najstarejši starostni skupini (55–64 let). Povprečni stroški udeležencev za formalno ali neformalno izobraževanje se s starostjo hitro zmanjšujejo, v starostni skupini 35–54 let so približno dvakrat nižji kakor v najmlajši starostni skupini (25–34 let), najnižji pa so v najstarejši starostni skupini (gl. Tabela 8). Pri vseh starostnih skupinah so stroški med višjimi med državami EU-27, razlika v stroških med najmlajšo in najstarejšo starostno skupino pa je večja kakor na ravni povprečja EU-27. Stroški odraslih za formalno izobraževanje so najvišji v starostni skupini 35–54 let, medtem ko so glede na povprečje EU-27 najvišji v najmlajši starostni skupini (25–34 let). V srednji starostni skupini stroški najbolj presegajo povprečje EU-27. Za neformalno izobraževanje so povprečni stroški udeležencev za izobraževanje najvišji v najstarejši starostni skupini (55–64 let), medtem ko so v večini drugih držav EU-27 najvišji v najmlajši starostni skupini in se s starostjo zmanjšujejo. To je hkrati tudi edina starostna skupina, pri kateri stroški za neformalno izobraževanje na udeleženca presegajo povprečje EU-27.

Povprečni stroški nizko izobraženih udeležencev za izobraževanje so med najvišjimi med državami EU-27. Povprečni stroški udeležencev za formalno ali neformalno izobraževanje se podobno kakor v večini drugih držav EU-27 povečujejo z višanjem dosežene izobrazbe (gl. Slika 16). Stroški za izobraževanje na udeleženca pri vseh izobrazbenih skupinah prebivalcev presegajo povprečje EU-27, najbolj pri osebah s srednješolsko izobrazbo. Slovenija se po stroških nizko in srednješolsko izobraženih za izobraževanje uvršča med države EU-27 z najvišjimi stroški. V državah, kjer je vključenost nizko izobraženih v formalno ali neformalno izobraževanje najvišja (Švedska, Finska in Združeno kraljestvo) (gl. poglavje 4), so hkrati tudi povprečni stroški nizko izobraženih za izobraževanje razmeroma nizki. To je verjetno posledica spodbud države, namenjenih nizko izobraženim za izobraževanje. V Sloveniji pa je nasprotno, stroški nizko izobraženih za izobraževanje so med najvišjimi med državami EU-27, vključenost nizko izobraženih v izobraževanje pa med nižjimi med državami EU-27.

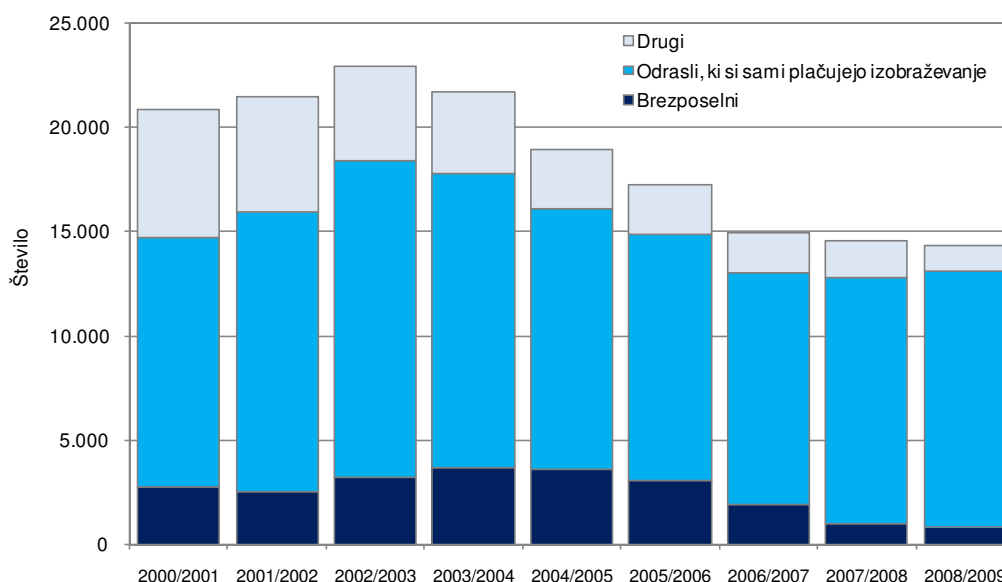
Slika 16: Povprečni stroški odraslih za izobraževanje po izobrazbi, EU-27, 2007, v evrih

Vir: Eurostat, Anketa o izobraževanju odraslih.

Delež odraslih, ki si srednješolsko izobraževanje plačujejo sami, je visok in se v zadnjih letih hitro povečuje. Število odraslih, vpisanih v srednje šole, se je v obdobju 2000/2001—2008/2009²⁸ zmanjšalo za skoraj tretjino in v šolskem letu 2008/2009 znašalo 14.319. V strukturi vpisanih v srednješolsko izobraževanje glede na vir plačila imajo največji delež odrasli, ki si izobraževanje plačujejo sami (2008/2009: 85,4 %), delež pa se je v navedenem obdobju močno povečal (gl. Sliko 17). Hkrati sta se močno zmanjšala število brezposelnih, vpisanih v srednje šole, in delež brezposelnih v skupnem številu vpisanih v srednje šole.

Slika 17: Število odraslih, vpisanih v srednje šole, po vrsti plačnika izobraževanja, 2000/2001—2008/2009

Vir: SURS.

Opomba: Drugi plačniki so podjetja ali organizacije, v katerih je posameznik zaposlen ipd.

Najvišji stroški udeležencev izobraževanja za neformalno izobraževanje so pri brezposelnih, za formalno izobraževanje pa pri zaposlenih. V povprečju so najvišji stroški za formalno ali neformalno izobraževanje pri brezposelnih, nato pri zaposlenih, najnižji pa so stroški neaktivnih oseb. Podobno so tudi v večini drugih držav EU-27 stroški brezposelnih za formalno ali neformalno izobraževanje višji od stroškov zaposlenih. V Sloveniji so visoki stroški brezposelnih za izobraževanje povezani predvsem z visokimi stroški za neformalno izobraževanje, ki so približno dvakrat višji kakor pri zaposlenih. Slovenija se po višini stroškov brezposelnih za neformalno izobraževanje uvršča med države EU-27 z višjimi stroški. Drugače je pri formalnem izobraževanju, kjer v Sloveniji stroški zaposlenih močno presegajo izdatke brezposelnih. Prav stroški zaposlenih za formalno izobraževanje močno presegajo povprečje EU-27 in so med višjimi med državami EU-27. V nekaterih gospodarsko razvitejših severnoevropskih državah (Švedska, Finska) so ti stroški veliko nižji.

Povprečni stroški udeležencev izobraževanja za formalno ali neformalno izobraževanje so najvišji pri poklicni skupini ISCO 4-5. Povprečni stroški udeležencev izobraževanja za formalno ali neformalno izobraževanje so glede na poklic najvišji pri poklicni skupini ISCO 4-5, kar je povezano predvsem s stroški za formalno izobraževanje, ki so v tej poklicni skupini najvišji. Drugače je pri neformalnem izobraževanju, kjer so povprečni stroški najvišji pri poklicni skupini ISCO 6-7 in najnižji pri poklicni skupini ISCO 8-9. S tem Slovenija

²⁸ Po podatkih za konec šolskega leta.

odstopa od povprečja EU-27, kjer so povprečni stroški na udeleženca pri formalnem in neformalnem izobraževanju najvišji pri poklicni skupini ISCO 1-3. Slovenija po povprečnih stroških udeležencev za formalno izobraževanje najbolj presega povprečje EU-27 pri poklicni skupini ISCO 4-5, za neformalno izobraževanje pa pri poklicni skupini ISCO 6-7.

7.2 Materialne spodbude odraslim za izobraževanje

Namen materialnih spodbud za izobraževanje odraslim je predvsem povečati finančno dostopnost izobraževanja odraslim. Različne materialne spodbude odraslim za izobraževanje prispevajo k zmanjšanju stroškov izobraževanja in drugih stroškov, povezanih z izobraževanjem, ki so lahko pomembna ovira pri vključevanju v izobraževanje (gl. poglavje 6). Pomembno lahko vplivajo na odločitev posameznika za izobraževanje in tudi na odločitev podjetja, da posameznika napoti na izobraževanje. Poglavje najprej prikazuje vrste spodbud za vključevanje odraslih v izobraževanje, nato posamezne vrste spodbud in spodbude v Sloveniji ter pregled oblik spodbud odraslim za izobraževanje v državah EU-27.

7.2.1 Vrste materialnih spodbud odraslim za izobraževanje

Materialne spodbude, ki jih država namenja odraslim za izobraževanje, se razlikujejo glede na namen, način plačila, ciljno skupino udeležencev izobraževanja, vrsto in vsebino izobraževanja, za katerega so namenjene. Država z različnimi materialnimi spodbudami povečuje vključenost odraslih v izobraževanje in s tem prispeva k uresničevanju ciljev izobraževalne politike, politike zaposlovanja in drugih politik na področju izobraževanja odraslih. Kadar želi povečati vključenost celotnega prebivalstva v izobraževanje, spodbude namenja vsem prebivalcem. Lahko pa spodbude namenja izbranim ciljnim skupinam prebivalcev (starejši zaposleni, nizko izobraženi, upokojenci in drugi), ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, ter s tem povečuje dostopnost izobraževanja tem skupinam prebivalstva. Materialne spodbude za izobraževanje se lahko razlikujejo tudi glede na vrsto in vsebino izobraževanja, za katero so namenjena. Država lahko subvencionira izobraževanje za delo/poklic ali izobraževanje za pridobitev in razvoj splošnih kompetenc, ki posamezniku omogočajo večjo prilagodljivost na trgu dela. Delodajalci namreč raje financirajo izobraževanje, ki spodbuja razvoj specifičnih znanj, ki jih posameznik uporabi pri delu, kakor pa splošnih znanj. Spodbude države lahko prejme posameznik ali organizacija ali podjetje, v kateri je posameznik zaposlen, ali organizacija, ki izvaja izobraževanje odraslih. Poleg države lahko materialne spodbude odraslim za izobraževanje namenjajo tudi gospodarske in druge zbornice, združenja delodajalcev, sindikati ipd. V ta namen lahko ustanovijo sklad za izobraževanje, v katera vplačujejo podjetja ali organizacije in člani sindikatov.

Spodbude izobraževalne politike za izobraževanje odraslih so lahko namenjene izvajalcem izobraževanja in ponudnikom izobraževanja ali odraslim, ki se vključujejo v izobraževanje ali povprašujejo po njem. Država lahko (so)financira izobraževanje odraslih s tem, da (so)financira delovanje izobraževalnih ustanov (ponudbeni model) ali (so)financira izobraževanje odraslim, vključenim v izobraževanje (model povpraševanja) (Messer, Wolter, 2009, str. 1). (So)financiranje delovanja izobraževalnih ustanov je smiselno zlasti takrat, kadar je ta preskromna ali neustrezna glede na potrebe prebivalstva (na ravni države ali na ravni regije). Država lahko vključenost v izobraževanje povečuje z materialnimi spodbudami in s podpornimi dejavnostmi (informiranje odraslih o možnostih izobraževanja, svetovanje pri izobraževanju, poklicno svetovanje in karierno vodenje).

Materialne spodbude odraslim za izobraževanje zajemajo davčne spodbude in druge oblike pomoči ob vključevanju v izobraževanje. Spodbude za izobraževanje odraslih so: (i) (so)financiranje izobraževanja odraslim (brezplačno izobraževanje, štipendije, posojila za izobraževanje, vavčerji, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje, različni dodatki za izobraževanje ipd.) (ii) davčne spodbude in (iii) (plačan) izobraževalni dopust (*Using tax incentives*, 2009, str. 18). Pri davčnih spodbudah so posamezniki ali podjetje ali organizacija teh spodbud deležna naknadno, po plačilu davka, medtem ko pri drugih oblikah spodbud posameznik spodbudo praviloma prejme ob vključitvi v izobraževanje in za čas izobraževanja.

Materialne spodbude odraslim za izobraževanje so namenjene pokrivanju neposrednih stroškov izobraževanja ali posrednih stroškov, povezanih z izobraževanjem. Neposredni stroški izobraževanja so stroški šolnine (če jo izobraževalna organizacija zaračunava), kotizacije, vpisnine, učnega gradiva ipd., posredni stroški izobraževanja pa so stroški prevoza, bivanja, prehrane v času izobraževanja ipd. Običajno večino stroškov, povezanih z izobraževanjem, predstavljajo neposredni stroški, a tudi posredni stroški niso vedno zanemarljivi. Ti stroški lahko predstavljajo pomembno oviro pri vključevanju v izobraževanje predvsem pri odraslih, ki se vpišejo v redni študij in v času izobraževanja ne delajo ali delajo skrajšani delovni čas (*Promoting adult learning*, 2005, str. 66).

7.2.2 Vrste spodbud za izobraževanje odraslih v Sloveniji

V Sloveniji pravice odraslih v zvezi izobraževanjem urejajo Ustava RS, zakon o izobraževanju odraslih, zakon o delovnih razmerjih, zakon o dohodnini, zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, zakon o visokem šolstvu, zakon o višjem strokovnem izobraževanju, zakon o štipendiranju, resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih in nacionalni program visokega šolstva. Pravico do izobraževanja omenja tudi interventni zakon o delnem povračilu nadomestila plače. Podrobneje so lahko pravice odraslih glede izobraževanja urejene s pravilniki, kolektivnimi pogodbami, pogodbami o zaposlitvi ali posebno pogodbo o izobraževanju med delodajalcem in zaposlenim.

V Sloveniji obstajajo naslednje spodbude za izobraževanje odraslih:

- brezplačno izobraževanje,
- sofinanciranje izobraževanja: spodbude so namenjene posameznikom in podjetjem,
- štipendije in druge denarne dajatve za izobraževanje (dodatek za aktivnost²⁹, dodatek za prevoz, obvezno zdravstveno zavarovanje in stroški predhodnega zdravniškega pregleda, subvencionirana prehrana),
- izobraževalni dopust,
- sofinanciranje vzpostavitve in delovanja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov³⁰ (nov ukrep).

²⁹ Dodatek za aktivnost je prejemek, ki je namenjen in omogoča usposabljanje ali izobraževanje.

³⁰Sklad za razvoj kadrov in štipendiranje je v letu 2010 (Ur. l. št. 64/2010 z dne 6. 8. 2010) objavil javni razpis za sofinanciranje vzpostavitve in delovanja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov za obdobje 2010—2013.

Za udeležence je brezplačno osnovnošolsko izobraževanje, APZ in izobraževanje po letnem programu izobraževanja odraslih:

- osnovnošolsko izobraževanje odraslih: Ustava RS v 57. členu določa, da je osnovnošolsko izobraževanje obvezno in se financira iz javnih sredstev. Odrasli imajo pravico do brezplačnega dokončanja in pridobitve osnovnošolske izobrazbe;
- programi izobraževanja v okviru aktivne politike zaposlovanja: po zakonu o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (ZZZPB)³¹ je izobraževanje brezplačno za odrasle, vključene v programe aktivne politike zaposlovanja. Ukrep APZ je tudi program izobraževanja za brezposelne osebe, ki omogoča odraslim vključevanje v različne ravni formalnega izobraževanja;
- izobraževalni programi po programu izobraževanja odraslih: programi so razvrščeni v tri skupine (programi splošnega izobraževanja in učenja odraslih, izobraževalni programi formalnega izobraževanja za dvig izobrazbene ravni in izobraževanje in usposabljanje za potrebe dela). Glavne ciljne skupine programov splošnega izobraževanja in učenja so nizko izobraženi, starejši, Romi, odrasli s posebnimi potrebami, brezposelni in drugi odrasli. Programi formalnega izobraževanja za dvig izobrazbene ravni ter izobraževanje in usposabljanje za potrebe dela so namenjeni brezposelnim in zaposlenim;
- predlog Nacionalnega programa visokega šolstva 2011—2020 (2010): na visokošolski ravni predlog predvideva financiranje študija na prvi in drugi stopnji študija kadar koli v življenju pod pogojem, če posameznik še nima dosežene te ravni izobrazbe in če mu država še ni financirala študija na tej ravni.

Odrasli, ki se izobražujejo, so pod določenimi pogoji upravičeni do štipendije in nekaterih dodatkov.

Odrasli, ki se izobražujejo, je pod določenimi pogoji upravičen do štipendije in različnih dodatkov (za aktivnost, prevoz), do plačanih stroškov obveznega zdravstvenega zavarovanja in predhodnega zdravniškega pregleda in subvencije (za prehrano, prevoz). Glavno merilo za dodelitev pomoči je posameznikov status aktivnosti. Posameznik lahko prejme denarno pomoč, če ni v delovnem razmerju ali prijavljen kot iskalec zaposlitve. V nekaterih primerih je pogoj za pridobitev pravice tudi starost posameznika.

- Po zakonu o izobraževanju odraslih imajo udeleženci izobraževanja odraslih³², ki se izobražujejo po javno veljavnih programih osnovnošolskega, poklicnega, srednjega in višjega izobraževanja, pravico do zdravstvenega varstva iz obveznega zdravstvenega zavarovanja in drugih ugodnosti ter pravic (prevozi, štipendiranje), če niso v delovnem razmerju, prijavljeni kot brezposelne osebe ali se ne izobražujejo v skladu s predpisi o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Posameznik lahko uveljavlja pravice do 26. leta starosti.
- Po zakonu o višjem strokovnem izobraževanju in zakonu o visokem šolstvu ima posameznik, vpisan v visokošolski študij ali v višješolsko strokovno izobraževanje, ne glede na to, ali se študij izvaja kot redni ali izredni, pravico do zdravstvenega varstva in drugih ugodnosti ter pravic (na primer prehrana, prevoz, štipendiranje), če ni v delovnem razmerju ali prijavljen kot iskalec zaposlitve.
- Brezposelna oseba ima po 49. členu zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti iz leta 2006 pravico in obveznost, da se vključi v programe aktivne politike zaposlovanja. Po 53. b členu zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti ima brezposelna oseba pravico do zdravstvenega varstva, če ni zavarovana na drugi podlagi, štipendije in povračila stroškov v skladu

³¹ Uradni list RS št. 28/2010.

³² Po zakonu o izobraževanju odraslih iz leta 2006 oseba, ki se vključi v izobraževalni program za odrasle v osnovnošolskem, srednješolskem ali višješolskem strokovnem izobraževanju, pridobi status udeleženca izobraževanja odraslih.

s tem zakonom. Udeležencem v času vključitve v izobraževanje miruje pravica iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti (denarno nadomestilo, denarna pomoč).

- Pravice udeležencev v dejavnostih aktivne politike zaposlovanja so podrobneje določene s pravilnikom o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz leta 2007 in pravilnikom o spremembah pravilnika o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz leta 2009. V skladu s 26. členom pravilnika so udeleženci upravičeni do denarnih dajatev (dodatek za aktivnost³³, dodatek za prevoz, štipendija, obvezno zdravstveno zavarovanje in stroški predhodnega zdravniškega pregleda). Pravilnik o spremembah pravilnika o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja iz leta 2009 prinaša v primerjavi s pravilnikom iz leta 2007 novost, in sicer do denarnih dajatev niso več upravičene le brezposelne osebe. Tako dodatek za aktivnost pripada osebam, ki so vključene v aktivnosti APZ, ki trajajo 100 ur ali več in ne pomenijo zaposlitve, razen v primeru izobraževanja po 53. b členu zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Dodatek za prevoz pripada brezposelnim osebam in osebam v postopku izgubljanja zaposlitve, ki so vključene v izvajanje dejavnosti APZ, in katerih kraj stalnega ali začasnega prebivališča ali kraj, iz katerega dejansko prihajajo, če je ta bližji od kraja stalnega ali začasnega prebivališča, je do kraja izvajanja dejavnosti oddaljen najmanj en kilometer v eno smer.
- Štipendiranje podrobneje ureja zakon o štipendiranju iz leta 2009³⁴. Splošni pogoj za pridobitev štipendije je tudi starost posameznika, ki ob prvem vpisu v prvi letnik srednje šole ne sme biti starejši od 18 let, ob prvem vpisu v prvi letnik višješolskega strokovnega ali visokošolskega dodiplomskega ali podiplomskega študija pa ne starejši od 26 let. Osebe tudi ne smejo biti v delovnem razmerju in ne smejo opravljati samostojne registrirane dejavnosti in ne smejo biti vpisane v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje. Trenutno je v pripravi nov zakon o štipendiranju. Predlog zakona predvideva, da lahko pridobijo štipendijo upravičenci pred dopolnjenim 22-im letom starosti, ki so vpisani v programe nižjega poklicnega izobraževanja, srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega tehniškega, strokovnega ter splošnega izobraževanja oziroma upravičenci, pred dopolnjenim 28-im letom starosti, ki so vpisani v programe visokošolskega izobraževanja prve in druge stopnje.

Zaposleni imajo po zakonu o delovnih razmerjih pravico do izobraževanja, izpopolnjevanja in usposabljanja in pravico do izobraževalnega dopusta. Zakon³⁵ ureja pravico do odsotnosti z dela zaradi izobraževanja. Po 172. členu mora delodajalec zagotoviti izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje delavcev, če to zahtevajo potrebe delovnega procesa ali če se je s tem mogoče izogniti odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti ali poslovnega razloga. Trajanje, potek izobraževanja in pravice pogodbenih strank med izobraževanjem in po njem se določijo s pogodbo o izobraževanju ali s kolektivno pogodbo. Zakon o delovnih razmerjih v 173. členu določa tudi pravico do izobraževalnega dopusta. Delavec, ki se izobražuje, izpopolnjuje ali usposablja v interesu delodajalca ali v lastnem interesu, ima pravico do odsotnosti z dela zaradi priprave in opravljanja izpitov. To pravico lahko podrobneje urejajo kolektivna pogodba, pogodba o zaposlitvi ali posebna pogodba o izobraževanju. Če je ne urejajo, ima delavec pravico do odsotnosti z dela ob dnevih, ko prvič opravlja izpite.

³³ Dodatek za aktivnost je prejemek, ki je namenjen ali omogoča usposabljanje ali izobraževanje.

³⁴ Zakon o štipendiranju iz leta 2007 in zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o štipendiranju iz leta 2009.

³⁵ Uradni list RS, št. 42/2002.

Po zakonu o dohodnini je izobraževanje odraslih boniteta. Država lahko z davčnimi olajšavami spodbuja delodajalce k vlaganjem v izobraževanje zaposlenih in posameznike k vlaganjem v svoje izobraževanje. Vendar pa je po 39. členu zakona o dohodnini³⁶ izobraževanje delojemalca ali njegovega družinskega člana boniteta³⁷.

Odrasli imajo možnost, da jim država sofinancira izobraževanje, vendar na način povrnitve stroškov izobraževanja. Odrasli imajo možnost, da jim država prek javnega razpisa ali povabila, na katerega se prijavijo, sofinancira stroške formalnega ali neformalnega izobraževanja (gl. Okvir 4). Vendar pa mora posameznik najprej sam plačati stroške izobraževanja, sredstva pa so mu nato povrnjena na podlagi dokazil o upravičenih stroških. To je predvsem pri nizko izobraženih, ki imajo v povprečju nižje dohodke kakor srednješolsko in terciarno izobraženih, lahko pomembna ovira pri izobraževanju (gl. poglavje 6), ki zmanjšuje verjetnost, da se odločijo za izobraževanje.

Okvir 4: Primera sofinanciranja izobraževanja odraslih v Sloveniji, namenjena posameznikom

Znanje uresničuje sanje: namen programa Znanje uresničuje sanje je sofinanciranje programov izobraževanja in usposabljanja posameznikom, ki so v rednem delovnem razmerju pri družbah ali samostojnih podjetnikih, prednostno tistim, ki jim grozi izguba zaposlitve in imajo nižjo, poklicno ali srednješolsko izobrazbo. Sofinancirajo se jezikovni tečaji, tečajji računalništva in programi nacionalnih in temeljnih poklicnih kvalifikacij. Najvišji možni znesek povračila je 600 evrov. Posamezniki so lahko na javnem razpisu, ki je bil objavljen leta 2009, kandidirali za sredstva, za izobraževalne programe, ki se zaključijo najpozneje 31. 12. 2011. Vlagatelji kandidirajo za sofinanciranje upravičenih stroškov, ki so ali bodo nastali z izvedbo izobraževanj in/ali usposabljanj v programih jezikovnih tečajev, programih tečajev računalništva in programih priprav in potrditev nacionalnih in temeljnih poklicnih kvalifikacij, ki se jih bodo sami udeležili ali so že vključeni v tako izobraževanje (javni razpis »Znanje uresničuje sanje«, 2009). V letu 2009 je bilo sklenjenih 1.333 pogodb o sofinanciranju usposabljanja in izobraževanja, do konca leta 2009 je izobraževanje uspešno zaključilo 271 oseb. Cilj ukrepa je bil vključiti v izobraževanje vsaj 12.000 oseb (Letno poročilo 2009 o izvajanju Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, 2010).

Sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja: v letu 2009 je Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje objavil javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2007/2008, 2008/2009 in 2009/2010, katerega cilj je s sofinanciranjem šolnin spodbuditi najmanj 5.000 odraslih oseb k dokončanju programov formalnega izobraževanja do srednješolske ravni izobrazbe (do pete stopnje izobrazbe in s tem k dvigu njihove izobrazbene ravni). Vendar pa je razpis med pogoji za kandidiranje med drugim določal, da mora fizična oseba, ki se prijavi na razpis, iz lastnih sredstev plačati šolnino za izobraževanje, sredstva pa bodo vlagateljem izplačana na podlagi dokazil o upravičenih stroških. Po podatkih zaključne konference programa Sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja za šolska leta od 2007/08 do 2009/10 je bilo v okviru programa, ki se je zaključil 30. 9. 2010, razpisanih 3.172.950,00 EUR, in sicer 85 % iz evropskega socialnega sklada in 15 % iz sredstev ministrstva za šolstvo in šport. Na javno povabilo se je odzvalo 2.382 vlagateljev, od katerih je bilo do 13. 9. 2010 zavrženih 243 vlog, 514 vlog zavrženih, odobrenih pa 1.410 vlog v višini 1.260.258,00 EUR.

Država z različnimi programi prek javnih razpisov, na katera se prijavijo podjetja, sofinancira izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v podjetjih. Država v okviru aktivne politike zaposlovanja vzpostavlja različne programe, katerih namen je povečati vključenost izbranih ciljnih skupin redno zaposlenih

³⁶ Uradni list RS št. 59/2006.

³⁷Boniteta je vsaka ugodnost v obliki proizvoda, storitve ali druge ugodnosti v naravi, ki jo delojemalcu ali njegovemu družinskemu članu v zvezi z zaposlitvijo zagotovi delodajalec ali druga oseba.

(osebe, ki jim grozi izguba zaposlitve, ključni kader, delavci v času začasnega čakanja na delo³⁸), v izobraževanje in usposabljanje. Javni razpisi so namenjeni podjetjem, ki se odločijo svoje zaposlene vključiti v izobraževanje, in ne neposredno odločitvi zaposlenega za izobraževanje. Sofinanciranje izobraževanja praviloma poteka na način povrnitve stroškov izobraževanja (gl. Okvir 5).

Nov ukrep na področju izobraževanja odraslih je sofinanciranje vzpostavitve kompetenčnih centrov za razvoj kadrov³⁹. Namen ukrepa je podpreti vzpostavitev in delovanje do desetih kompetenčnih centrov za razvoj kadrov. Kompetenčni centri so partnerstva med podjetji in drugimi organizacijami v okviru posamezne gospodarske panoge, ki bodo z dodatnim usposabljanjem zviševala usposobljenost kadrov, zaposlenih v panogi, in omogočala pridobivanje novih kompetenc za večjo konkurenčnost zaposlenih, podjetij in panoge na trgu. Ciljna skupina so podjetja v partnerstvih, ki delujejo na področju izbrane gospodarske panoge, in njihovi zaposleni. Med sofinanciranimi aktivnostmi so poleg vzpostavitve in delovanja kompetenčnega centra in razvoja modela kompetenc tudi priprava in izvedba usposabljanj zaposlenih.

Okvir 5: Primera sofinanciranja izobraževanja zaposlenih v Sloveniji

Sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost: namen programa Sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost je povečanje zaposljivosti z dvigom izobrazbene ravni, usposobljenosti in temeljnih veščin (ključnih kompetenc) zaposlenih. Ciljni skupini sta najvišje izobražen kader ali ključni kader za zagotavljanje konkurenčnosti v gospodarstvu in ciljne skupine, ki jim grozi izguba zaposlitve. Udeleženci izobraževanja morajo biti v času izobraževanja v rednem delovnem razmerju v podjetju, ki uveljavlja sofinanciranje stroškov izobraževanja. Na javni razpis za sofinanciranje izobraževanja se lahko prijavijo gospodarske družbe ali samostojni podjetniki. Sofinanciranje poteka na način povrnitve upravičenih stroškov izobraževanja ali usposabljanja. Sofinancirajo se stroški šolnin in izobraževanja ter potni stroški zaposlenih, ki se izobražujejo in usposabljaajo. Sofinanciranje se zagotavlja v višini najmanj 25 % in največ 80 % upravičenih stroškov (javni razpis za sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost za obdobje 2008—2010, 2008).

Interventni zakon o delnem povračilu nadomestila plače: v letu 2009 sprejeti interventni zakon o delnem povračilu nadomestila plače. Zakon določa, da ima delavec v času začasnega čakanja na delo pravico in obveznost usposabljanja 20 % časa. Pravico in obveznost zagotavlja delodajalec. Povračilo stroškov za usposabljanje znaša največ 500 evrov na udeleženca. Vendar zakon ne predvideva nadzora nad izvajanjem zakonske določbe in s tem nadzora nad učinkovitostjo porabe javnih sredstev.

7.2.3 Materialne spodbude odraslim za izobraževanje — mednarodna primerjava držav EU-27

V poglavju na podlagi kvalitativnih opisov izobraževalnih sistemov držav, ki so objavljeni v zbirki Eurybase, prikazujemo materialne spodbude države odraslim za izobraževanje v državah EU-27. Podatke dopolnjujemo s podatki iz nacionalnih poročil, pripravljenih za CONFINTEA VI (*6th international conference on adult education*), ki jo je organiziral Unesco, in s podatki publikacije *Individual learning accounts* (Cedefop, 2009).

³⁸ Uradni list RS št. 42/2009.

³⁹ Sklad za razvoj kadrov in štipendiranje je v letu 2010 (Ur. l. št. 64/2010 z dne 6. 8. 2010) objavil javni razpis za sofinanciranje vzpostavitve in delovanja kompetenčnih centrov za razvoj kadrov za obdobje 2010—2013.

Materialne spodbude odraslim za izobraževanje se v državah EU-27 razlikujejo glede na vrsto, višino in namen spodbude, kriterijev za dodelitev spodbude, prejemnika in ciljno skupino odraslih, ki so jim spodbude namenjene. Odraslim so za izobraževanje v državah EU-27 namenjene različne materialne spodbude za izobraževanje. Spodbude so lahko namenjene za pokritje stroškov, ki so neposredno povezani z izobraževanjem, ali stroškov, ki so posredno povezani z izobraževanjem. Običajno so namenjene za pokritje stroškov strokovnega in poklicnega izobraževanja ali izobraževanja za potrebe dela in redkeje za pokritje stroškov splošnega izobraževanja. Spodbudo za izobraževanje odraslih lahko prejme posameznik (udeleženec izobraževanja) ali delodajalec. Vrste spodbude odraslim za izobraževanje v državah EU-27 so: brezplačno izobraževanje, vavčerji, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje, povračilo stroškov izobraževanja, štipendije, razne denarne podpore in dodatki za izobraževanje, posojila za izobraževanje, kombinacija štipendije in posojila za izobraževanje, znižani stroški vpisnine, davčne spodbude in izobraževalni dopust. V nadaljevanju podrobneje prikazujemo vrste spodbud za vključevanje odraslih v izobraževanje v državah EU-27. V državah EU-27 so spodbude za izobraževanje praviloma namenjene za povečevanje vključenosti izbranih ciljnih skupin odraslih:

- brezposelni in drugi iskalci zaposlitve,
- zaposleni ali izbrane skupine zaposlenih (zaposleni v zasebnem sektorju, zaposleni v javnem sektorju, zaposleni za polni delovni čas, zaposleni v majhnih in srednje velikih podjetjih, zaposleni z atipičnimi oblikami zaposlitve ipd),
- druge izbrane ciljne skupine oseb, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje (nizko izobraženi, zgodnji osipniki⁴⁰, osebe, ki prejemajo socialno podporo, posamezniki, ki si ne morejo privoščiti izobraževanja, osebe, ki se vrnejo s porodniškega dopusta, osebe po prekinitvi prejemanja invalidne pokojnine in vrnitvi na delo, osebe s posebnimi potrebami).

Okvir 6: Pomen podpornih dejavnosti in zagotavljanja kakovosti ob uvedbi spodbud odraslim za izobraževanje

Država lahko povečuje vključenost odraslih v izobraževanje z različnimi oblikami spodbud (vavčerji, individualni izobraževalni računi, čeki za izobraževanje ipd), za katere je značilno, da posameznik sam izbere izobraževalni program ali izvajalca izobraževanja in zanj nameni spodbudo. Uvedba vavčerjev, individualnih izobraževalnih računov ipd pomeni povečanje pomena povpraševalno usmerjenega trga izobraževanja. Posamezniku omogoča večjo možnost izbire izobraževalnega programa in izvajalca izobraževanja, pri čemer obstaja nevarnost, da bo posameznik izbral nekakovosten izobraževalni program. Mednarodne izkušnje kažejo, da je smiselno, da država kot pogoj za dodelitev spodbude določi vključitev v akreditirani izobraževalni program ali akreditirano ustanovo ter s tem zagotavlja kakovostno izobraževanje (Dohmen, 2009, str. 19-20). Te oblike spodbud odraslim za izobraževanje povečujejo odzivnost izvajalcev izobraževanja na potrebe odraslih (Szovics, 2009, str. 108). Mednarodne izkušnje kažejo, da je smiselno sistematično spodbujati ciljne skupine odraslih za izobraževanje, jih informirati o koristih izobraževanja in ciljno komunicirati s skupinami odraslih, ki jim namenja spodbude (Dohmen, 2009, str. 19-20). Odrasle, ki so imeli v mladosti slabe izkušnje z izobraževanjem in se zato ne želijo vključiti v izobraževanje, se lahko motivira za izobraževanjem tudi z informiranjem o pozitivnih izkušnjah drugih odraslih, ki so se vključili v izobraževanje (Janssen, 2009, str. 70). Ob spodbudah za izobraževanje naj bodo posamezniku na voljo podpirne dejavnosti (informiranje, motiviranje, svetovanje, karierno vodenje) (Federighi, 2010, str. 14). Izvajajo naj se tudi evalvacije izobraževanja, s čimer se spodbuja doseganje zastavljenih ciljev izobraževanja in večje kakovosti izobraževanja (Federighi, 2010, str. 14). Priporočljivo je vnaprej vzpostaviti sistem kazalnikov za spremljanje vseh izobraževalnih programov.

⁴⁰ Mladi, ki so opustili redno formalno izobraževanje in imajo končano največ osnovno šolo.

Tabela 9: Vrste spodbud za izobraževanje odraslih, EU-27, šolsko leto 2008/2009

	Brezpl. izobraž.	Vavčerji	Individ. izobraževalni računi	Ček za izobraževanje	Povračil o strošk. izobraževanja	Štipendije	Denar. podpore in dodatki	Posojila za izobraževanje	Kombin štipendije in posojila	Davčne spodbude	Izobraževalni dopust	Znižani stroški vpisn.	Spodbude za delodajalce
Avstrija	X	X	X			X	X			X	X		
Belgija – francoski del	X			X							X		
Belgija -flamski del	X	X			X		X				X	X	X
Belgija – nemški del	X										X	X	
Bolgarija	X					X	X	X					X
Ciper	X					X					X		
Češka	X												
Danska	X						X						
Estonija	X									X			
Finska	X	X				X	X				X		
Francija	X										X		
Grčija	X												
Irska	X						X						
Italija	X		X										
Latvija	X												
Litva	X						X			X	X		
Luksemburg													
Madžarska	X							X					
Malta	X						X						
Nemčija	X	X		X			X	X		X	X		
Nizozemska							X						
Poljska	X						X	X					
Portugalska	X						X						
Romunija	X										X		
Slovaška	X												
Slovenija	X				X	X	X				X		X
Španija	X												
Švedska	X						X		x				
Anglija, Wales, Sev. Irska	X	X	X			X	X	X					
Škotska	X	X	X										

Viri: *National education system descriptions*, Eurydice, 2010; *Individual learning accounts*, Cedefop Panorama series, 163, 2009; CONFINTEA VI - *National reports – Europe and Nord America – Avstrija, Finska, Irska, Grčija, Nemčija, Poljska, Belgija (2009)*.

Slovenija, podobno kakor večina drugih držav EU-27, odraslim zagotavlja brezplačno izobraževanje.

Skoraj vse države EU-27 poročajo, da odraslim zagotavljajo brezplačno izobraževanje (gl. Tabelo 9). Izbrani brezplačni izobraževalni programi so lahko namenjeni vsem prebivalcem (Ciper, Grčija, Italija), pogosteje pa so namenjeni izbranim ciljnim skupinam prebivalcev: brezposelni in drugi iskalci zaposlitve (Belgija – francoski del, Belgija – flamski del, Bolgarija, Češka, Estonija, Irska, Latvija, Poljska, Portugalska, Romunija, Francija, Malta, Slovaška, Slovenija), zgodnji osipniki (Irska, Madžarska, Slovenija), osebe, ki so upravičene do socialne podpore (Anglija, Wales, Severna Irska, Belgija – flamski del), in osebe z nizkimi dohodki (Škotska), osebe, ki se vrnejo s porodniškega dopusta ali s služenja vojaškega roka (Romunija), osebe po prekinitvi prejemanja invalidne pokojnine (Romunija), prisilci za azil (Anglija, Wales, Severna Irska, Belgija – flamski

del), priseljenci (Švedska, Belgija-flamski del, Slovenija⁴¹), osebe z učnimi težavami (Švedska), tujci, ki se učijo angleščine (Anglija, Walles, Severna Irska), zaposleni (Belgija – francoski del, Slovenija), invalidi (Škotska, Slovenija), starejši (Slovenija), zaporniki (Belgija – flamski del), Romi (Slovenija). Izobraževanje je lahko za odrasle brezplačno v določenih izobraževalnih ustanovah. Tako so lahko izobraževalni programi za udeležence brezplačni v ustanovah, financiranih iz javnih sredstev (Ciper, Španija, Irska, Poljska, Španija). V nekaterih državah (Avstrija, Belgija – francoski del, Bolgarija, Češka, Danska, Estonija, Finska, Slovenija, Irska, Madžarska, Nemčija, Malta, Portugalska, Anglija, Walles, Severna Irska, Švedska) so brezplačni izbrani izobraževalni programi. Tako je lahko brezplačna udeležba v osnovnošolskem izobraževanju (Avstrija, Bolgarija, Estonija, Slovenija, Švedska, Belgija – flamski del), srednješolskem poklicnem in tehniškem izobraževanju (Avstrija), izbranih programih poklicnega izobraževanja (Belgija – francoski del⁴²), poklicnem in splošnem srednješolskem izobraževanju (Bolgarija⁴³, Estonija, Litva, Švedska), splošno izobraževalnih programih v okviru druge možnosti v izobraževanju (Belgija – flamski del), v izobraževalnih programih za pridobitev izbranih kvalifikacij, krajših programih (Češka), javnih izobraževalnih programih in poklicnem usposabljanju (Danska), začetnem poklicnem izobraževanju in usposabljanju (Finska), terciarnem izobraževanju (Madžarska⁴⁴), splošnem osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju (Latvija), programih za pridobitev splošnih veščin (Malta), javnih izobraževalnih programih (Portugalska), poklicnih in strokovnih programih (Portugalska), izbranih programih usposabljanja po srednješolskem izobraževanju za potrebe dela (Švedska), v izobraževanju za pridobitev prve kvalifikacije na ravneh 2 in 3 v okviru nacionalnega ogrodja kvalifikacij za osebe, stare med 19 in 25 let (Anglija, Walles in Severna Irska), nekaterih splošnoizobraževalnih programih (Slovenija).

Vavčerji so praviloma namenjeni izbranim socio-ekonomskim skupinam prebivalcev, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje in so se v praksi izkazali kot učinkovit ukrep. Posameznik od države prejme vavčer, s katerim so (financira) stroške izobraževanja (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Vavčerji so posamezniku praviloma na voljo enkrat in udeležba posameznika pri plačilu praviloma ni potrebna. Če pa se že zahteva, gre le za manjše zneske (Janssen, 2009, str. 67-68). V nekaterih primerih država da vavčerje posameznikom, ki izpolnjujejo vnaprej določene pogoje za dodelitev vavčerja. V drugih primerih lahko posameznik kupi vavčer, ki ima določeno vrednost, po ceni, ki je nižja od te vrednosti. V tem primeru so vavčerji po obliki spodbude podobni individualnim izobraževalnim računom (Fox, 2009, str. 57-58) (gl. naslednji odstavek o individualnih izobraževalnih računih). Vavčerji so lahko namenjeni vsem odraslim ali posameznim, praviloma depriviligiranim ciljnim skupinam prebivalcev (nižje izobraženi, starejši, brezposelni) (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Posameznik lahko prejme vavčer v določeni vrednosti, ki ga nameni izbranemu izvajalcu izobraževanja, lahko pa posameznik izbere izobraževalni program, v katerega se bo vključil, in denarni znesek od države ali institucije, ki izplačuje denar v vrednosti vavčerja, prejme neposredno izvajalec izobraževalnega programa (Fretwell, Columbano, 2000, str. 16). Z vavčerji je mogoče tudi povečati konkurenco med izvajalci izobraževalnih programov (Promoting adult learning, 2005, str. 66). Negativna stran vavčerjev so nekoliko zapleteni postopki (Fretwell, Columbano, 2000, str. 16). Vavčerje so uvedle Belgija (flamski del), Finska in Nemčija, medtem ko so jih v Avstriji, Angliji, Wallesu in na Škotskem uvedli v

⁴¹ Državljanji tretjih držav in njihovi družinski člani imajo pod določenimi pogoji pravico do brezplačnega učenja slovenskega jezika v skupnem obsegu največ 180 ur in pravico do udeležbe v programih seznanjanja s slovensko zgodovino, kulturo in ustavno ureditvijo (Vključevanje v slovensko družbo, 2009). Tretja država je vsaka država, ki ni članica EU ali EGP, ali ni Švicarska konfederacija (Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (uradno prečiščeno besedilo) (ZZDT-UPB2), Uradni list RS, št. 76/2007).

⁴² Udeležba je brezplačna za zaposlene in brezposelne.

⁴³ Brezplačno je izobraževanje v javnih izobraževalnih ustanovah.

⁴⁴ Za del odraslih, vpisanih v terciarno izobraževanje, je študij brezplačen in financiran z javnimi sredstvi.

kombinaciji z individualnim izobraževalnim računom (gl. naslednji odstavek). Vavčerji so lahko namenjeni posamezniku (Belgija – flamski del) ali delodajalcem. Ciljne skupine prejemnikov vavčerjev so lahko: zaposleni (Belgija – flamski del), migranti, nizko izobraženi brezposelni, posamezniki z učnimi težavami, starejši in upokojenci, posamezniki, vpisani na visokošolski študij, ki so prekinili študij in se vpisali na poletno univerzo (Finska). Vavčer se lahko dodeli za izbrani izobraževalni program: za poklicno izobraževanje ali izobraževanje (Belgija – flamski del) ali za splošno neformalno izobraževanje (Finska). Pogoji za dodelitev vavčerja je lahko tudi izobraževanje v okviru javno veljavnega usposabljanja (Belgija – flamski del). Vavčer ne krije nujno vseh stroškov izobraževanja. V Belgiji (flamski del) morajo zaposleni (razen nizko izobraženi) plačati polovico zneska vavčerja. Vavčer prejme posameznik. Izkušnje nekaterih držav kažejo, da uvedba vavčerjev pozitivno vpliva na udeležbo tistih odraslih v izobraževanju, ki se sicer v izobraževanje ne bi vključili. Izkušnje tudi kažejo, da je ob uvedbi vavčerjev odraslim smiselno zagotoviti tudi svetovanje (opredelitev izobraževalnih potreb, izbira izobraževalnega programa ipd.) (Janssen, 2009, str. 67).

Okvir 7: Primer vavčerjev: Belgija (flamski del) in Švica

Belgija (flamski del): v Belgiji (flamski del) so vavčerje uvedli leta 2003. Vavčerji so namenjeni zaposlenim, njihov namen je povečati vključenost odraslih v izobraževanje in izboljšati njihov položaj na trgu dela. Posameznik lahko kupi vavčer v vrednosti 250 evrov, od tega polovico plača posameznik, drugo polovico pa država. Ker želi država spodbujati večjo vključenost nizko izobraženih v izobraževanje, so zanje vavčerji brezplačni. Posameznik lahko vavčer uporabi za pokritje neposrednih stroškov izobraževanja, kariernega vodenja ali ugotavljanja kompetenc. Z vavčerjem ni mogoče nadomestiti stroškov delodajalca za izobraževanje zaposlenega. Posameznik lahko prejme več vavčerjev, vavčer pa mora uporabiti pri akreditirani izobraževalni ustanovi. V letu 2007 je bilo podeljenih 250.130 vavčerjev v skupni vrednosti 34.077.810 evrov. Posamezniki, ki se vključijo v visokošolsko izobraževanje, lahko prejmejo vavčer v vrednosti do 500 evrov (Augustyns et al, 2009, str. 73–74).

Švica: v Švici so v letih 2006 in 2007 izvedli poskus z vavčerji za izobraževanje odraslih. V Švici je vključenost odraslih v izobraževanje višja od evropskega povprečja, vendar pa so velike razlike v vključenosti različnih socialno-ekonomskih skupin odraslih v izobraževanje. V začetku januarja 2006 je 2.400 naključno izbranih posameznikov prejelo vavčer za izobraževanje, ki so ga lahko uporabili za katero koli izobraževanje s kakršno koli vsebino. Po uvedbi vavčerjev se je vključenost v izobraževanje povečala. Vključenost posameznikov, ki so prejeli vavčer, je bila višja kakor vključenost posameznikov, ki vavčerja niso prejeli (Messer, Wolter, 2009).

Individualni izobraževalni računi povečujejo odgovornost posameznika za lastno izobraževanje in so se v praksi izkazali za učinkovit ukrep za povečanje predvsem vključenosti bolj izobraženih odraslih v izobraževanje. Individualni izobraževalni račun je varčevalni račun na ime posameznika, na katerem posameznik v daljšem obdobju varčuje denar, ki ga bo porabil za pokritje stroškov izobraževanja⁴⁵. Na ta račun lahko denar položita tudi država ali delodajalec (Janssen, 2009, str. 67). Posameznik odpre izobraževalni račun pri ustanovi, ki upravlja z individualnimi izobraževalnimi računi. Ustanova ni nujno banka. Posameznik izbere izobraževanje, stroške izobraževanja pa plača ustanova, ki upravlja z individualnimi izobraževalnimi računi, neposredno izvajalcu izobraževanja (Szovics, 2009, str. 109). Zasnova individualnih izobraževalnih računov temelji na predpostavki, da se bo posameznik v času delovne dobe večkrat izobraževal in zato občasno potreboval denar za pokritje stroškov izobraževanja. Ker ta oblika spodbude predvideva, da mora tudi posameznik sam varčevati za izobraževanje, ta ukrep ni (najbolj) ustrezen za spodbujanje vključenosti nizko izobraženih, ki imajo praviloma nizke dohodke, v izobraževanje. Bolj verjetno je, da bodo za izobraževanje na ta način varčevali visoko izobraženi. Glavni namen individualnih

izobraževalnih računov je zmanjšati stroške izobraževanja za posameznika in s tem spodbuditi večjo vključenost odraslih v izobraževanje (Janssen, 2009, str. 67—72). Pri individualnih izobraževalnih računov je treba zagotoviti tudi kontrolo nad porabo denarja in preverjati, ali je bil porabljen v skladu z namenom (Dohmen, 2009, str. 19—20). Izobraževalne račune imajo v Avstriji (Gornja Avstrija), Angliji, Walesu, na Škotskem in v Italiji. Na Nizozemskem sta bila izvedena dva pilotna projekta v obdobju 2001—2003. Individualni izobraževalni računi so v državah EU-27 namenjeni izbranim ciljnim skupinam oseb: zaposlenim (Avstrija), nizko kvalificiranim ali osebam brez kvalifikacij (Anglija, Wales), osebam določeno starostjo, ki niso vključeni v redno izobraževanje in zaslužijo manj od uradno določenega zneska (Škotska), brezposelnim, zaposlenim z atipičnimi oblikami zaposlitve, ženskam, ki se vrnejo na delo po daljši prekinitvi (Italija – Toskana in Umbrija). Njihov namen je povečati vključenost izbranih skupin odraslih v izobraževanje (Avstrija, Wales) ali dati posamezniku več možnosti pri izbiri izobraževanja (Anglija). Posameznik prejme na leto določen znesek denarja v obliki vavčerja, ki ga porabi za izobraževanje (Anglija, Wales), ali pa je upravičen do sofinanciranja stroškov izobraževanja (povrnitev stroškov) v višini določenega deleža stroškov izobraževanja, pri čemer je določen najvišji možni absolutni znesek financiranja (Avstrija). V Walesu je najvišja možna višina zneska 200 funtov na izobraževalno leto. Pogoj za odprtje individualnega izobraževalnega računa je lahko izobraževanje v javno veljavnem izobraževalnem programu pri akreditiranih izvajalcih izobraževanja (Anglija, Wales). V Walesu posameznik lahko prejme v šolskem letu določeno vsoto denarja, ki ga porabi za pokritje stroškov izobraževanja, sprejemnih izpitov ali vpisnine.

Okvir 8: Individualni izobraževalni računi za izobraževanje odraslih (Avstrija) in individualne izobraževalne kreditne kartice (Italija — Toskana in Umbrija)

Individualni izobraževalni računi v Gornji Avstriji: Gornja Avstrija, ki je imela v letu 2009 na dan 1. januarja 1.410.403 rezidentov in 596.000 zaposlenih, ki so imeli socialno zavarovanje (Statistics Austria, 2010), z izobraževalnimi računi spodbuja vključenost zaposlenih v nadaljnje poklicno izobraževanje. Glavni cilj ukrepa je povečati vključenost zaposlenih v izobraževanje in izboljšati njihove možnosti na trgu dela. Ukrep je namenjen predvsem zaposlenim osebam. Posameznik prejme spodbudo pod pogojem, da sam prostovoljno izbere izobraževanje, da je vsebina izobraževanja povezana z njegovim trenutnim delom in da izobraževalni program izpolnjuje določena merila glede kakovosti. Izobraževalni račun je osebni bančni račun, ki ga odpre vlada Gornje Avstrije. Model pomoči temelji na sofinanciranju stroškov izobraževanja. Del denarja prispeva posameznik, del zvezna dežela. Določena sta tako največji delež zneska, ki ga prispeva zvezna dežela, in najvišji absolutni znesek. Račun zagotavlja posamezniku določeno raven denarne pomoči v obdobju petih let. Individualni izobraževalni račun ima štiri različne oblike, ki se med seboj razlikujejo glede na cilj, ciljno skupino in znesek pomoči: splošni, posebni, izjemni in inovativni izobraževalni račun (Bauer, 2009, str. 25—26). Splošni izobraževalni račun je namenjen pokritju stroškov poklicnega usposabljanja ali usposabljanja za pričetek visokošolskega poklicnega izobraževanja. Posebni izobraževalni račun je namenjen pokritju stroškov poklicnega usposabljanja, katerega namen je pridobitev certifikata. Izjemni izobraževalni račun je namenjen pokritju stroškov določenih izobraževanj za ciljne skupine odraslih (na primer za ženske, ki se vrnejo na delo). Inovativni izobraževalni račun je namenjen inovativnim programom izobraževanja za izbrane skupine udeležencev izobraževanja (na primer kulturni delavci). Posameznik, ki je vključen v izobraževanje, v okviru splošnega izobraževalnega računa dobi povrnjenih do 50 % stroškov izobraževanja. Posamezne ciljne skupine udeležencev (nizko izobraženi, starejši) so upravičene do večje denarne pomoči. Osebe, starejše od 40 let, in nekvalificirane osebe, lahko prejmejo do 80 % povrnjenih sredstev izobraževanja (*Organisation of the education system in Austria* 2007/2008, 2010). Najvišji absolutni znesek je bil v letu 2009 880 evrov (za starejše in nizko izobražene v letu 2008 1.250 evrov). Pri posebnih izobraževalnih računih je relativni znesek sofinanciranja s strani zvezne dežele enak kakor pri splošnem izobraževalnem računu, absolutni pa je višji (2009: 1.770 evrov; za nizko izobražene in starejše od 40 let: 2.210 evrov). Pri izjemnih izobraževalnih računih znaša

⁴⁵ Po opredelitvi, uporabljeni za potrebe pilotnih projektov, s katerimi so na Nizozemskem uvedli individualne izobraževalne račune.

višina sofinanciranja 75 % (in največ 1.250 evrov v letu 2008), za izbrane skupine udeležencev pa je določen le absolutni znesek, ki je višji kakor pri drugih skupinah odraslih (3.100 evrov v letu 2009). Pri inovativnih izobraževalnih računih najvišji delež sofinanciranja s strani zvezne dežele ni določen, skupni znesek denarja pa na leto znaša približno 730.000 evrov (Bauer, 2009, str. 27). Do zdaj je iz sklada za nadaljnje izobraževanje sredstva prejelo 65.000 zaposlenih. Skupni proračun vlade Gornje Avstrije za izobraževalne račune je v letu 2008 znašal 9,6 milijona evrov. V letu 2006 je približno 20.000 zaposlenih uporabilo izobraževalni račun. Pomoč se praviloma dodeli za izobraževalne dejavnosti, ki zagotavljajo splošno ali posebno poklicno usposabljanje (računalniški tečaji, jezikovni tečaji, poslovna izobraževanja ipd.) (*Organisation of the education system in Austria 2007/2008, 2010*).

Individualne izobraževalne kreditne kartice v Italiji (Toskana in Umbrija): V Italiji (Toskana in Umbrija) so uvedli t. i. individualne izobraževalne kreditne kartice. Kreditna kartica je kartica na posameznikovo ime, na kateri je naložena določena vsota denarja. Limit kreditne kartice je 2.500 evrov. Posameznik lahko denar nameni za formalno in neformalno izobraževanje, naključno učenje, učni material, pokritje stroškov prevoza in nastanitve ipd. Glavni namen ukrepa je postaviti posameznika v središče izobraževalnega procesa. Do spodbude so upravičeni predvsem brezposelni in zaposleni z atipičnimi oblikami zaposlitve. Posameznik se, pred prejemom individualne izobraževalne kartice, vključi v svetovanje na zavodu za zaposlovanje. Svetovalci za izobraževanje in poklicni razvoj se pogovorijo s posameznikom, da spoznajo posameznikove načrte v zvezi z izobraževanjem in kariernim razvojem. Svetovalec ugotavlja v enem ali več intervjujih primernost posameznika za izobraževanje, posamezniku pomaga načrtovati njegovim potrebam prilagojeno izobraževalno dejavnost z namenom doseganja zaposlitvenih in poklicnih ciljev, pomaga premagovati ovire pri izobraževanju in spremlja njegov izobraževalni proces od začetka do zaključka izobraževanja. Svetovalec in odrasli skupaj pripravita izobraževalni projekt. Ko je individualni izobraževalni projekt pripravljen, zavod za zaposlovanje obvesti posameznika in lokalno ustanovo, ki izdaja kreditne kartice, da izda kartico na posameznikovo ime. Kreditna kartica spodbuja posameznika k večji lastni aktivnosti v procesu izobraževanja in individualizaciji izobraževanja. Ob tem je treba zagotoviti kakovostno svetovanje in vzpostaviti spremljanje izobraževanja posameznika (Vilante, 2009, str. 81—83).

Okvir 9: Čeki za izobraževanje — Severno Porenje-Vestfalija (Nemčija)

V Severnem Porenju-Vestfalija so čeke za izobraževanje uvedli leta 2006 z namenom povečati vključenost zaposlenih v majhnih in srednje velikih podjetjih (podjetjih z največ 250 zaposlenimi) v izobraževanje in usposabljanje. Povprečna vrednost čeka znaša 330 evrov. Program financira Evropski socialni sklad. Ček prejme podjetje ali neposredno zaposleni za udeležbo v nadaljnjem poklicnem izobraževanju na pobudo delodajalca ali na lastno pobudo. Posamezniku ček omogoča 50-odstotno znižanje celotnih stroškov izobraževanja, vendar v vrednosti največ 500 evrov. Posameznik ali podjetje se morata, preden prejmeta ček za izobraževanje, obvezno udeležiti svetovanja v eni od svetovalnih ustanov (zbornice, centri za izobraževanje odraslih, svetovalne mreže, ustanove za spodbujanje gospodarstva), ki ni podjetje ali organizacija, v kateri je posameznik zaposlen. Po svetovanju posamezniki, ki so zainteresirani za izobraževanje, prejmejo ček, ki ga unovčijo v izbrani izobraževalni ustanovi. Svetovanje je bilo uvedeno z namenom olajšati izbiro izobraževanja za osebe in podjetja, ki nimajo veliko izkušenj pri načrtovanju svojega izobraževanja. Svetovalna ustanova posamezniku svetuje pri izbiri izobraževalnega programa in pri ugotavljanju njegovih trenutnih in prihodnjih potreb po izobraževanju. Svetovanje je tako tudi del kariernega svetovanja in usmerjanja. Postopke v zvezi z vplačevanjem čeka izvede izobraževalna ustanova. V približno dveh letih po uvedbi čekov za izobraževanje je bilo podeljenih 195.000 čekov (Thierfelder, 2009).

Čeki za izobraževanje so podoben ukrep kakor vavčerji. Država ček za izobraževanje praviloma nameni izbranim ciljnim skupinam prebivalstva, ki lahko ta ček prejmejo in unovčijo pri vključitvi v tisto vrsto izobraževanja, za katerega je ček namenjen. Čeke za izobraževanje so uvedli v Belgiji (francosko govoreči del) in v Nemčiji (Severno Porenje-Vestfalija). V Belgiji (francosko govoreči del) so namenjeni zaposlenim v majhnih in srednje velikih podjetjih in samozaposlenim za udeležbo v splošnoizobraževalnih programih, ki omogočajo pridobitev prenosljivih znanj in veščin. Podjetja namreč zaposlenim zagotavljajo predvsem znanje,

ki je neposredno povezano z delom, in v manjši meri splošno znanje, ki povečuje posameznikovo prilagodljivost na trgu dela.

Znižani stroški vpisnine so redek ukrep za spodbujanje izobraževanja odraslih. V Belgiji (nemško govoreči del) morajo odrasli za izobraževanje plačati vpisnino, ki pa je za nekatere skupine oseb (brezposelni, prosilci za azil, osebe s statusom begunca) znižana. Znižano vpisnino imajo tudi v Belgiji (flamski del), kjer različne zveze običajno ponujajo znižane vpisnine za svoje člane, ob tem pa upoštevajo posameznikov dohodek.

V nekaterih primerih lahko posameznik zaprosi za povračilo stroškov izobraževanja. V Belgiji (flamski del) lahko udeleženci izobraževalnih programov za pridobitev diplome po zaključku izobraževanja zaprosijo za delno ali celotno povračilo stroškov šolnine. Sofinanciranje izobraževanja na način povrnitve stroškov izobraževanja je bilo vpeljano tudi v Sloveniji (gl. poglavje 7.2.2 o spodbudah za izobraževanje v Sloveniji).

Pogosta oblika pomoči odraslim v izobraževanju so štipendije, različne podpore in dodatki k izobraževanju. Večina držav EU-27 odraslim ponuja razne oblike denarnih pomoči za izobraževanje (štipendije, razne podpore in dodatki k izobraževanju). Praviloma so namenjene za spodbujanje udeležbe v poklicnih in strokovnih izobraževalnih programih.

- Štipendije za odrasle: imajo jih v Avstriji, Bolgariji, na Cipru, Finskem, v Angliji, Walesu, na Severnem Irskem in v Sloveniji. Praviloma so namenjene izbranim ciljnim skupinam prebivalstva: brezposelnim (Bolgarija⁴⁶), kvalificiranim zaposlenim (Finska), mladim za udeležbo v nekaterih izobraževalnih programih (Anglija, Wales, Severna Irsko). V Bolgariji so do štipendije za usposabljanje, ki omogoča pridobitev strokovne kvalifikacije, upravičeni aktivni iskalci zaposlitve. Višina štipendije je lahko enaka za vse (Finska) ali različna, glede na vnaprej določena merila: posameznikov socialni položaj ali osebne okoliščine (Avstrija, Ciper, Anglija, Wales, Severna Irsko), status aktivnosti (Slovenija), cilji izobraževanja (Avstrija), učni dosežki ali uspešnost posameznika pri izobraževanju (Ciper, Slovenija) in starost posameznika (Finska, Anglija, Wales, Severna Irsko, Slovenija). Na Finskem je določena starost najmanj 30 in manj kakor 64 let, v Sloveniji največ 18 ali 26 let, v Angliji, Walesu in na Severnem Irskem 16—19 let. V Angliji, Walesu in na Severnem Irskem je namen štipendije spodbuditi mlade, da ostanejo v rednem izobraževanju tudi po dopolnjenem šestnajstem letu starosti. Pogoji za pridobitev štipendije je lahko učni sporazum (dokument, ki določa pogoje, ki jih mora prejemnik pomoči izpolnjevati: navzočnost na predavanjih, uspešno opravljanje šolskih obveznosti in izpolnjevanje nalog). Posameznik, ki uspešno napreduje, je upravičen do periodičnega bonusa v vrednosti določenega zneska.
- Denarne podpore in različni dodatki: imajo jih Avstrija, Belgija – flamski del, Bolgarija, Danska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Anglija, Wales, Severna Irsko, Poljska, Švedska, Litva, Finska, Nemčija, Portugalska, Irsko in Slovenija. Denarna pomoč je lahko namenjena pokritju stroškov izobraževanja ali drugih stroškov (prevoz, prehrana, bivanje, varstvo otrok). Denarna podpora in različni dodatki so lahko namenjeni brezposelnim ali iskalcem zaposlitve (Belgija – flamski del, Bolgarija, Malta, Poljska, Finska, Irsko), posameznikom, ki si ne morejo privoščiti izobraževanja, ali socialno ogroženim in depriviligiranim posameznikom (Malta, Anglija, Wales, Severna Irsko), osebam s posebnimi potrebami ali kroničnimi boleznimi (Nizozemska), staršem samohranilcem in osebam z učnimi težavami (Irsko), nizko kvalificiranim in starejšim (Nemčija), zaposlenim, ki odidejo na izobraževalni

⁴⁶ V Bolgariji so do štipendije za usposabljanje, ki omogoča pridobitev strokovne kvalifikacije, upravičeni aktivni iskalci zaposlitve.

dopust (Finska). Za dodelitev denarne pomoči je lahko določeno tudi starostno merilo (Nizozemska, Irska). Podpore in dodatki so namenjeni odraslim za udeležbo pri usposabljanju za potrebe dela (Švedska). Podpore in dodatke lahko prejmejo vpisani v izbrani izobraževalni program (Belgija — flamski del, Nizozemska, Nemčija⁴⁷, Danska, Švedska, Finska, Irska, Portugalska, Slovenija). Udeleženci lahko prejmejo dodatke za pokritje stroškov, povezanih z bivanjem⁴⁸ (Belgija — flamski del, Finska, Slovenija), dodatek za spodbudo, napredek ali dodatek za aktivnost (Belgija — flamski del, Slovenija), dodatek za izobraževanje (Estonija, Finska, Portugalska, Švedska, Severna Irska, Portugalska), dodatek za socialni napredek (Belgija — flamski del), dodatek za prevoz (Belgija — flamski del, Slovenija), dodatek za nastanitev (Belgija — flamski del), plačano obvezno zdravstveno zavarovanje in predhodni zdravniški pregled (Slovenija), subvencionirano prehrano (Slovenija). Do denarnega dodatka so upravičeni iskalci zaposlitve ali brezposelni (Belgija — flamski del, Estonija, Slovenija), zaposleni in samozaposleni (Finska), osebe z nizkimi dohodki (Severna Irska), osebe, ki se izobražujejo v določenih vrstah izobraževalnih programov (Avstrija, Belgija — flamski del, Portugalska, Severna Irska, Anglija, Wales, Severna Irska, Švedska), določene skupine udeležencev usposabljanja v kmetijstvu (Belgija — flamski del).

Okvir 10: Primeri dodatkov za izobraževanje v Belgiji (flamski del), v Angliji, Walesu, Severni Irski in na Finskem

Belgija (flamski del): določene skupine udeležencev usposabljanja v kmetijstvu so za čas izobraževanja pod vnaprej določenimi pogoji upravičene do dodatka za socialni napredek v višini 6 evrov. Znesek je plačan udeležencem, ki predložijo certifikat o izobraževanju, ki vključuje najmanj 75 ur izobraževanja v predavalnici. 8-urni delavnik se šteje kot štiri izobraževalna obdobja. Vsi iskalci zaposlitve lahko prejmejo dodatek za prevoz, dodatek za nastanitev, udeleženci, ki imajo otroke v predšolski starosti, pa tudi otroški dodatek. Iskalci zaposlitve iz družin z enim dohodkom lahko prejmejo znesek za spodbudo.

Anglija, Wales in Severna Irska: mladi, stari 19 let ali več, ki so rezidenti Anglije in so vpisani v redno izobraževanje na nižjih ravneh izobraževanja (druga in tretja raven v okviru nacionalnega sistema kvalifikacij, ki ima pet stopenj), so upravičeni do dodatka za izobraževanje, ki je namenjen kritju stroškov izobraževanja, vključno z nakupom knjig, opreme in kritja stroškov prevoza.

Finska: zaposleni in samozaposleni, ki imajo najmanj deset let delovne dobe in želijo oditi na izobraževalni dopust za najmanj dva meseca, so upravičeni do dodatka za izobraževanje. Dodatek je bil uveden leta 1998. Višina dodatka za izobraževanje je enaka nadomestilu za brezposelne, posameznik pa lahko prejema dodatek največ 500 dni. Čas prejemanja dodatka za izobraževanje je odvisen od delovne dobe posameznika. Vsak polni mesec delovne dobe podaljša čas prejemanja za 0,8 dneva. Višina zneska, ki ga posameznik prejema, je odvisna od dohodka pred izobraževanjem. Osnovni znesek je 500 evrov na mesec. Višina zneska je odvisna od višine posameznikovega dohodka pred izobraževanjem. Država lahko jamči tudi bančno posojilo.

Posojila za izobraževanje so redka oblika denarne pomoči odraslim za izobraževanje. Posameznik, ki se izobražuje, lahko pod ugodnimi posojilnimi pogoji pridobi posojilo, ki je namenjeno pokrivanju neposrednih stroškov izobraževanja ali stroškov, ki so posredno povezani z izobraževanjem. Posojila za izobraževanje kot oblika pomoči države niso navadna bančna posojila, ampak je pri njihovem zagotavljanju dejavna vloga države, ki lahko vpliva na pogoje posojil, tako da subvencionira obrestno mero ali na odlog plačila

⁴⁷ Mlajši zaposleni, stari manj kakor 25 let, ki so končali javno veljavni poklicni izobraževalni program, lahko prejmejo dodatek za nadaljevanje izobraževanja v okviru programa poklicnega izobraževanja za visoko nadarjene posameznike.

⁴⁸ Za prevoz, prehrano, nastanitev med izobraževanjem.

komercialnih posojil pri bankah. V državah EU-27 so posojila redkejša oblika pomoči. Imajo jih na Madžarskem, v Bolgariji, v Nemčiji, na Poljskem in v Angliji, Walesu in na Severnem Irskem.

Okvir 11: Posojila za izobraževanje — Anglija, Wales, Severna Irska

Posameznik lahko najame posojilo za poklicni razvoj. Posameznik lahko najame posojilo od banke, ki ji država subvencionira obrestno mero, dokler se posameznik izobražuje ali usposablja. Posameznik, ki je starejši od 18 let, si lahko sposodi znesek v višini do 80 % stroškov šolnine ali 100 % stroškov šolnine, če je brezposeln že najmanj tri mesece, ko zaprosi za posojilo. S posojilom lahko poleg stroškov šolnine pokrije tudi celotne stroške učbenikov in drugega učnega gradiva. Znesek posojila ne sme presegati 8.000 funtov.

Redka oblika pomoči odraslim za izobraževanje je tudi kombinacija štipendije in posojila za izobraževanje. Pomoč za izobraževanje kot kombinacija štipendije in posojila lahko dobijo odrasli na Norveškem in Švedskem. Posojilo lahko najamejo za formalno izobraževanje (Norveška, Švedska), na Švedskem pa tudi za nekatere oblike neformalnega izobraževanja (programi usposabljanja po srednješolskem izobraževanju). Na Norveškem se lahko do 40 % vrednosti posojila spremeni v štipendijo, če posameznik opravi izpitne obveznosti in njegov dohodek ne presega določenega zneska. Na Švedskem štipendija običajno znaša 34,3 % celotnega zneska denarne pomoči, pod posebnimi pogoji je lahko višja (80,1 %). Odrasli, starejši od 25 let, lahko prejmejo višjo štipendijo za osnovnošolsko ali srednješolsko izobraževanje.

Davčne spodbude so redka oblika spodbud za izobraževanje, namenjene so lahko posamezniku ali podjetju ali organizaciji. Davčne olajšave so razmeroma preprost ukrep za povečanje vključenosti odraslih v izobraževanje. Lahko so namenjene podjetju ali organizaciji, ki (so)financira posameznikovo izobraževanje, ali neposredno posamezniku kot plačniku svojega izobraževanja (Brummelkamp, Elk, Kok, 2005, str. 21). Davčne spodbude so ustrezen ukrep za povečanje vključenosti posameznikov z visokimi dohodki v izobraževanje in manj ustrezen za povečevanje vključenosti v izobraževanje posameznikov z nizkimi dohodki. Davčne olajšave imajo v Avstriji, Estoniji, Litvi in Nemčiji. Namenjene so lahko vključenim v izobraževanje (Avstrija, Litva, Estonija) ali podjetjem (Avstrija). V Litvi lahko posameznik uveljavi davčno olajšavo za poklicno izobraževanje in usposabljanje in za visokošolski študij. V izjemnih primerih, če posameznik ne more uveljaviti davčne olajšave za izdatke za izobraževanje, lahko to stori njegov družinski član. V Nemčiji lahko posameznik uveljavi davčno olajšavo za nadaljnje poklicno izobraževanje in usposabljanje.

Okvir 12: Davčne olajšave za izobraževanje zaposlenih za podjetja — Avstrija

V Avstriji imajo od leta 2002 davčne olajšave za podjetja, za interno izobraževanje v podjetjih ali organizacijah (v višini 20 % stroškov izobraževanja), namenjene podjetjem. Najvišja možna davčna olajšava je 2.000 evrov na dan ali za eno izobraževalno dejavnost. Olajšave so namenjene za poklicno ali strokovno izobraževanje in visokošolski študij ter za nekatere izdatke v zvezi z izobraževanjem. Posameznikom so davčne olajšave namenjene za nadaljnje izobraževanje in usposabljanje (za nadgradnjo znanj v trenutnem poklicu), stroške usposabljanja v trenutnem poklicu in stroške usposabljanja za nov poklic in za nekatere druge izdatke (komercialna znanja, uporaba računalnika za začetnike, jezikovni tečaji, izdatki za tehnično literaturo).

V nekaterih državah je izobraževalni dopust bistveni daljši kakor v Sloveniji. V Sloveniji je pogosta ovira pri izobraževanju odraslih, da se izobraževanje ni skladalo z urnikom dela (gl. poglavje 6). Izobraževalni dopust zaposlenim omogoča lažje usklajevanje dela in izobraževanja. Pravica do izobraževalnega dopusta je urejena z zakonom ali s kolektivnimi pogodbami, zaposleni pa so upravičeni do plačanega izobraževalnega

dopusta (Avstrija, Slovenija, Belgija, Ciper, Francija, Litva, Romunija, Nemčija) ali neplačanega izobraževalnega dopusta (Slovenija, Ciper). Posameznik je lahko upravičen tudi do nekaterih drugih ugodnosti (zdravstveno zavarovanje, čas za izobraževanje se šteje v pokojninsko shemo). V državah EU-27 se izobraževalni dopust razlikuje glede na to, kdo je upravičen do izobraževalnega dopusta: vsi zaposleni (Finska, Slovenija, Litva, Romunija), zaposleni v zasebnem sektorju (Belgija – francosko govoreči del, Belgija – flamski del, Belgija – nemški del), pogodbeno zaposleni v neodvisnih javnih ustanovah (Belgija – francosko govoreči del, Estonija). V dolžini izobraževalnega dopusta so razlike glede na najdaljše možno trajanje. V Avstriji lahko traja od 3–12 mesecev, na Finskem največ dve leti v obdobju petih let, v Nemčiji največ pet dni na leto. Na Finskem so zaposleni in samozaposleni, ki imajo najmanj deset let delovne dobe in želijo oditi na izobraževalni dopust za najmanj dva meseca, upravičeni do dodatka za izobraževanje (gl. odstavek o dodatkih za izobraževanje). Pogoji za odobritev izobraževalnega dopusta je lahko tudi trajanje izobraževanja (v Belgiji – francosko in nemško govoreči del mora izobraževanje trajati najmanj 32 ur na leto in največ 80–120 ur na leto, trajanje izobraževalnega dopusta pa je enako številu ur izobraževanja). Trajanje izobraževalnega dopusta je lahko odvisno tudi od ravni ali vrste izobraževalnega programa (Estonija, Litva), vrste in obsega študijskih obveznosti (Litva), delovne dobe pri obstoječem delodajalcu (Finska). Denarno nadomestilo lahko posamezniku za čas izobraževanja plača zavod za zaposlovanje (Avstrija) ali delodajalec (Belgija – francosko govoreči del in flamski del, Romunija). Delodajalec lahko v nekaterih državah zaprosi za povračilo stroškov plačila izobraževalnega dopusta ministrstvo za zaposlovanje in delo ali poseben sklad za te namene (Belgija – francosko in nemško govoreči ter flamski del). Posameznik lahko izobraževalni dopust izkoristi le za izobraževanje, ki je povezano s potrebami njegovega trenutnega dela (Ciper) ali pa tudi za druga izobraževanja (Belgija – francosko in nemško govoreči ter flamski del, Nemčija). V Nemčiji lahko zaposleni izkoristijo izobraževalni dopust za splošno, poklicno in politično izobraževanje po lastni izbiri pri javno veljavnem izvajalcu izobraževanja.

Okvir 13: Izobraževalni dopust – Avstrija, Belgija (francoski, flamski in nemški del), Estonija, Finska in Litva

Avstrija: izobraževalni dopust je bil uveden leta 1998, traja pa lahko od tri do dvanajst mesecev. Zaposleni in delodajalec se lahko dogovorita o izobraževalnem dopustu. V tem času posameznik prejema dodatek za nadaljnje izobraževanje odraslih od zavoda za zaposlovanje (Arbeitsmarktservice), ki je enak znesku plačanega porodniškega dopusta (fiksni dnevni znesek neodvisno od višine dohodka) ali nadomestilu za brezposelnost (pri osebah, starih 45 let ali več), če je ta znesek višji. Izobraževalni dopust je namenjen posameznikom, ki želijo pridobiti izobrazbo ali visokošolsko diplomu v poznejšem starostnem obdobju. Posamezniki, ki koristijo izobraževalni dopust, so upravičeni tudi do zdravstvenega zavarovanja. Od januarja 2000 se čas, v katerem oseba, starejša od 45 let, prejema dodatek za nadaljnje izobraževanje, šteje v pokojninsko shemo.

Belgija (francosko govoreči del): polno zaposleni in v nekaterih primerih delno zaposleni v zasebnem sektorju in nekateri pogodbeno zaposleni v neodvisnih javnih ustanovah so upravičeni do plačanega izobraževalnega dopusta. Dopust plača delodajalec, ki lahko zaprosi za povračilo stroškov zvezno ministrstvo za zaposlovanje in delo. V ta namen je vzpostavljen poseben sklad, v katerega vplačujejo država in zaposleni. Vsebina izobraževanja ni nujno povezana z dejavnostjo podjetja, niti z delom zaposlenega ali poklicnim oziroma kariernim razvojem. Vendar posameznik ne more dobiti izobraževalnega dopusta za izobraževanje, povezano s hobiji. Delodajalec mora plačevati izobraževalni dopust, dokler se zaposleni izobražuje. Trajanje izobraževalnega dopusta je enako številu ur izobraževanja. Izobraževanje, v katerega se vključijo zaposleni, mora trajati najmanj 32 ur na leto, zgornja meja pa je od 80 do 120 ur, odvisno od vrste izobraževanja in od tega, ali izobraževanje poteka med delovnim časom ali izven njega.

Belgija (flamski del): plačani izobraževalni dopust je namenjen zaposlenim v zasebnem sektorju. Posamezniki so upravičeni do izobraževalnega dopusta za čas izobraževanja, če izobraževanje poteka med delovnim časom. Če se izobražujejo v svojem prostem času, so upravičeni do dodatnega časa za izobraževanje. V tem primeru izobraževalni

dopust plača delodajalec, znesek izplača ob izplačilu plače, delodajalec pa lahko zaprosi za povračilo stroškov sklad, ki je ustanovljen za ta namen. Število plačanih ur je enako številu ur izobraževanja in je omejeno z vrsto izobraževalnega programa in s tem, ali izobraževanje sovпада z delovnim časom. Namen izobraževalnega programa je lahko strokovni razvoj, ni pa nujno, da je povezan s posameznikovim trenutnim poklicem.

Belgija (nemško govoreči del): zaposleni za polni delovni čas v zasebnem sektorju so upravičeni do izobraževalnega dopusta z namenom izboljšanja splošne ali poklicne izobrazbe. Plačo obdržijo pod pogojem, da obiskujejo enega ali več izobraževalnih programov, določenih z zakonom. Povezava med njihovo zaposlitvijo in izbranim področjem izobraževanja ni nujna. Zaposleni v javnem sektorju, v provincinah, na občinah, brezposelni, samozaposleni učitelji in še nekatere druge skupine zaposlenih niso upravičene do plačanega izobraževalnega dopusta. Dolžina izobraževalnega dopusta je odvisna od izobraževalnega programa, v katerega se vključi posameznik. Izobraževanje mora trajati najmanj 32 ur na leto in največ 180 ur. Posameznik lahko koristi izobraževalni dopust pred končnim izpitom ali v mesecu, tednu ali delno med letom in delno pred izpiti. Lahko ga koristi v dnevih ali urah. Zaposleni med izobraževalnim dopustom prejema plačo. Podjetju določen znesek plače povrne zvezno ministrstvo za delo.

Estonija: za izobraževalni dopust lahko zaprosijo zaposleni po pogodbi o delu in javni uslužbenci. Posameznik ima pravico do tridesetih koledarskih dni izobraževalnega dopusta za formalno izobraževanje ali z delom povezano usposabljanje. Posameznik je v tem primeru upravičen do dvajsetih dni plačanega izobraževalnega dopusta v višini povprečne plače. Za dokončanje formalnega izobraževanja lahko posameznik izkoristi dodatnih petnajst dni izobraževalnega dopusta, v tem času pa prejema minimalno plačo. Udeleženci splošnega neformalnega izobraževanja so upravičeni do neplačanega izobraževalnega dopusta.

Finska: posameznik, ki je bil pri istem delodajalcu zaposlen za polni delovni čas najmanj eno leto, je upravičen do največ dveh let izobraževalnega dopusta v obdobju petih let pri istem delodajalcu. Delodajalec lahko prestavi začetek študijskega dopusta za največ šest mesecev, če bi študijski dopust povzročil resno škodo delodajalcu. V majhnih podjetjih je lahko izobraževalni dopust preložen tudi večkrat. Posameznik je v času izobraževalnega dopusta upravičen do dodatka za izobraževanje (gl. odstavek o dodatkih za izobraževanje in okvir 10).

Litva: zaposleni imajo pravico do plačanega izobraževalnega dopusta za pripravo na sprejemne izpite na visokošolski študij. Zaposleni ima pravico do treh dni dopusta za vsak izpit. Zaposleni, ki se izobražujejo v splošno usmerjenih šolah ali na visokih šolah, so pod določenimi pogoji upravičeni do plačanega izobraževalnega dopusta. Za vsak izpit na visokošolskem študiju posamezniku pripadajo trije dnevi dopusta, za vsak pisni preskus dva dneva, za laboratorijske preskuse in svetovanje toliko dni, kolikor jih za to predvideva urnik študija, za dokončanje študija 30 dni in za pripravo na zaključne izpite šest dni za vsak izpit.

Okvir 14: Bolgarija – primer spodbud za izobraževanje za delodajalce

V Bolgariji delodajalci, ki zagotovijo brezposelni osebi, mlajši od 29 let, pridobitev strokovne kvalifikacije in (ali) vajeništvo z namenom spodbujanja zaposlovanja in stalnega razvoja, prejmejo določen znesek denarja za obdobje usposabljanja. Obdobje financiranja ne sme biti daljše od šestih mesecev. Drug ukrep je namenjen spodbujanju izobraževanja zaposlenih. Delodajalec, ki zagotovi svojemu zaposlenemu usposabljanje, lahko zaprosi za denarno pomoč, enako polovici višine zneska, določenega za usposabljanje ene osebe. Podjetje lahko najame brezposelno osebo, ki jo zagotovi zavod za zaposlovanje in ki se usposablja na delovnem mestu, medtem ko se zaposleni izobražuje. Delodajalec prejme znesek za največ šest mesecev.

V nekaterih primerih so spodbude za izobraževanje namenjene podjetjem in drugim organizacijam. Podjetje lahko prejme od države nadomestilo za izobraževanje svojih zaposlenih (Belgija – flamski del, Bolgarija, Slovenija) ali za usposabljanje brezposelne osebe na delovnem mestu (Bolgarija, Slovenija). Z namenom spodbujanja vključevanja nizko izobraženih v izobraževanje v Belgiji (flamski del) podjetje prejme posebni dodatek, če je posameznik, ki se izobražuje, nizko izobražen.

7.3 Dostopnost informacij o možnostih za izobraževanje in viri teh informacij

Dostopne in kakovostne informacije o ponudbi izobraževanja prispevajo k odločitvi za izobraževanje in izbiri ustreznega izobraževalnega programa. Poleg materialnih spodbud odraslim za izobraževanje je glede dostopnosti izobraževanja pomembno tudi, da ima posameznik dostop do informacij o možnostih za izobraževanje, ustrezne informacije o izobraževalnih programih in vsebinah izobraževanja, ki so na voljo, poteku izobraževanja, kakovosti izobraževanja ipd. Pomanjkljiva informiranost o ponudbi izobraževanja je (Promoting adult learning, 2005, str. 2) ena od ovir pri vključevanju odraslih v izobraževanje. Poleg dostopnosti informacij o možnostih za izobraževanje je pomembno, da ima posameznik na voljo tudi svetovanje pri izobraževanju in poklicnemu razvoju ter poklicno svetovanje in karierno vodenje. Svetovalec pomaga posamezniku opredeliti izobraževalne potrebe in izbrati izobraževalni program, spremlja njegov napredek pri izobraževanju in mu pomaga pri učenju, načrtovanju poklicnega in kariernega razvoja ipd. OECD v publikaciji z naslovom Career guidance (2004) priporoča, naj bo poklicno svetovanje in dostopno ne le brezposelnim, ampak tudi zaposlenim.

Tabela 10: Dostopnost informacij o možnostih izobraževanja, EU-27, 2007, v %

	Delež oseb, ki so izjavile, da so imele dostop do inform. o možnostih izobraž., skupaj, v %	Delež oseb, ki so našle inform. o možnostih izobraž., v %	Viri informacij o možnostih izobraževanja, v %							
			Da	Da	Internet	Družinski član, sosed, sodelavec	Delodajal.	Služba za karierno svetov. (vključno z zavodom za zaposl.)	Izobraž. institucija (šola, fakulteta, center)	Sredstva obvešč. (TV, radio, časopis, plakati)
EU-27	24,7	65,8	57,2	25,1	25,3	13,9	19,7	23,2	21,2	21,0
Avstrija	30,3	86,7	70,5	25,7	24,4	13,9	18,3	34,8	20,9	15,0
Belgija	21,8	87,3	74,2	25,9	19,9	11,7	21,6	19,3	17,8	5,9
Bolgarija	14,4	95,6	66,5	28,9	16,8	7,2	17,7	37,5	46,7	2,4
Ciper	19,5	90,0	33,0	37,6	8,6	1,5	22,1	35,1	27,2	5,9
Finska	40,0	91,2	76,5	10,1	17,3	6,7	12,8	39,4	4,4	9,7
Francija	23,7	100,0	31,0	14,0	49,9	26,4	13,9	12,2	19,2	69,2
Grčija	8,7	90,6	73,5	38,3	12,0	13,4	28,9	35,3	35,1	5,2
Italija	9,4	85,2	51,4	39,7	9,6	11,6	13,2	14,5	5,1	6,3
Latvija	21,8	89,2	19,6	40,4	14,5	18,5	11,9	42,0	17,4	2,0
Litva	15,3	90,2	57,4	25,3	15,4	8,7	19,2	29,6	8,6	4,5
Madžarska	7,6	84,8	63,2	40,5	29,8	7,1	33,7	44,2	39,3	4,4
Nemčija	17,7	83,0	68,0	33,4	32,3	15,6	29,4	32,9	32,1	8,9
Nizozemska	58,4	71,7	62,1	10,1	24,4	1,3	14,5	7,7	2,3	19,7
Poljska	17,8	92,9	71,1	36,4	19,2	17,6	28,8	42,6	28,3	5,7
Portugalska	16,8	92,4	64,1	41,9	22,5	13,2	25,4	27,6	33,3	6,1
Slovaška	37,2	96,6	77,0	41,7	21,4	3,6	20,7	63,4	50,2	6,9
Slovenija	24,2	92,6	70,7	16,3	10,8	8,0	19,5	21,5	3,5	3,8
Španija	22,2	92,7	62,2	28,3	10,3	12,0	20,0	18,5	28,5	10,8
Švedska	34,4	90,9	72,8	15,4	15,9	8,1	20,2	11,1	7,1	19,9
Zdr. kralj.	53,9	7,1	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.

Vir: Eurostat.

V okviru ankete o izobraževanju odraslih poseben sklop zajema vprašanja o dostopnosti informacij o možnostih izobraževanja in virih teh informacij, medtem ko podatkov o svetovanju, kariernem vodenju ipd. (za zdaj) še ni na voljo. V nadaljevanju prikazujemo podatke o dostopu do informacij o možnostih za izobraževanje in vire teh informacij.

V deležu oseb, ki so imele dostop do informacij o možnostih izobraževanja se kažejo pomembne razlike glede na spol, starost in doseženo izobrazbo. V Sloveniji je delež oseb, ki so v zadnjih dvanajstih mesecih iskale informacije o možnostih izobraževanja, v letu 2007 znašal 24,2 % in je bil približno na ravni povprečja EU-27 (gl. Tabela 10). Pri deležu oseb, ki so imele dostop do informacij o možnostih izobraževanja, se podobno kakor pri vključenosti v izobraževanje kažejo razlike med socio-ekonomskimi skupinami prebivalstva. Delež je višji pri ženskah kakor pri moških. S starostjo se zmanjšuje, z višanjem dosežene izobrazbe pa povečuje (gl. Tabela 11). Delež oseb, ki so našle informacije o možnostih izobraževanja, je visok (92,6 %) in močno presega povprečje EU-27.

Viri informacij o možnostih izobraževanja so lahko osebe iz posameznikovega delovnega in družinskega okolja in prijatelji, pisni viri in internet ter različne ustanove. V okviru ankete o izobraževanju odraslih so anketirance spraševali po virih informacij o možnostih izobraževanja, možni viri so: knjige, delodajalec, sodelavec, družinski član, sosed, internet, izobraževalna institucija in služba za karierno svetovanje (vključno z zavodom za zaposlovanje) in sredstva obveščanja (TV, radio, časopis, plakati).

Tabela 11: Dostopnost informacij o možnostih izobraževanja¹, Slovenija in EU-27, glede na izbrane socio-ekonomske značilnosti, v %

	Skupaj	Spol		Starost			Dosežena izobrazba		
		Ženske	Moški	25—34 let	35—54 let	55—64 let	Nizka ²	Srednješolska	Terciarna ³
EU-27	24,7	25,3	24	33,4	24,7	14,4	14,4	22,2	42,5
Slovenija	24,2	27,3	21,2	38,8	22,9	10,1	7,2	21,3	45,9

Vir: Eurostat.

Opombe: ¹Delež oseb, ki so odgovorile, da so imele dostop do informacij o možnostih za izobraževanje. ²Največ končana osnovna šola. ³Terciaro izobraževanje zajema vpisane na višješolski strokovni študij, visokošolski dodiplomski študij (visokošolski strokovni in univerzitetni dodiplomski študij) in visokošolski podiplomski študij (specialistični študij, magistrski in doktorski študij).

Najpomembnejši vir informacij o možnostih izobraževanja je internet. V Sloveniji je v letu 2007 največ oseb, starih 25—64 let, informacije o možnostih izobraževanja⁴⁹ našlo na internetu (70,7 %). Podobno je tudi v večini drugih držav EU-27. V Sloveniji je ta delež višji kakor v večini drugih držav EU-27 in višji od povprečja EU-27. Pri vseh drugih virih informacij o učenju Slovenija zaostaja za povprečjem EU-27, najbolj po deležu oseb, ki so kot vir navedle knjige, delodajalca in člana družine, soseda ali prijatelja.

⁴⁹ Zajeta je katera koli vrsta učenja.

8 MREŽA USTANOV, KI IZVAJAJO IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Mreža ustanov za izobraževanje odraslih pomembno vpliva na krajevno dostopnost izobraževanja.

Pomemben dejavnik, ki vpliva na vključenost odraslih v izobraževanje, je krajevna dostopnost izobraževanja. Možnost izobraževanja v bližini kraja bivanja ali kraja zaposlitve povečuje možnosti prebivalstva za izobraževanje. Odsotnost ponudbe izobraževanja v ustrezni okolici je ena od ovir pri vključevanju odraslih (gl. poglavje 6). Za zagotavljanje dostopnosti izobraževalnih ustanov je pomembna razporeditev ustanov, ki izvajajo izobraževanje odraslih. Ustanavljanje izobraževalnih ustanov izboljšuje krajevno dostopnost izobraževanja v regiji, kar je pomembno zlasti v regijah s skromno ponudbo izobraževanja.

Izobraževanje odraslih izvajajo organizacije za izobraževanje odraslih in druge organizacije, za katere je izobraževanje spremljajoča dejavnost.

V Sloveniji izobraževanje odraslih izvajajo ljudske univerze, samostojni izobraževalni centri v podjetjih, srednje šole, višje strokovne šole, visokošolski zavodi, zasebne organizacije, univerze za tretje življenjsko obdobje, društva, skladi ipd. Izobraževalne in druge ustanove lahko izvajajo formalno ali neformalno izobraževanje ali obe vrsti izobraževanja. V nadaljevanju na podlagi podatkov SURS prikazujemo mrežo izvajalcev formalnega in neformalnega izobraževanja po regijah.

8.1 Mreža izvajalcev formalnega izobraževanja odraslih

Formalno izobraževanje odraslih zajema osnovnošolsko, srednješolsko, višješolsko strokovno in visokošolsko izobraževanje.

8.1.1 Osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje odraslih

Število osnovnih in srednjih šol za odrasle se je v obdobju 2000/2001—2008/2009⁵⁰ zmanjšalo. V šolskem letu 2008/2009 je bilo 30 osnovnih šol za odrasle⁵¹, kar je ena manj kakor v letu 2000/2001 (gl. Slika 18). Hkrati se je precej zmanjšalo tudi število odraslih, vpisanih v osnovne šole (gl. Tabela 11 v Prilogi tabel). Osnovnošolsko izobraževanje odraslih so izvajale organizacije v 28-ih občinah v Sloveniji. V obravnavanem obdobju se je zmanjšalo tudi število srednjih šol za odrasle⁵². V letu 2008/2009 jih je bilo 117, kar je za 13 manj kakor v letu 2000/2001, ob tem pa se je enako kakor pri osnovnošolskem izobraževanju zmanjšalo tudi število odraslih, vpisanih v srednje šole (gl. Tabela 12 v Prilogi tabel). V letu 2008/2009 so srednješolsko izobraževanje odraslih izvajale organizacije v 41-ih občinah. Srednje šole za odrasle so zgoščene v Osrednjeslovenski regiji, kjer je nekaj manj kakor četrtnina slovenskih srednjih šol za odrasle (gl. Tabela 12).

Večje število prebivalcev v starosti 15—64 let na osnovno šolo za odrasle imajo regije z višjim deležem prebivalcev z nedokončano osnovno šolo. Med regijami se kažejo razlike v številu prebivalcev v starosti 15—64 let na eno osnovno šolo za odrasle. Po pričakovanju je število prebivalcev v starosti 15—64 let na eno osnovno šolo za odrasle večje v regijah, ki imajo večji delež prebivalcev, starih 15 let ali več⁵³, z

⁵⁰ Podatki o številu osnovnih in srednjih šol za odrasle in odraslih, vpisanih v osnovne in srednje šole, so za konec šolskega leta.

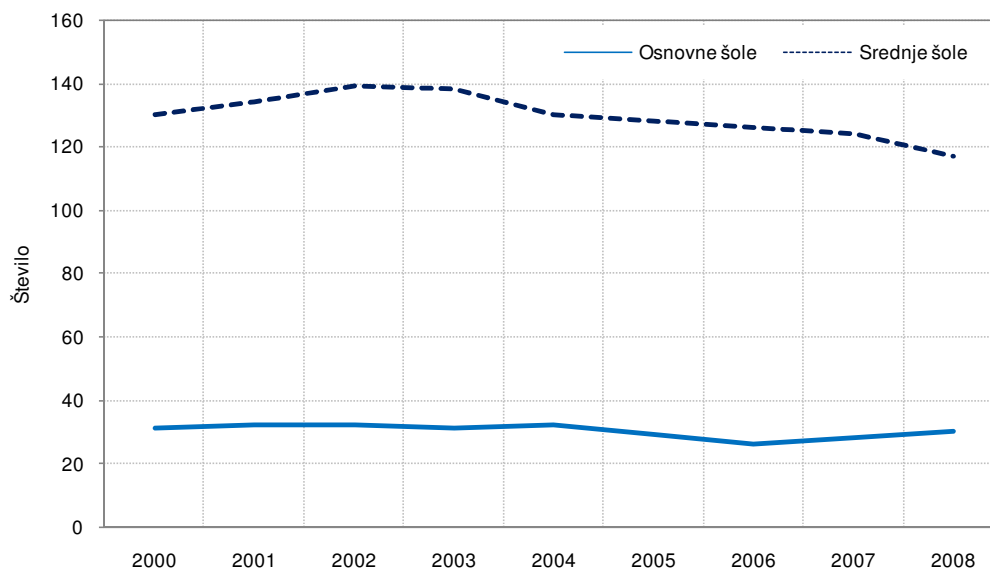
⁵¹ Organizacije, ki izvajajo osnovnošolsko izobraževanje odraslih.

⁵² Srednje šole za odrasle vključujejo srednje šole z oddelki za srednješolsko izobraževanje odraslih in druge ustanove, ki izvajajo srednješolsko izobraževanje odraslih (ljudska ali delavska univerza, druga specializirana organizacija za IO, izobraževalni center, enota pri podjetju, enota za izobraževanje odraslih po šolah ipd.).

⁵³ Podatki o izobrazbeni strukturi prebivalcev po regijah so na voljo za prebivalcev, stare 15 let ali več.

nedokončano osnovno šolo. Delež prebivalcev brez izobrazbe ali z nepopolno osnovno šolo je bil v letu 2008 največji v jugovzhodni Sloveniji, kjer je število osnovnih šol med največjimi in število prebivalcev v starosti 15–64 na osnovno šolo najmanjše (gl. Sliko 19). Drugi najvišji delež prebivalcev brez izobrazbe ali z nepopolno osnovno šolo je bil v Zasavski regiji, kjer pa je le ena osnovna šola za odrasle.

Slika 18: Število osnovnih in srednjih šol za odrasle, Slovenija, 2000/2001–2008/2009

Vir: SURS.

Tabela 12: Število osnovnih in srednjih šol za odrasle po regijah, 2001/2002–2008/2009

	Število osnovnih šol ¹			Število srednjih šol ²		
	2001/2002	2007/2008	2008/2009	2006/2007	2007/2008	2008/2009
Slovenija	32	28	30	126	124	117
Pomurska	3	3	3	8	7	8
Podravska	3	2	4	21	21	19
Koroška	1	2	2	5	4	3
Savinjska	5	4	4	14	16	12
Zasavska	1	1	1	3	3	1
Spodnjeposavska	2	1	1	2	2	4
Jugovzhodna Slovenija	4	4	4	8	7	10
Osrednjeslovenska	3	3	3	35	33	31
Gorenjska	6	4	4	14	14	12
Notranjsko-kraška	1	1	1	4	4	4
Goriška	3	2	2	7	7	7
Obalno-kraška	0	1	1	5	6	6

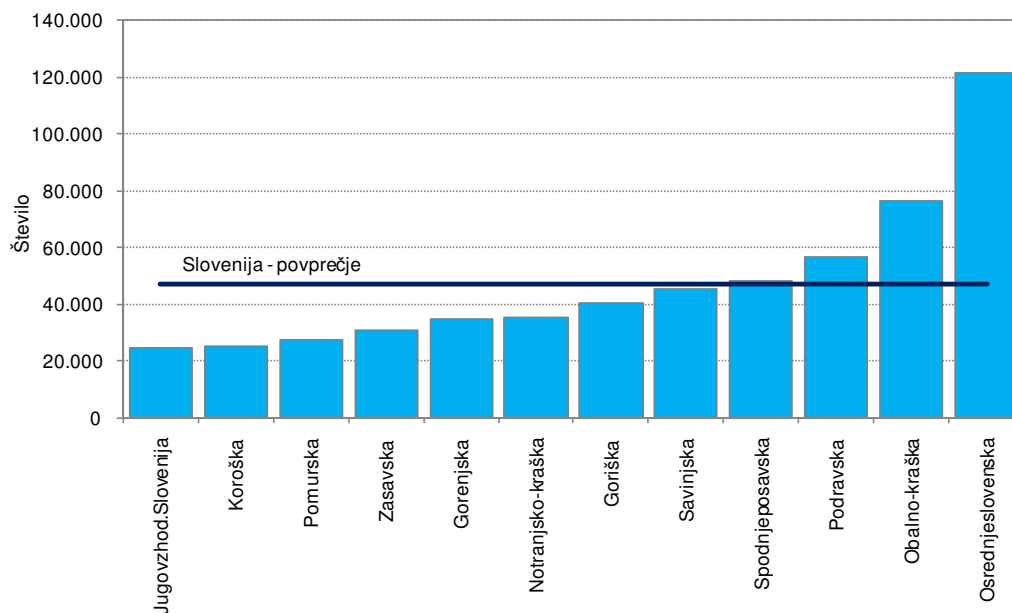
Vir: SURS; lastni izračuni.

Opomba: ¹ Konec šolskega leta. ² Konec šolskega leta.

V treh statističnih regijah (Zasavski, Koroški in Savinjski regiji) je število odraslih v starosti 15–64 let na eno srednjo šolo precej višje od povprečja v Sloveniji. Število odraslih v starosti 15–64 let na eno srednjo šolo za odrasle je bilo v šolskem letu 2008/2009 najmanjše v Notranjsko-kraški regiji. Sledita Jugovzhodna Slovenija in Pomurska regija (gl. Sliko 20), ki sta imeli v letu 2008 najvišji delež prebivalcev z največ končano osnovno šolo. Nasprotno pa je v Koroški in Savinjski regiji število prebivalcev, starih 15–64 let, na izobraževalno ustanovo za srednješolsko izobraževanje odraslih med največjimi, čeprav je delež

prebivalcev z največ končano osnovno šolo med višji med regijami. Močno nad povprečjem je število prebivalcev, starih 15—64 let, na srednjo šolo za odrasle v Zasavski regiji.

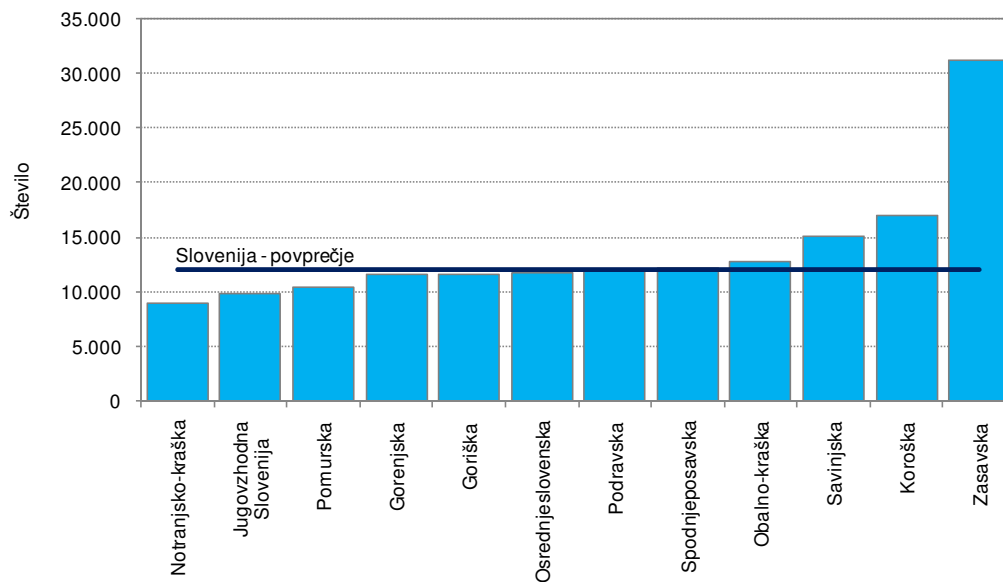
Slika 19: Število prebivalcev v starosti 15—64 let¹ na eno osnovno šolo² za odrasle po regijah, 2008/2009

Vir: SURS.

Opomba: ¹Število prebivalcev po stanju dne 1.1. po podatkih ankete o delovni sili, ²Konec šolskega leta.

Slika 20: Število prebivalcev v starosti 15—64 let na srednjo šolo po regijah, 2008/2009¹

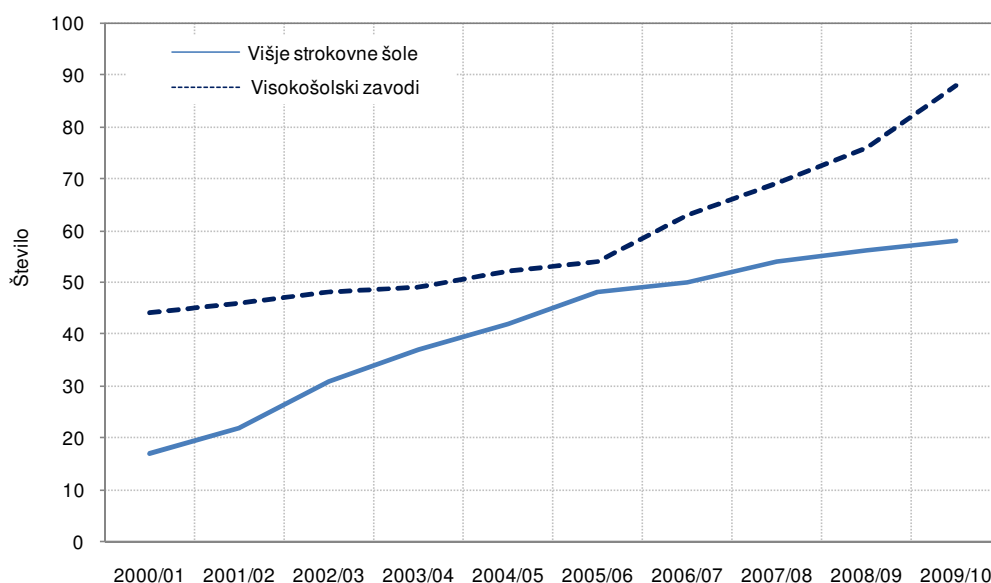
Vir: SURS; lastni preračuni.

Opomba: ¹Konec šolskega leta.

8.1.2 Terciarno izobraževanje

Število višjih strokovnih šol in krajev z višjo strokovno šolo se je povečalo tudi v letu 2009/2010, še vedno pa je Zasavska regija edina regija brez višje strokovne šole. Število višjih strokovnih šol⁵⁴ se je v obdobju 2000/2001—2009/2010 močno povečalo (gl. Sliko 21). V navedenem obdobju se je povečalo tudi število krajev z višjo strokovno šolo, v letu 2009/2010 je imelo višjo strokovno šolo 25 krajev (2008/2009: 22; 2000/2001: 9). Povečalo se je tudi število regij z višjo strokovno šolo, vendar pa je bila v letu 2009/2010 ena regija (Zasavska regija) še vedno brez višje strokovne šole. Število višjih strokovnih šol se je v obdobju 2000/2001—2009/2010 najbolj povečalo v Osrednjeslovenski regiji, kjer je tudi največ višjih strokovnih šol v Sloveniji. V tej regiji je bila v letu 2009/2010 dobra tretjina vseh višjih strokovnih šol v Sloveniji, delež pa se je v primerjavi z letom 2000/2001 še povečal. Med regijami so velike razlike v številu prebivalcev v starosti 15—64 let na višjo strokovno šolo in na visokošolski zavod (gl. Sliko 22 in 23 na str. 64 in 65).

Slika 21: Število višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov, Slovenija, 2000/2001—2009/2010

Vir: SURS.

V obdobju 2000/2001—2009/2010 se je močno povečalo število visokošolskih zavodov in dislociranih enot za izvajanje študijske dejavnosti. Visokošolski zavodi študijsko dejavnost izvajajo na sedežu zavoda, lahko pa tudi izven kraja sedeža visokošolskega zavoda, v dislociranih enotah, študijskih središčih in kot izobraževanje na daljavo. To povečuje krajevno dostopnost študija tistim posameznikom, ki se zaradi prevelike oddaljenosti kraja bivanja ali kraja dela od kraja sedeža visokošolskega zavoda v študij ne bi vključili. V obdobju 2000/2001—2009/2010 se je število visokošolskih zavodov močno povečalo, v letu 2009/2010 je študijsko dejavnost izvajalo 82 visokošolskih zavodov⁵⁵ (gl. Tabela 13). Povečalo se je tudi število krajev z visokošolskim zavodom⁵⁶ (2009/2010: 18; 2000/2001: 6) in število regij z visokošolskim

⁵⁴ Po podatkih SURS.

⁵⁵ Po podatkih SURS-a.

⁵⁶ Upoštevan je sedež visokošolskega zavoda.

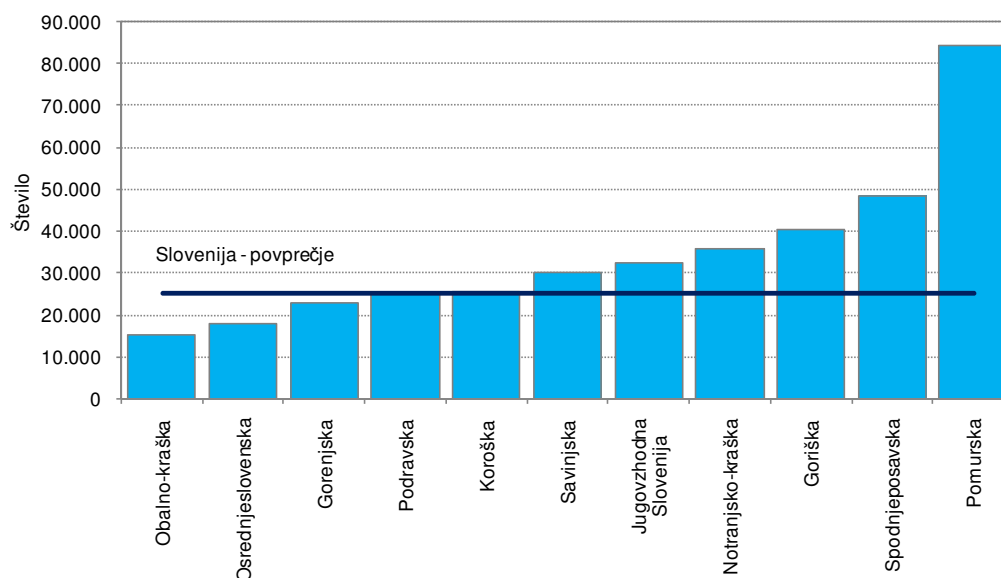
zavodom (2009/2010: 2000/2001: 8). Visokošolski zavodi ponujajo⁵⁷ in izvajajo študijsko dejavnost tudi izven sedeža visokošolskega zavoda. V navedenem obdobju se je povečalo tudi število visokošolskih zavodov, ki so ponudila izvajanje študija dislocirano ali druge oblike študija izven sedeža visokošolskega zavoda, povečalo pa se je tudi število dislociranih enot.

Tabela 13: Število višjih strokovnih šol in visokošolskih zavodov po regijah, 2000/2001—2009/2010

	Število višjih strokovnih šol			Število visokošolskih zavodov		
	2000/2001	2008/2009	2009/2010	2000/2001	2008/2009	2009/2010
Skupaj	17	56	59	44	76	82
Osrednjeslovenska	5	20	21	28	33	35
Podravska	3	9	9	9	13	14
Obalno-kraška	0	5	4	4	8	9
Goriška	0	2	2	1	8	8
Gorenjska	1	6	7	1	4	4
Savinjska	3	6	6	0	4	5
Jugovzhodna Slovenija	2	3	5	1	4	4
Pomurska	1	1	1	0	0	0
Notranjsko-kraška	0	1	1	0	0	0
Koroška	1	2	2	0	1	2
Spodnjeposavska	1	1	1	0	1	1
Zasavska	0	0	0	0	0	0

Vir: SURS; lastni izračuni.

Slika 22: Število prebivalcev v starosti 15—64 let na eno višjo strokovno šolo po regijah, 2009/2010

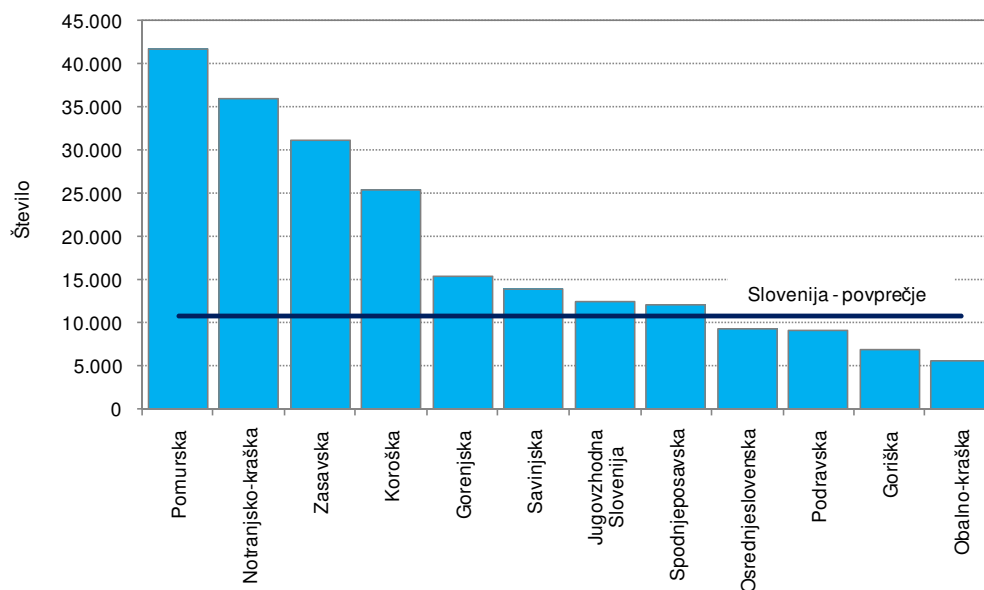

Vir: SURS; lastni preračuni.

Opomba: Zasavska regija, ki nima nobene višje strokovne šole, ni prikazana.

⁵⁷ Razpis za vpis Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru, Univerze na Primorskem, Univerze v Novi Gorici in samostojnih visokošolskih zavodov (2009/2010). Iz razpisa za vpis je razvidna ponudba izvajanja visokošolskega dodiplomskega izobraževanja izven sedeža visokošolskega zavoda, ni pa nujno, da se v vseh študijska dejavnost tudi izvaja. Statističnih podatkov o dislociranem izvajanju študija na podlagi podatkov SURS-a ni na voljo.

Slika 23: Število prebivalcev v starosti 15–64 let na en visokošolski zavod ali dislocirano enoto¹ po regijah, 2009/2010

Vir: Razpis za vpis Univerze v Ljubljani, Univerze v Mariboru, Univerze na Primorskem, Univerze v Novi Gorici in samostojnih visokošolskih zavodov (2009/2010); lastni izračuni.

Opomba: ¹Zajeti so visokošolski zavodi, ki izvajajo visokošolski dodiplomski študij. Iz razpisa za vpis je razvidna ponudba izvajanja visokošolskega dodiplomskega izobraževanja izven sedeža visokošolskega zavoda, ni pa nujno, da se v vseh študijska dejavnost tudi izvaja. Statističnih podatkov o dislociranem izvajanju študija na podlagi podatkov SURS-a ni na voljo.

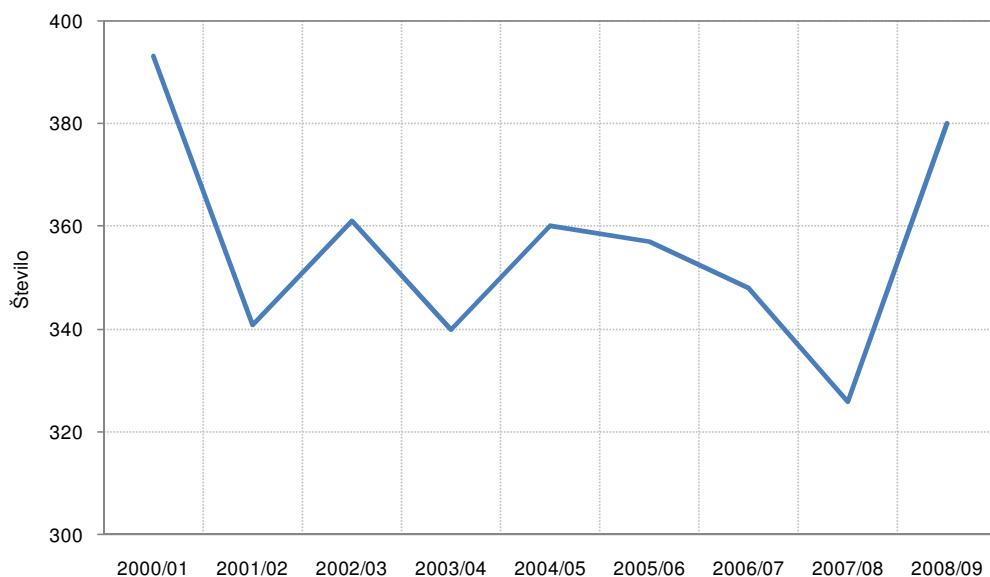
8.2 Mreža ustanov, ki izvajajo neformalno izobraževanje

Statistični podatki o izvajalcih neformalnega izobraževanja se pridobivajo z anketo o nadaljnjem izobraževanju. Z anketo, ki jo izvaja SURS, se zbirajo podatki o izbranih spremenljivkah nadaljnega izobraževanja, med drugim tudi o številu organizacij za izobraževanje odraslih in drugih poslovnih subjektih, ki izvajajo nadaljnje izobraževanje. Nadaljnje in neformalno izobraževanje zajema usposabljanja, izpopolnjevanja, specializacije in splošno izobraževanje, s katerimi se ne pridobi višja raven formalne izobrazbe. Ta izobraževanja se lahko izvajajo na ljudskih univerzah, drugih specializiranih organizacijah za izobraževanje odraslih, ki so registrirane za izobraževanje odraslih, na enotah za izobraževanje odraslih pri osnovnih, srednjih in visokih šolah, v izobraževalnih centrih pri podjetjih in drugih poslovnih subjektih, katerih glavna dejavnost ni izobraževanje, izobraževalnih centrih pri GZS in obrtni zbornici, poklicnih ali strokovnih združenjih, šolah za voznike in drugih izvajalcih. Število izvajalcev neformalnega izobraževanja se je v letu 2008/2009 po večletnem upadanju, spet povečalo (gl. Slika 24).

Leta 2008/2009 je imelo skoraj 40 % občin ustanovo za neformalno izobraževanje odraslih. Tega leta je imelo ustanovo za neformalno izobraževanje 80 od 210-ih⁵⁸ slovenskih občin (gl. Tabela 14). Izobraževalne ustanove so zgoščene v Osrednjeslovenski regiji. Največji delež ustanov za neformalno izobraževanje (28,9 %) je bil po pričakovanju v mestni občini Ljubljana, ki ima tudi največje število prebivalcev. Na drugem mestu je mestna občina Maribor (7,6 %) in na tretjem mestna občina Kranj (4,7 %).

⁵⁸ Po stanju 1. 1. 2009.

Slika 24: Število izvajalcev (organizacij) neformalnega izobraževanja, Slovenija, 2000/2001—2008/2009¹

Vir: SURS.

Opomba: ¹Konec šolskega leta.

Tabela 14: Število izvajalcev neformalnega izobraževanja¹ po regijah, 2000/2001—2008/2009

	Število izvajalcev neformalnega izobraževanja		
	2000/2001	2007/2008	2008/2009
Slovenija	393	326	380
Pomurska	16	11	16
Podravska	52	42	52
Koroška	16	9	15
Savinjska	44	34	41
Zasavska	5	3	4
Spodnjeposavska	8	6	6
Jugovzhodna Slovenija	21	20	24
Osrednjeslovenska	161	131	134
Gorenjska	33	34	44
Notranjsko-kraška	9	6	12
Goriška	15	17	17
Obalno-kraška	13	13	15

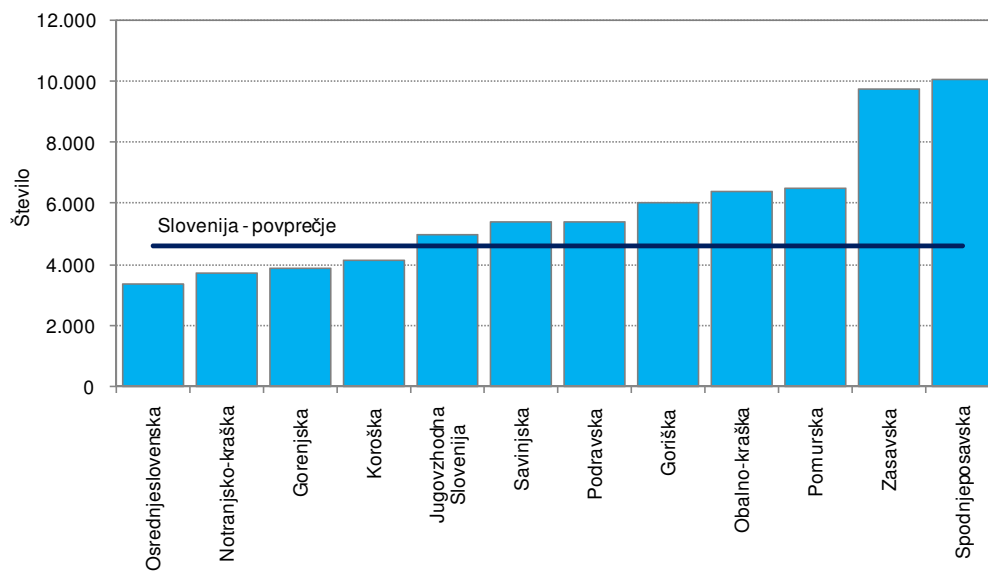
Vir: SURS; lastni preračuni.

Opomba: ¹Konec šolskega leta.

Mreža organizacij za neformalno izobraževanje je najmanj razvita v gospodarsko slabše razvitih regijah. Število prebivalcev, starih 15 let ali več, na izvajalca neformalnega izobraževanja je bilo v šolskem letu 2008/2009 najmanjše v gospodarsko najbolj razviti Osrednjeslovenski regiji in največje v Spodnjeposavski regiji ter gospodarsko najslabše razvitih⁵⁹ Zasavski in Pomurski regiji (gl. Sliko 25).

⁵⁹ Merjeno z BDP na prebivalca.

Slika 25: Število prebivalcev v starosti 15 let ali več na izvajalca neformalnega izobraževanja po regijah, 2008/2009¹

Vir: SURS; lastni preračuni.

Opomba: ¹Konec šolskega leta.

9 IZZIVI

Analiza izbranih vidikov na področju izobraževanja odraslih v Sloveniji in v primerjavi z drugimi državami EU-27 je opozorila na določene izzive na področju izobraževanja odraslih v Sloveniji, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Povečati bi bilo treba vključenost nizko izobraženih, starejših, brezposelnih in zaposlenih v manj zahtevnih poklicih v izobraževanje. Pri vključenosti odraslih, starih 25—64 let, v formalno in neformalno izobraževanje so velike razlike glede na socio-ekonomske značilnosti (starost, dosežena izobrazba, status aktivnosti in poklic). Razlike v vključenosti so tudi večje od povprečja EU-27. Poleg tega je pri nizko izobraženih, brezposelnih in zaposlenih na manj zahtevnih delovnih mestih trajanje neformalnega izobraževanja v povprečju krajše kakor pri drugih skupinah prebivalcev. Ker je izobraževanje pomemben dejavnik socialne vključenosti posameznika in kakovosti življenja ter prispeva h gospodarskemu razvoju in družbeni blaginji, bi bilo treba povečati vključenost skupin odraslih, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje (nizko izobraženi, starejši, zaposleni na manj zahtevnih delovnih mestih), v formalno in neformalno izobraževanje:

- Nizko izobražene mlajše odrasle in odrasle v srednji starostni skupini bi bilo treba spodbujati k večjemu vključevanju v formalno izobraževanje in tudi k potrjevanju neformalno pridobljenih znanj, starejše odrasle v delovno aktivni starosti, ki se ne vključujejo več v formalno izobraževanje, pa predvsem k potrjevanju neformalno pridobljenih znanj.
- Nizko izobražene, starejše v delovno aktivnem obdobju, brezposelne in zaposlene na manj zahtevnih delovnih mestih bi bilo treba bolj spodbujati k vključevanju v neformalno izobraževanje. Poleg tega bi veljalo nizko izobražene, brezposelne in zaposlene na manj zahtevnih delovnih mestih spodbujati tudi k vključevanju v daljše programe neformalnega izobraževanja ali v več krajših.

Okrepiti bi bilo treba vključenost odraslih v izobraževalne programe za potrebe trenutnega dela in v izobraževalne programe, ki posamezniku omogočajo prenosljivost veščin in večjo prilagodljivost na trgu dela. Zaposlene bi bilo treba spodbujati k vključenosti za potrebe trenutnega dela in v izobraževanje, ki povečuje možnosti za zamenjavo zaposlitve, in s tem izboljšati njegovo prilagodljivost na trgu dela. Poleg strokovnega znanja k delovni uspešnosti posameznika prispevajo tudi nekatera druga znanja (tuji jeziki, veščine medosebnega komuniciranja, znanja IKT, nastopanja ipd.). Ta znanja posamezniku omogočajo tudi večjo prilagodljivost na trgu dela in zaposljivost, zato bi bilo treba spodbujati vključenost odraslih v izobraževanje za pridobitev teh znanj.

Povečati bi bilo treba vključenost zaposlenih z namenom zmanjšanja verjetnosti izgube zaposlitve in povečanja možnosti za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve. Najpomembnejši razlog za neformalno izobraževanje je bolje opravljati delo ali izboljšati poklicne oziroma karierne možnosti. Razloga zmanjšanje verjetnosti izgube službe in povečanje možnosti za zaposlitev ali zamenjavo zaposlitve, sta redko navedena, s čemer Slovenija močno odstopa od povprečja EU-27. Vendar pa izobraževanje prispeva k prilagodljivosti posameznika na trgu dela, zato bi bilo treba bolj spodbujati vključevanje v izobraževanje iz navedenih razlogov.

Vključenost odraslih v formalno in neformalno izobraževanje bi bilo treba spodbuditi z določenimi materialnimi spodbudami. Kakor smo omenili v poglavju 6, neskladnost izobraževanja z urnikom dela in visoki stroški izobraževanja in da si posameznik ni mogel privoščiti izobraževanja, predstavljata

najpomembnejši oviri pri izobraževanju. Druga ovira je še posebej pomembna pri nizko izobraženih. Z različnimi materialnimi spodbudami bi bilo treba spodbujati vključenost odraslih v izobraževanje:

- Odraslim bi bilo treba zagotavljati brezplačno srednješolsko formalno izobraževanje. Osnovnošolsko izobraževanje je za udeležence brezplačno, izobraževanje na višjih ravneh izobraževanja je brezplačno (financirano iz javnih virov) za odrasle, vključene v okviru programov aktivne politike zaposlovanja, programa izobraževanja za brezposelne osebe in programa izobraževanja odraslih. Vendar pa se pri odraslih, vpisanih v srednje šole, povečuje delež oseb, ki si izobraževanje plačujejo sami. Ob tem predlog nacionalnega programa visokega šolstva 2011—2020 (nacionalni program visokega šolstva 2011—2020 (predlog), 2010) predvideva financiranje študija na prvi in drugi stopnji študija iz javnih virov kadar koli v življenju pod pogojem, da posameznik še nima dosežene te ravni izobrazbe in da mu država še ni financirala študija na tej ravni. Podobno kakor na ravni osnovnošolskega in kakor predvideva predlog na prvi in drugi stopnji visokošolskega študija, bi veljalo razmisliti o tem, da se odraslim zagotovi tudi možnost brezplačne pridobitve (4-letne) srednješolske izobrazbe⁶⁰.
- Krepite bi bilo treba brezplačne izobraževalne programe v neformalnem izobraževanju v javnem interesu za skupine oseb, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje.
- Večjo vključenost odraslih v izobraževanje bi lahko dosegli z vavčerji, ki naj bi bili namenjeni ciljnim skupinam, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje. Vavčerje v izobraževanju odraslih predvideva tudi strategija vseživljenjskosti učenja (2007). Vavčerje bi bilo smiselno uvesti na način, po katerem posameznik vavčer z določeno vrednostjo nameni za izobraževanje. Vavčerji naj bi bili namenjeni predvsem skupinam, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje (nizko izobraženi, osebe na manj zahtevnih delovnih mestih, posamezniki z nizkimi dohodki, starejši), zaposlenim, ki bodo izgubili delo, ipd. Predvsem pri nizko izobraženih je predrago izobraževanje in to, da si izobraževanja niso mogli privoščiti, velika ovira za izobraževanje, zato ni smiselno uvesti vavčerje za povrnitev stroškov, ko posameznik sam plača stroške izobraževanje, nato pa dobi stroške povrnjene. Hkrati bi bilo treba proučiti in razmisliti tudi o nekaterih drugih ukrepih, ki so jih vpeljale nekatere evropske države. Vavčerji naj se dodelijo za izobraževanje za potrebe dela in za posameznika, ki sam izbere izobraževalni program v skladu s svojimi potrebami in načrtovanim poklicnim razvojem.
- Določeni ukrepi države, s katerimi sofinancira izobraževanje zaposlenim, so praviloma namenjeni podjetjem ali organizacijam, ki se prijavijo na javni razpis. To pomeni, da je udeležba posameznika v izobraževanju odvisna predvsem od tega, ali se je podjetje ali organizacija, v kateri je zaposlen, prijavilo na razpis. V prihodnje bi bilo treba bolj krepiti sofinanciranje izobraževanja, namenjeno neposredno posameznikom.
- Določene spodbude za izobraževanje odraslih so namenjene le redno zaposlenim v podjetjih. Vendar pa bi bilo treba kot ciljno skupino odraslih v izobraževanju uvesti tudi posameznike z drugimi oblikami zaposlitve.
- Za spodbujanje vključenosti zaposlenih v izobraževanje bi bilo smiselno razmisliti tudi o davčnih olajšavah. Pri dohodnini bi bilo treba odpraviti določilo, po katerem je izobraževanje boniteta, če ga plača delodajalec, in namesto tega uvesti davčno olajšavo pri dohodnini za vključene v izobraževanje.

⁶⁰ Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPIO) iz leta 2007 kot enega od ciljev na področju izobraževanja odraslih omenja dvig izobrazbene ravni, pri čemer je najmanj dvanajst let uspešno dokončanega šolanja temeljni izobrazbeni standard.

- Kot učinkovit ukrep za spodbujanje vključenosti predvsem bolje izobraženih v izobraževanje so se v tujini izkazali individualni izobraževalni računi, ki posamezniku omogočajo določeno mero samostojnosti pri načrtovanju izobraževanja. Izkušnje drugih držav kažejo, da ima ta oblika spodbude predvsem pozitivne učinke na povečanje vključenosti bolje izobraženih v izobraževanje. O uvedbi individualnih izobraževalnih računov bi veljalo razmisliti tudi pri nas.
- Za spodbujanje študija odraslih na tretji stopnji, ki si sami plačujejo šolnino, bi bilo treba razmisliti o ugodnih dolgoročnih posojilih države za študij.
- Podjetja in druge organizacije bi bilo treba spodbujati k večjim vlaganjem v izobraževanje zaposlenih, predvsem v nizko izobražene in starejše. Razmisliti bi bilo treba o skladih za izobraževanje na ravni vseh panog, v katere bi vse organizacije obvezno prispevale določen delež svojih prihodkov in iz katerih bi črpale sredstva za izobraževanje, določen delež zneska pa bi morale nameniti izobraževanju nizko izobraženih in starejših. Če sredstev ne bi porabile, ne bi bile upravičene do njihove povrnitve.
- Treba bi bilo podaljšati izobraževalni dopust, pri čemer naj bi bile zgled nekatere druge države EU-27.

Povečati bi bilo treba ponudbo izobraževalnih programov, predvsem za skupine prebivalcev, ki se najredkeje vključujejo v izobraževanje. Ponudbo izobraževalnih programov izobraževanja bi bilo treba povečati, predvsem za ciljne skupine prebivalcev, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje. Sistematično bi bilo treba spremljati in analizirati njihove potrebe in potrebe lokalnega in regionalnega razvoja po izobraževanju ter v ta namen razvijati ponudbo kakovostnih in dostopnih izobraževalnih programov. Opredeliti bi bilo treba izobraževalne programe v javnem interesu za skupine prebivalcev, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, za njihovo izvajanje zagotoviti ustrezna javna sredstva in tako zmanjšati odvisnost izvajanja izobraževalnih programov od javnih razpisov. Izobraževalne programe za te skupine odraslih bi bilo treba izvajati v okviru javne mreže izobraževalnih ustanov.

Ob uvajanju različnih denarnih spodbud (vavčerji, izobraževalni računi ipd) je treba zagotavljati svetovalno dejavnost za odrasle. Pri nekaterih oblikah materialnih spodbud odraslim za izobraževanje (vavčerji, čeki za izobraževanje, izobraževalni računi), ki so jih uvedli v nekaterih drugih državah EU-27, posameznik sam izbere izobraževalni program in izvajalca izobraževanja. Ob tem se poveča njegova odgovornost za izbiro izobraževalnega programa, saj mora sam presoditi, ali izobraževalni program ustreza njegovim potrebam in kakšna je njegova kakovost. Zato je smiselno, da se ob uvajanju teh spodbud za izobraževanje odraslim zagotavlja obvezna svetovalna dejavnost. Svetovalec naj pomaga posamezniku opredeliti njegove potrebe po izobraževanju in poklicne cilje ter izbrati ustrezen izobraževalni program. S svetovanjem je smiselno nadaljevati tudi, ko je posameznik že vključen v izobraževanje. Svetovalec naj v času izobraževanja posameznika spodbuja pri izobraževanju, mu svetuje, kako naj se najbolj učinkovito uči in spremlja njegov napredek pri izobraževanju. Ker izobraževanje prispeva ne le k boljši delovni uspešnosti, ampak tudi k večji sposobnosti posameznika, da zamenja delovno mesto, poklicno in napreduje in s tem poveča prilagodljivost na trgu dela, naj se mu zagotovi tudi poklicno svetovanje in karierno vodenje.

Določiti bi bilo treba pogoje glede kakovosti, ki jih morata izpolnjevati izobraževalni program, za katerega posameznik uveljavlja spodbude za izobraževanje, in izobraževalna organizacija, ki izvaja ta program. Poleg dostopnosti izobraževanja je pomembno tudi, da je izobraževanje, v katerega se posameznik vključi, kakovostno, in da je denar države, namenjen za spodbude odraslim za izobraževanje, porabljen učinkovito. Kot pogoj za dodelitev materialne oblike spodbude posamezniku za izobraževanje (vavčerji, čeki za izobraževanje, individualni izobraževalni računi), pri kateri posameznik sam izbere izobraževalni program

in organizacijo, ki izvaja ta program, je treba določiti merila, ki jih morata izpolnjevati izobraževalni program in organizacija, ki ta program izvaja. Vavčer se tako dodeli le za vključitev v izobraževanje, ki izpolnjuje te pogoje. Poleg tega bi bilo treba izvajati samoevalvacije in zunanje evalvacije kakovosti izvedenih izobraževalnih programov in preverjati, ali organizacija izpolnjuje določene pogoje glede kakovosti.

Zagotoviti je treba nadzor nad učinkovitostjo porabe javnih sredstev, namenjenih za spodbude za izobraževanje odraslih. Ob uvajanju finančnih spodbud, ki jih daje države za izobraževanje odraslih za posameznike, delodajalce, organizacije za izobraževanje, je treba zagotoviti in vzpostaviti nadzor nad porabo javnih sredstev⁶¹ in preverjati, ali so bila porabljena v skladu z namenom. Preverjati bi bilo treba tudi učinkovitost različnih oblik spodbud za izobraževanje odraslih in izvajati evalvacije kakovosti ter učinkovitosti izobraževalnih programov, ki so (so)financirani iz javnih sredstev.

Treba bi bilo izboljšati dostop tistih skupin prebivalcev, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, do informacij o možnostih izobraževanja. V dostopu do informacij o možnostih izobraževanja se, podobno kakor pri vključenosti v izobraževanje, kažejo razlike glede na socio-ekonomske značilnosti prebivalstva. Nizko izobraženi in starejši, ki se redkeje vključujejo v izobraževanje, imajo tudi slabši dostop do informacij o možnostih za izobraževanje. Ti posamezniki tudi redkeje uporabljajo internet, ki predstavlja najpomembnejši vir informacij o možnostih za izobraževanje. Treba bi bilo povečevati uporabo interneta pri nizko izobraženih in starejših in s tem povečati dostopnost informacij o možnostih za izobraževanje. Hkrati bi bilo treba spodbujati vključenost odraslih v izobraževanje in jih seznanjati o možnostih za izobraževanje tudi prek sredstev množičnega obveščanja.

Treba bi bilo spodbujati enakomernejši razvoj mreže izobraževalnih ustanov za neformalno izobraževanje v vseh regijah in s tem povečevati krajevno dostopnost izobraževanja. Podatki ankete o izobraževanju odraslih kažejo, da je pomembna ovira pri izobraževanju odraslih ta, da v posameznikovem okolju ni bilo izobraževanja. V Sloveniji je mreža ustanov za neformalno izobraževanje odraslih po regijah zelo neenakomerna, prav tako je neenakomerna ponudba izobraževalnih programov neformalnega izobraževanja. V prihodnje bi bilo treba to mrežo enakomerneje razvijati in s tem povečevati možnosti odraslih za izobraževanje. Ob tem bi bilo treba zagotoviti tudi enakomernejšo regionalno razporeditev izobraževalnih programov glede na število prebivalcev v regiji. Če se izobraževalni programi za posamezne ciljne skupine oseb izvajajo na podlagi javnih razpisov, obstaja nevarnost, da so izobraževalni programi v nekaterih regijah nadpovprečno in v drugih podpovprečno zastopani, zato je smiselno da vsebujejo javni razpisi določene korekture, s katerimi se zagotovi enakomerna zastopanost programov po regijah.

V okviru programa izobraževanja brezposelnih oseb in letnega programa izobraževanja odraslih bi bilo treba povečati število vključenih v izobraževanje in realizacijo sredstev. V okviru teh programov bi bilo treba povečati število vključenih v formalno in neformalno izobraževanje ter s tem prispevati k večji vključenosti odraslih v izobraževanje. Izboljšati bi bilo treba realizacijo sredstev programa izobraževanja odraslih in programov aktivne politike zaposlovanja ter povečati učinkovitost porabe sredstev, namenjenih za posamezne ukrepe.

⁶¹ Interventni zakon o delnem povračilu nadomestila plače iz leta 2009 tega nadzora ni predvidel.

SEZNAM LITERATURE IN VIROV

Literatura

1. Armstrong, M. (1994). *Performance management*. London: Kogan page.
2. Augustyns, M., Bommerenz, L., Van Wuchelen, L. (2009). Individual learning accounts in Flanders. V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 73-80). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
3. Bauer, F. (2009). Individual learning accounts in Upper Austria. V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 25-33). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
4. Bogataj, N.; Findenstein, D. (2008). *Celostni model izobraževanja odraslih: upoštevajoč družbene temelje in vlogo izobraževanja odraslih, značilnosti starejših odraslih in primere dobre prakse: poročilo raziskovalno razvojne naloge*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
5. Brummelkamp, G., Elk, K., Kok, J. (2005). *Policy instruments to foster training of the employed. Final report lifelong learning. Volume 2. Summary report*. Bruselj: Evropska komisija. Dosegljivo na: http://ec.europa.eu/employment_social/incentive_measures/studies/lll_summary_vol2_en.pdf
6. *Career guidance. A handbook for policy makers*. (2004). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/53/53/34060761.pdf>
7. *CONFINTEA VI - National reports – Europe and Nord America*. (2009). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning, 1.-4. 12. 2009. Belem: Unesco. Dosegljivo na: <http://www.unesco.org/en/confinteavi/national-reports/europe-and-north-america/>
8. Council Conclusions on a strategic framework for European cooperation in education and training (»ET 2020«). (2009). 2941th Education, youth and culture Council meeting, Brussels, 12 May 2009. Dosegljivo na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/educ/107622.pdf
9. Davenport, T. H. (1999). Knowledge management and broader firm. V Liebowitz, J. (Ur.). *Knowledge management handbook*. Boca Raton: CRC Press LLC.
10. Dohmen, D. (2009). Review of individual learning accounts in Europe. V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 11-21). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
11. Employment in Europe 2008. (2008). Bruselj: European Commission. Dosegljivo na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=113&newsId=415&furtherNews=yes>
12. Fasih, T. (2008). *Linking education policy to labour market outcomes*. Washington: The International bank for reconstruction and development, The World bank. Dosegljivo na: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1208379365576/DID_Labor_market_outcomes.pdf
13. Federighi, P. (2010). Areas and issues addressed by the key factors selected. V P. Federighi (Ur.). *Enabling the low skilled to take their qualifications »one step up«*. Final report. Key factors analysis and final recommendations (str. 13-14). Firenze: University of Florence. Dosegljivo na: <http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/2010/lowskill.pdf>

14. Feinstein, L., Sabates, R. (2008). Skills and social productivity. V C. Flint, C. Huges (Ur.), *Not just the economy. The public value of adult learning* (str. 50 – 66). Leicester: National institute of adult continuing education.
15. Flexicurity pathways. (2007). Bruselj: Evropska komisija. Dosegljivo na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=117&langId=en>
16. Fox, R. (2009). Individual learning accounts: a FAS perspective (Ireland). V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 56-60). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
17. Fretwell, D. H., Colombano, J., E. (2000). *Adult continuing education: an integral part of lifelong learning*. World bank discussion paper No. 22062. Washington: Human development network education department, The World bank. Dosegljivo na: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1099079911871/Adult_Continuing_Edu.pdf
18. Hanusek E. A. in Woessmann L. (2007). *The role of school improvement in economic development*. Cesifo working paper No. 1911, Category 5: Fiscal policy, macroeconomics and growth. Dosegljivo na: <http://www.cesifo.de/CESifoPortal>.
19. Hollenbeck, K. (2008). *Is there a role for public support of incumbent worker on-the job training?* Upjohn institute staff working paper No. 08-138. Kalamazoo: Upjohn institute for employment research. Dosegljivo na: <http://www.upjohninstitute.org/publications/wp/08-138.pdf>
20. Humpries, C. (2008). Skills in global economy. V C. Flint, C. Huges (Ur.), *Not just the economy. The public value of adult learning* (str. 1 – 49). Leicester: National institute of adult continuing education.
21. *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, 163 (2009). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
22. Janssen, T. Is the individual learning account suitable for the lower educated? V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 25-33). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
23. Japelj Pavešič, Svetlik, K.; Rožman, M.; Kozina, A. (2008). *Matematični dosežki Slovenije v raziskavi Timms 2007*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
24. Japelj Pavešič, Svetlik, K.; Rožman, M.; Kozina, A. (2008). *Naravoslovni dosežki Slovenije v raziskavi Timms 2007*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
25. Katalog ukrepov APZ. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Zavod RS za zaposlovanje.
26. Letno poročilo 2009 o izvajanju Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007—2013. (2010). Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko. Dosegljivo na: http://www.euskladi.si/publikacije/letna_porocila/download/LP%20OP%20RCV%202009.pdf
27. Levin, B. (2003). *Approaches to equity in policy for lifelong learning*. Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/50/16/38692676.pdf>
28. Lindquist, T. (2005). *Comprehensive adult education as a means of reducing unemployment*. Umea economic studies No. 667, Umea: Umea university. Dosegljivo na: <http://www.econ.umu.se/ues/ues667.pdf>
29. Manninen, J. (2006). Development of participation models. From single predicting elements to modern interpretation. V *Participation in adult education* (str. 11-22). Edited papers from the fifth ERDI expert seminar, Bonn, 21.—23. 1. 2005, Timisoara: Mirton.

30. Maxted, P. (1999). *Understanding barriers to learning*. London: Southgate publishers Ltd.
31. Memorandum o vseživljenjskem učenju. (2000). Bruselj: Komisija Evropske skupnosti. Dosegljivo na: <http://linux.acs.si/memorandum/html/>.
32. Messer, D., Wolter, S. (2009). *Money matters: Evidence from a large-scale randomized field experiment with vouchers for adult training*. IZZA discussion paper No. 4017. Bonn: IZA. Dosegljivo na: <http://ftp.iza.org/dp4017.pdf>.
33. Minne, B., Steeg, M., Webbink, D. (2008). *Skill gaps in the EU: role for the education and training policies*. (2008). CPB document, No. 162. Haag: CPB Netherland bureau for economic policy analysis. Dosegljivo na: <http://www.cpb.nl/eng/pub/cpbreeksen/document/162/doc162.pdf>
34. Mirčeva, J. (2001). Nekatere značilnosti udeležbe odraslih v izobraževanju. *IB revija*, 35(2-3), str. 64—75.
35. Mohorčič Špolar, V., Pangerc Pahernik, Z. (2004). Spremljanje in doseganje strateških ciljev izobraževanja odraslih do leta 2006. Sklop 3, Model celovitega spremljanja uresničevanja ciljev nacionalnega programa izobraževanja odraslih (NPIO) na prvem prednostnem področju (splošno neformalno izobraževanje). Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dosegljivo na: <http://porocila.acs.si/datoteke/Model%20spremljanja.pdf>
36. Mohorčič Špolar, V., Mirčeva, J., Radovan, M., Možina, E., Ivančič, A. (2005). Pismenost in ključne življenjske veščine v družbi znanja: družbeno skupinski vplivi udeležbe odraslih v izobraževanju kot dejavnik razvoja družbe znanja. Ciljni raziskovalni program »Konkurenčnost Slovenije 2001 – 2006«. Ljubljana: Andragoški center Slovenije. Dosegljivo na: <http://porocila.acs.si/datoteke/naslovnica.pdf>.
37. *Nacionalna strategija za razvoj pismenosti*. (2006). Ljubljana: Andragoški center Slovenije, Ministrstvo za šolstvo in šport.
38. Nacionalni program visokega šolstva 2011—2020 (predlog). Držna Slovenija. Slovenija: družba znanja. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo. Dosegljivo na: http://www.mvzt.gov.si/fileadmin/mvzt.gov.si/pageuploads/pdf/odnosi_z_javnostmi/8.9.10_NPVS.pdf
39. National report on the development and state of art of adult learning and education (ALE). (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning, 1.-4. 12. 2009. Belem: Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UIIL/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Belgium_Flemish_Community.pdf
40. Ndlela, L. T.; Toit, A. S. (2001). Establishing knowledge management for competitive advantage in enterprise. *International journal of information management*, Oxford, 21 (2), str. 151—165.
41. National education system descriptions. Eurybase – descriptions of national education systems and policies. (2010). Bruselj: Eurydice. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php
42. National CONFINTEA VI report of Germany. The development and state of the art of adult learning and education (ALE). National report of Germany. (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning, 1.-4. 12. 2009. Belem: Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UIIL/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Germany_Final__German_English_29102008.pdf
43. National report on the development and state of the art of adult learning and education (ALE). Austria. (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning, 1.-4. 12. 2009. Belem: Unesco. Dosegljivo na:

http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Austria.pdf

44. Okvir gospodarskih in socialnih reform za povečanje blaginje v Sloveniji. (2005). Ljubljana: Služba vlade RS za razvoj.
45. Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007—2013. (2007). Ljubljana: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko.
46. Organisation of the education system in Austria 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/AT_EN.pdf
47. Organisation of the education system in the Flemish Community of Belgium 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BN_EN.pdf
48. Organisation of the education system in the French Community of Belgium 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BF_EN.pdf
49. Organisation of the education system in the German speaking Community of Belgium 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/BD_EN.pdf
50. Organisation of the education system in the Czech Republic 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_EN.pdf
51. Organisation of the education system in Cyprus 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CY_EN.pdf
52. Organisation of the education system in Czech Republic 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/CZ_EN.pdf
53. Organisation of the education system in Denmark 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DK_EN.pdf
54. Organisation of the education system in Estonia 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EE_EN.pdf
55. Organisation of the education system in Finland 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FI_EN.pdf
56. Organisation of the education system in the France 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/FR_EN.pdf

57. Organisation of the education system in Germany 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/DE_EN.pdf
58. Organisation of the education system in Greece 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/EL_EN.pdf
59. Organisation of the education system in Hungary 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/HU_EN.pdf
60. Organisation of the education system in Ireland 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IE_EN.pdf
61. Organisation of the education system in Italy *popraviti letnice* 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/IT_EN.pdf
62. Organisation of the education system in Latvia 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LV_EN.pdf
63. Organisation of the education system in Lithuania 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/LT_EN.pdf
64. Organisation of the education system in Malta 2006/2007. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/MT_EN.pdf
65. Organisation of the education system in Netherlands 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/NL_EN.pdf
66. Organisation of the education system in Poland 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PL_EN.pdf
67. Organisation of the education system in Portugal 2006/2007. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/PT_EN.pdf
68. Organisation of the education system in Romunia 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/RO_EN.pdf
69. Organisation of the education system in Slovakia 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SK_EN.pdf
70. Organisation of the education system in Slovenia 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SI_EN.pdf

71. Organisation of the education system in Spain 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/ES_EN.pdf
72. Organisation of the education system in Sweden 2007/2008. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SE_EN.pdf
73. Organisation of the education system in United kingdom – England, Wales and Northern Ireland 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/UN_EN.pdf
74. Organisation of the education system in United kingdom – Scotland 2008/2009. (2010). Bruselj: Eurydice, Eurybase, European Commission. Dosegljivo na: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/SC_EN.pdf
75. Parry, S. B. (1998). Measuring trainings ROI. V D. Kirkpatrick, D. (Ur.), *Another look at evaluating training programs*. Alexandria: American society for training&development.
76. Pfeiffer, F. (2000). *Training and individual performance in Europe: Evidence from microeconomic studies*. ZEW discussion papers No.00-28. Mannheim: Center for European Economic Research. Dosegljivo na: <http://opus.zbw-kiel.de/volltexte/2007/5311/pdf/dp0028.pdf>
77. PISA 2006. *Science competencies for tomorrow's world. Volume 1: Analysis*. (2007). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/9807011E.PDF>
78. Pravilnik o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja. Uradni list RS št. 5/2007.
79. Pravilnik o spremembah Pravilnika o izvajanju ukrepov aktivne politike zaposlovanja (2009). Uradni list RS, št. 25/2009.
80. Program izobraževanja za brezposelne osebe za šolsko leto 2010/2011. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
81. Program izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji za leto 2010. (2010). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Dosegljivo na: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/LPIO_2010.pdf
82. Priporočilo Evropskega parlamenta in sveta z dne 18. decembra 2006 o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. (2006/962/ES). Uradni list Evropske unije, št. 962/2006. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0010:0018:SL:PDF>
83. Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007—2013 in načrt izvedbe programa ukrepov aktivne politike zaposlovanja za leti 2007 in 2008. (2006). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
84. *Promoting adult learning*. (2005). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/8105141E.PDF>
85. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih do leta 2010. Ur. l. št. 70/2004.
86. Resolucija o nacionalnem programu visokega šolstva. (2007). Ur. l. št. 94/2007.
87. Riddell, C., Song, X. (2009). *The casual effects of education on adaptability to employment schocks: Evidence from the Canadian labour market*. Working paper No. 8. Canadian labour market and skills researcher network. Vancouver, York: University of British Columbia, York University. Dosegljivo na:

<http://www.clsrn.econ.ubc.ca/workingpapers/CLSRN%20Working%20Paper%20no.%208%20-%20Riddell%20&%20Song.pdf>

88. *Qualifications systems. Bridges to lifelong learning.* (2007). Paris: OECD. Dosegljivo na: <http://browse.oecdbookshop.org/oecd/pdfs/browseit/9107031E.PDF>
89. Santiago, P., Tremblay, K., Basri, E., Arnal, E. (2008). *Tertiary education for the knowledge society.* Volume 1: Special features, governance, funding, quality. Paris: OECD.
90. Schlotter, M. et al (2008). *Origins and consequences of changes in labour market skill needs. Analytical report for the European Commission.* European expert network on economics of education. Dosegljivo na: http://www.eenee.de/portal/page/portal/EENEEContent/_IMPORT_TELECENTRUM/DOCS/SBTC.pdf
91. Skaalvik, E. M., Finbak, L. (2001). *Adult education in Great Britain, Norway and Spain.* Trondheim: Tapir academic press.
92. *Skill needs in Europe. Focus on 2020.* (2008). Cedefop Panorama series, 160. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. Dosegljivo na: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/498/5191_en.pdf
93. Socialni sporazum za obdobje 2007—2009. Uradni list RS, št. 93/2007.
94. Sporočilo Komisije Svetu in Evropskemu parlamentu učinkovitost in pravičnost v evropskih sistemih izobraževanja in usposabljanja. (2006). Bruselj, Uradni list Evropske unije 8. 9. 2006.
95. Sporočilo Komisije Izobraževanje odraslih: za učenje ni nikoli prepozno. (2006). Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0614:FIN:SL:PDF>
96. Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in odboru regij: Akcijski načrt za izobraževanje odraslih: za učenje je vedno pravi čas. (2007). Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0558:FIN:SL:PDF>
97. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu Ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Nova znanja in spretnosti za nova delovna mesta. Napovedovanje in usklajevanje potreb trga dela ter znanj in spretnosti. (2008). Bruselj: Komisija Evropskih skupnosti. Dosegljivo na: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0868:FIN:SL:PDF>
98. Stamp, P. (1988). *Are you managing?* London: The industrial society.
99. Stenberg, A. (2009). Upgrading the low skilled: is public provision of formal education a sensible policy? Working paper 1/2009. Stockholm: Swedish institute for social research (SOFI), Stockholm university. Dosegljivo na: <http://www.sofi.su.se/content/1/c6/03/09/74/WP09no1.pdf>
100. *Strategija razvoja Slovenije.* (2005). Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.
101. *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji.* (2007). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, Pedagoški inštitut.
102. Svetlik, K., Japelj Pavešič, B., Kozina, A., Rožman, M., Šteblaj, M. (2008). *Naravoslovni dosežki Slovenije v raziskavi Timms 2007.* Mednarodna raziskava trendov znanja matematike in naravoslovja. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
103. Svetlik, K., Japelj Pavešič, B., Kozina, A., Rožman, M., Šteblaj, M. (2008). *Matematični dosežki Slovenije v raziskavi Timms 2007.* Mednarodna raziskava trendov znanja matematike in naravoslovja. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

104. Szovics, P. (2009). Conclusions and the way forward. V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 108–113). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
105. Tazeen, F. (2008). *Linking education policy to labour market outcomes*. Washington: The international bank for reconstruction and development, The World bank. Dosegljivo na: http://siteresources.worldbank.org/EDUCATION/Resources/278200-1099079877269/547664-1208379365576/DID_Labor_mark
106. Temple J. (2001). *Growth effects of education and social capital in the OECD countries*. Pariz: OECD. Dosegljivo na: <http://www.oecd.org/dataoecd/26/45/18452154.pdf>.
107. The development and state of the art of adult learning and education (ALE). National report of Ireland. (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Belem, 1.-4. 12. 2009: Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Ireland.pdf
108. The development and state of the art of adult learning and education (ALE). National report of Greece. (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Belem, 1.-4. 12. 2009: Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Greece_EN.pdf
109. The development and state of the art of adult learning and education (ALE). National report of Poland. (2008). CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Belem, 1.-4. 12. 2009. Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Poland.pdf
110. The 3rd Continuing vocational training survey (CVTS3). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: http://circa.europa.eu/Public/irc/dsis/edctcs/library?!=/public/continuing_vocational/master_finalpdf/_EN_1.0_&a=d
111. Thierfelder, C. (2009). Training cheque NorthRhine-Westphalia: Continuing vocational training in SMEs. V Szovics, P. (Ur.). *Individual learning accounts*. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 25-33). Luxemburg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
112. *Towards common principles of flexicurity: More and better jobs through flexibility and security*. (2007). Bruselj: Evropska komisija. Dosegljivo na: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=102&langId=en&pubId=188&type=2&furtherPubs=yes>
113. Ukrepi države za zaposlovanje ter transferji in subvencije posameznikom in družinam (2009). Ljubljana: MDDSZ. Dosegljivo na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/ukrepi_zaposl_transferji_200309.pdf
114. Unesco – national report of Finland. CONFINTEA VI (6th international conference on adult education). (2008). Living and learning for a viable future: the power of adult learning. Belem, 1.—4. 12. 2009. Unesco. Dosegljivo na: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/INSTITUTES/UII/confintea/pdf/National_Reports/Europe%20-%20North%20America/Finland.pdf
115. *Using tax incentives to promote education and training*. (2009). Cedefop Panorama series. Thessaloniki: Cedefop. Dosegljivo na: http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/536/5180_en.pdf

116. Ustava Republike Slovenije. Ur.l. RS, št. 33/1991.
117. Vilante, C. (2009). *Italian ministry of labour and welfare support fo ILAs*. V Szovics, P. (Ur.). Individual learning accounts. Cedefop Panorama series, št. 163 (str. 73—80). Luxembourg: Office for the official publications of the European Communities. Dosegljivo na: <http://www.lifelonglearningaccounts.org/pdf/CEDEFOP.pdf>
118. Vključevanje v slovensko družbo. Informacije za tujce. (2009). Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve. Dosegljivo na: http://www.mnz.gov.si/fileadmin/mnz.gov.si/pageuploads/DMI/SI/Brosura_slo.pdf
119. Vossensteyn, H. (2007). *Challenges in student financing: State financial support to students – a worldwide perspective*. Prispevek na konferenci «Funding, equity and efficiency», 21.–24. 11. 2007, Portorož.
120. Winter, K. (2006). *Case study: Motivation of lower educated people for adult basic education in Belgium*. . Participation in adult education. Edited papers from the fifth ERDI expert seminar, Bonn, 21.—23. 1. 2005 (str. 86 – 96), Timisoara: Mirton.
121. Woessmann L. in Schultz, G. (2006). *Efficiency and equity in European education and training systems*. Analytical report for the European Commission. Evropska komisija, European expert network on economics of education (EENEE). Dosegljivo na: <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/eene.pdf>.

Viri

1. Adult education survey – AES. (2009). Eurostat Metadata in SDDS format: Base page. Dosegljivo na: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/trng_aes_base.htm
2. AIO, Anketa o izobraževanju odraslih. (2007). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: <http://www.stat.si/doc/vprasaniki/AIO-2007.pdf>
3. Aktivno prebivalstvo (po Anketi o delovni sili). Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/07-008-MP.htm
4. Anketa o izobraževanju odraslih, Slovenija. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-272-MP.htm
5. Anketa o porabi časa, Slovenija. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/08-117_MP.htm
6. Anketa o življenjskih pogojih, Slovenija. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/08-236-MP.htm
7. Eurostat Portal page – Population and social condition – Education and training. (2010). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
8. Eurostat Portal page – Population and social condition – Labour market. (2010). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
9. Eurostat Portal page – Population and social condition – Living conditions and social protection. (2010). Luxembourg: Eurostat. Dosegljivo na: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
10. Eurostat Portal page – Industry, trade and services – Information society. 2010). Luxembourg: Eurostat. Pridobljeno na <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.

11. Javno povabilo k prijavi za sofinanciranje šolnin za zmanjšanje izobrazbenega primanjkljaja v šolskih letih 2007/2008, 2008/2009 in 2009/2010. (2009). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. Dosegljivo na: http://www.sklad-kadri.si/datoteke/Razpisi/75-javno-povabilo/besedilo_javnega_povabila.pdf
12. Javni razpis za sofinanciranje izobraževanja in usposabljanja zaposlenih za konkurenčnost in zaposljivost za obdobje 2008-2010. (2008). Ljubljana: Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje. Dosegljivo na: <http://www.ad-futura.si/datoteke/Razpisi/59-javni-razpis/59-razpis.pdf>
13. Javni razpis »Znanje uresničuje sanje«. (2009). Ljubljana: Zavod RS za zaposlovanje. Dosegljivo na: http://www.ess.gov.si/_files/578/Znanje_uresnicuje_sanje_JavniRazpis.pdf
14. Kazalniki dohodka in revščine (SILC). Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/08-025-MP.htm
15. Nadaljnje izobraževanje. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-030-MP.htm
16. Nadaljnje izobraževanje, Slovenija. (2010). Interni podatki SURS.
17. Nadaljnje izobraževanje, Slovenija, 2008/2009 — končni podatki. 12. julij 2010, Prva objava. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=3233
18. OECD PISA 2006 database, Table 4.4b. Dosegljivo na: <http://dx.doi.org/10.1787/141848881750>.
19. Osnovnošolsko izobraževanje mladine in odraslih v Sloveniji. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-126-MP.htm
20. Osnovnošolsko izobraževanje odraslih. (2010). Interni podatki SURS.
21. Program mednarodne primerjave dosežkov učencev - Pisa (programme for international student assessment). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dosegljivo na: <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalResearches.aspx>
22. SI-STAT podatkovni portal. Demografsko in socialno področje – Izobraževanje. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#09
23. SI-STAT podatkovni portal. Demografsko in socialno področje – Prebivalstvo. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/Dem_soc.asp#09.
24. Srednje izobraževanje. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-030-MP.htm
25. Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2007/2008 in začetek šolskega leta 2008/2009, 29. april 2009, Prva objava. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2301
26. Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2006/2007 in začetek šolskega leta 2007/2008, 24. april 2008, Prva objava. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1591.
27. Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2005/2006 in začetek šolskega leta 2006/2007, 24. april 2007, Prva objava. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=843

28. Srednješolsko izobraževanje mladine in odraslih, Slovenija, konec šolskega leta 2004/2005 in začetek šolskega leta 2005/2006. 2. avgust 2006, Prva objava. Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=337
29. Srednješolsko izobraževanje, št. 85, 2006. Ljubljana: SURS.
30. Srednješolsko izobraževanje, št. 66, 2004. Ljubljana: SURS.
31. Srednješolsko izobraževanje odraslih. (2010). Interni podatki SURS.
32. Statistics. Federal provinces. (2010). Austria: Statistics Austria. Dosegljivo na: http://www.statistik.at/web_en/statistics/regional/regional_breakdown/federal_provinces_laender/index.html
33. Statistics. Statistical overviews. Insured employees by Lander. (2010). Austria: Statistics Austria. Dosegljivo na: http://www.statistik.at/web_en/publications_services/statistical_overviews/employment_and_the_labour_market/index.html
34. Statistični letopis RS 2005. (2008). Ljubljana: SURS
35. Statistični letopis RS 2008. (2008). Ljubljana: SURS.
36. Statistični letopis RS 2009. (2009). Ljubljana: SURS.
37. Table of Eurybase country descriptions available. (2010). Eurydice. Dosegljivo na: <http://eacea.ec.europa.eu/portal/page/portal/Eurydice/EuryCountry>
38. Task force report on adult education survey. (2005). Luxemburg: Office for official publications of the European Communities. Dosegljivo na: http://circa.europa.eu/Public/irc/dsis/edtcslibrary?l=/public/measuring_lifelong/education_survey/tfaes_reportpdf/EN_1.0_&a=d
39. Terciarno izobraževanje odraslih. (2010). Interni podatki SURS.
40. Timms 2007. Trends in International Mathematics and Science Study. Ljubljana: Pedagoški inštitut. Dosegljivo na: <http://193.2.222.157/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=1>
41. Ukrepi države za zaposlovanje ter transferji in subvencije posameznikom in družinam. (2009). Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. Dosegljivo na: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/ukrepi_zaposl_transferji_200309.pdf
42. Vključenost v vseživljenjsko učenje, Slovenija. (2010). Interni podatki SURS.
43. Vpis študentov na terciarno izobraževanje, Slovenija. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-036-MP.htm
44. Vseživljenjsko učenje, Slovenija. Metodološka pojasnila. (2010). Ljubljana: SURS. Dosegljivo na: http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-131-MP.htm
45. Zakon o delovnih razmerjih. Ur. l. RS, št. 42/2002.
46. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerjih (ZDR-A). Uradni list RS, št. 103/2007.
47. Zakon o dohodnini (uradno prečiščeno besedilo) (ZDoh-2-UPB5). Uradni list RS, št. 28/2010.
48. Zakon o izobraževanju odraslih (uradno prečiščeno besedilo) (ZIO-UPB1). Uradni list RS, št. 110/2006.

49. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti (uradno prečiščeno besedilo) (ZZZPB-UPB1). Ur. l. RS, št. 107/2006.
50. Zakon o štipendiranju. Ur. l. RS, št. 59/2007.
51. Zakon o štipendiranju (Zštip-1). Predlog, 13.10.2010. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
52. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o štipendiranju iz leta 2009. Ur. l. RS, št. 40/2009.
53. Zakon o delnem povračilu nadomestila plače. Uradni list RS, št. 42/2009.
54. Zakon o visokem šolstvu (uradno prečiščeno besedilo) (ZViS-UPB3). Uradni list RS, št. 119/2006.
55. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o visokem šolstvu (ZViS-G). Uradni list RS, št. 86/2009.
56. Zakon o višjem strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, št. 86/2004.
57. Zakon o zaposlovanju in delu tujcev (uradno prečiščeno besedilo) (ZZDT-UPB2). Uradni list RS, št. 76/2007.
58. Zaključna konferenca programa Sofinanciranje šolnin za zmanjševanje izobrazbenega primanjkljaja za šolska leta od 2007/08 do 2009/10. Javni sklad RS za razvoj kadrov in štipendiranje in Ministrstvo za šolstvo in šport, 16. 9. 2010, Ljubljana.